

Har vänt mig till flera håll för upplysning om vem som skall betala, och de har visat mig till Lund, rullföringsområdes I. 25 befälhavare, som utgivit ordern. Anhålles hövligt om likvid enl. ovanstående.

Högaktningsfullt
Karl Lindgren
Övermontör, Nässjö.»

»Nässjö den 9 nov. 1917.

På begäran får jag härmed intyga, att 1:e montören vid härvarande elektricitetsverk Karl E. Lindgren mig veterligt icke med uppsåt utan på grund av rent oförstånd undanhållit sig från fullgörande av honom åliggande militärtjänstgöring samt att han, ehuru sedan 2½ år bosatt i Nässjö, icke erhållit någon personlig inkallelseorder, och ej heller meddelande om att han tillhör I. 25.

Nässjö som ovan.

Alfons Malme.

Föreståndare för Nässjö stads elektricitetsverk.»

»Till landstormsmannen nr 70 166/00 Lindgren.

Härmed har jag äran meddela, att Ni ej kan få fullgöra landstormsövningen härstädes, då Ni är kyrkobokförd i Nässjö. För att erhålla upplysning om vilket år Ni skall fullgöra övningen, bör Ni hänvända Eder till landstormsområdesbefälhavaren. Att Ni ej blivit avförd från Malmö rullföringsområde beror med all säkerhet antingen på pastorsämbetet i Mjölby (eventuellt Nässjö) eller ock på Jönköpings rullföringsområde. Vederbörande pastorsämbete har nämligen skyldighet att anmäla inflyttning till rullföringsområdet, som i sin tur hos det gamla rullföringsområdet (Malmö) begär värnpliktssedel. Upplysning härom torde kunna erhållas å Jönköpings rullföringsområde.

Lund den 23 november 1917.

På befallning:

Egon Tengberg.

Löjtnant.»

I resolution den 17 juni 1918 infortrade justitieombudsmannen yttrande av stadsfiskalen i Nässjö R. A. J. Stenvik och anförde stadsfiskalen Stenvik uti avgivet yttrande följande. Den 8 november 1917 inkom till stadsfiskalskontoret från kronolänsmannen K. Ljungholm i

Mjölby efterspaningssedel beträffande Lindgren för utevaro från landstormsövning vid Södra skånska infanteriregementet i Lund. Sedeln överlämnades till poliskonstapeln C. G. Andersson, som beordrades att, därest laga hinder ej mötte, införpassa Lindgren till sagda regemente. Då Lindgren delgavs ärendet, förklarade han, att han icke mottagit order om ifrågavarande tjänstgöring och att han ej heller på annat sätt erhållit kännedom om sin skyldighet att fullgöra densamma. Något skäl, som kunde utgöra hinder för hans införpassande i enlighet med efterspaningssedeln, anfördes emellertid ej, och Lindgren anhöll att få företaga resan till Lund utan polisbevakning för undvikande av därmed förenade kostnader. Då Lindgren var känd för pålitlighet och ordentlighet, varom upplysning inhämtades av stadsstyrelsens ordförande, tilläts Lindgren att ensam avresa för inställelse vid nämnda regemente. Den 10 i sagda månad översändes efterspaningssedeln till chefen för Södra skånska infanteriregementet med tillkännagivande att den eftersökte avrest till Lund för att inställa sig vid regementet.

Med skrivelse den 2 juli 1918 översände härefter tjänstförrättande justitieombudsmannen handlingarna i ärendet till militieombudsmannen under anförande att det torde tillkomma militieombudsmannen att taga befattning med i klagoskriften avsedda ärende.

Militieombudsmannen infortrade yttrande från pastorsämbetet i Barkaryds och Nässjö församlingar.

I skrivelse den 9 augusti 1918 meddelade vice pastorn C. M. Palmgren, att anmälning till rullföringsbefälhavaren att Lindgren den 14 augusti 1915 inflyttat till församlingen från Mjölby i Östergötlands län skett i vanlig ordning den 1 september 1915.

Härefter infortrades yttrande från befälhavaren för Jönköpings rullföringsområde, nr 20, och anförde rullföringsbefälhavaren i skrivelse den 12 augusti 1918 följande.

Enligt anmälningslista från pastorsämbetet i Nässjö stad inflyttade Lindgren dit den 14 augusti 1915 från Mjölby. Rekvisition å värnpliktssedel för Lindgren av den 2 september 1915 sändes då till R. O. nr 23, men återkom med påskrift »ej rullförd där». Befälhavaren för Jönköpings rullföringsområde sände därpå den 4 september 1915 rekvisition till R. O. nr 67 med ledning av inskrivningsnumret. Rekvisitionen återkom med påskrift att Lindgren avförts den 11 november 1904 till R. O. nr 34. Rekvisitionen remitterades då till R. O. nr 34, men återkom med påskrift »kan ej återfinnas». Befälhavaren för Jönköpings rullföringsområde kunde således ej få reda på Lindgren, varför denne ej kunde rullföras inom rullföringsområdet. Enligt upp-

gifter, som Lindgren lämnat någon dag i november eller december 1917, skulle han hava flyttat från Alvesta till Lund den 1 december 1907, från Lund till Malmö den 12 augusti 1908, från Malmö till Mjölby i mars 1914 och från Mjölby till Nässjö den 1 augusti 1915. På grund av dessa uppgifter och då Lindgren ej var rullförd inom R. O. nr 23, avsändes rekvisition å värnpliktssedel till Lund och återkom denna den 18 december 1917, varefter Lindgren samma dag rullfördes inom R. O. nr 20. Lindgren avfördes från R. O. nr 2 den 15 december 1917. Å värnpliktssedeln stode antecknat »Frånvaro från tjänstgöring 17/7 1916 och 2/10 1916 utan laga förfall R. O. nr 2». År 1916 inkallades genom kungörelse årsklassen 1900 m. fl. klasser till landstomsövning vid I. 12 från landstomsområdet nr 20 b, dit Nässjö hörde. Lindgren inställde sig icke, vilket han bort göra, då han var kyrkobokförd i Nässjö, även om han icke var rullförd inom Jönköpings rullföringsområde. Hade Lindgren så gjort, hade hans rullföringsförhållanden då kunnat ordnas och Lindgren hade då ej blivit efterlyst från I. 25. Därom att Lindgren varit inkallad till landstomsövning år 1917 funnes å värnpliktssedeln från R. O. nr 2 ingen anteckning. Att landstormsmän med vissa undantag kallades endast genom kungörelse syntes av förordningen härom. Befälhavaren för Jönköpings rullföringsområde funne det vara egendomligt förfarande av vederbörande vid I. 25, att, då Lindgren inställde sig vid regementet i november 1917 såsom därifrån efterspanad, rullförd inom R. O. nr 2 och upptagen i förteckningen över värnpliktssedlar från R. O. nr 2, hemsända honom.

I skrivelse den 13 augusti 1918 anmodade militieombudsmannen härefter befälhavaren för Malmöhus södra inskrivningsområde att inkomma med vederbörandes yttrande ävensom själv avgiva utlåtande i ärendet.

Inskrivningsbefälhavaren insände i anledning härav jämte eget utlåtande yttranden från övningsbefälhavaren vid landstomsövningarna majoren J. Rogberg och befälhavaren för Malmö rullföringsområde, nr 2.

Majoren Rogberg anförde. Lindgren fanns upptagen i avlämningshandlingarna till landstomsövningen år 1917. Då Lindgren ej inställde sig, efterspanades han. Sedan övningen avslutats, inställde Lindgren sig i Lund efter tillsägelse av polismyndigheten i Nässjö, varvid det befanns, att Lindgren sedan 2½ år tillbaka varit kyrkskriven i Nässjö. Med anledning härav hemsändes Lindgren omedelbart jämlikt L. F. § 18 mom. 1.

Befälhavaren för Malmö rullföringsområde yttrade följande. Lind-

gren rullfördes inom området den 29 december 1908. Enligt anmälningslistan för april månad (1914) från V. Skrävlinge församling utflyttade Lindgren samma månad (datum ej angivet) till Mjölby, och då det, sedan den i § 88 i äldre inskrivningsförordningen omförmälda tiden tilländalupit, icke till Malmö rullföringsområdes expedition ingått någon flyttningssedel, avsändes den 30 juni 1914 i samma paragraf omnämnt flyttningssedel till R. O. nr 23. Detta återkom den 2 juli 1914 med påskrift »ännu ej inflyttad». Lindgren avfördes från R. O. nr 2 till R. O. nr 20 först den 18 december 1917. Han hade varit inkallad till landstormsövning åren 1916 och 1917. Meddelande om Lindgrens kyrkobokföringsort ingick till Malmö rullföringsområde från I. 25 den 24 november 1917. Samma dag begärdes rekvisition å värnpliktssedel för Lindgren från R. O. nr 20, dit Lindgren, som förut nämnts, avfördes den 18 december 1917. Orsaken till att Lindgren ej blivit rullförd inom område, där han enligt kyrkobokföringsort skulle vara rullförd, syntes ligga däri att R. O. nr 23 torde hava utsänt rekvisition å värnpliktssedel till R. O. nr 5 i stället för till R. O. nr 2.

I utlåtandet anförde inskrivningsbefälhavaren följande. Enligt övningsbefälhavarens yttrande hemsändes Lindgren jämlikt L. F. § 18 mom. 1 efter inställelsen i Lund. Till den »särskilda övningen» inkallades han naturligtvis ej såsom tillhörande ett annat inskrivningsområde, varjämte han, om så skulle hava skett, fått vidkännas utgifterna för ännu en resa från Nässjö till Lund och åter. Befälhavaren för Malmö rullföringsområde underrättades om att Lindgren var kyrkoskriven i Nässjö och erhöll order att sätta sig i förbindelse med vederbörligt rullföringsområde för rättelses vidtagande. Att Lindgren så länge stått upptagen i Malmö rullföringsområdes rullor, ehuru han varit kyrkoskriven på annat ställe, syntes bero på att befälhavaren för R. O. nr 23 rekvirerat värnpliktssedel för Lindgren från R. O. nr 5, ehuru han erhållit meddelande om att Lindgren den 17 april 1914 inflyttat från V. Skrävlinge till Mjölby. Inom R. O. nr 5 fanns Lindgren naturligtvis ej rullförd, enär V. Skrävlinge tillhörde R. O. nr 2. Tydligen hade V. Skrävlinge och N. Skrävlinge förväxlats. Enligt yttrandet från befälhavaren för R. O. nr 20 inkallades Lindgren genom kungörelse år 1916 till landstormsövning vid Jönköpings regemente. Då han ej inställde sig härvid och landstormsmän ej hade mönstringsskyldighet, blev det först genom hans inställelse i Lund möjligt att vidtaga rättelse.

Härefter infordrades yttrande från befälhavaren för Linköpings

rullföringsområde, nr 23; och anförde denne uti skrivelse den 30 augusti 1918 följande. Lindgren inflyttade till Mjölby inom R. O. nr 23 den 17 april 1914 från R. O. nr 5 och utflyttade den 3 september 1915 till Nässjö inom R. O. nr 20 enligt meddelande från pastorsämbetet i Mjölby, men enär R. O. nr 5 svarat att Lindgren ej vore där rullförd eller inom rullföringsområdet kyrkobokförd, så hade han ej varit rullförd i R. O. nr 23 under den tid han vistades eller var kyrkobokförd i Mjölby.

Då emellertid Västra Skrävlinge församling tillhör R. O. nr 2 och R. O. nr 23 således hos befälhavaren för R. O. nr 2 bort rekvi-rera värnpliktssedel för Lindgren, infortrade militieombudsmannen förnyat yttrande från befälhavaren för R. O. nr 23.

I skrivelse den 12 september 1918 anförde denne i anledning härav följande. Ledsamt nog hade förväxling blivit gjord mellan N. Skrävlinge och V. Skrävlinge. I anmänningslistan från pastorsämbetena förekomme ofta svårlästa bokstäver varför misstag begåtts, likaså vore anteckningen i alfabetiska registret så att man kunde taga N lika lätt för V och denna anteckning hade rullföringsbefälhavaren rättat sig efter vid si-ta skrivelserns avfattande. Om Lindgren velat godvilligt fullgöra sin landstomsövning, så hade detta lätt kunnat gå för sig år 1916 vid I. 12, då även hans årsklass hade landstomsövning. Han hade ju vetat att han var kyrkobokförd i Nässjö, men att inställa sig hade han icke brytt sig om. Varför Lindgren, då han till sist blev efterspanad och hämtad till landstomsövning vid I. 25, ej fick fullgöra densamma förefölle egendomligt. Under tiden Lindgren var kyrkobokförd i Mjölby förekommo inga landstomsövningar, eljest hade nog saken uppklarats, ifall Lindgren inställt sig.

I skrivelse till Lindgren den 17 september 1918 anmodade militieombudsmannen slutligen denne att inkomma med närmare specifikation å sina kostnadsanspråk.

Såsom svar härå meddelade Lindgren att han fordrade ersättning för resa tur och retur med 21 kronor 60 öre, för mat och logi med 18 kronor samt för förlorade dagsverken och direkta utlägg med 20 kronor eller tillhopa med 59 kronor 60 öre men att Lindgren fortfarande vore villig att åtnöjas med 50 kronor.

I skrivelse till befälhavaren för Linköpings rullföringsområde den 18 oktober 1918 meddelade militieombudsmannen, att militieombudsmannen ansett sig icke kunna underlåta att lämna Lindgren sitt ämbetsbiträde för utfående av det fordrade ersättningsbeloppet. Därest rullföringsbefälhavaren emellertid före nästinstundande november månads

utgång till militieombudsmansexpeditionen inkomme med bevis att han tillställt Lindgren femtio kronor för hans oriktiga inställelse, komme militieombudsmannen icke att vidtaga någon åtgärd i ärendet mot rullföringsbefälhavaren.

Med skrivelse den 31 oktober 1918 översände befälhavaren för Linköpings rullföringsområde i anledning därav en så lydande handling.

»Kvitto.

Härmed erkännes att jag denna dag från befälhavaren för Linköpings rullföringsområde nr 23 mottagit femtio (50) kronor utgörande av mig fordrad ersättning jämlikt min skrift till riksdagens militieombudsman.

Björkudden, Nässjö den 30 oktober 1918.

Karl E. Lindgren.

Ärendet blev härefter av tjänstförrättande militieombudsmannen avskrivet.

35. Värnpliktigt skrivbiträde obehörigen använt till privat handräckningstjänst.

Uti en till militieombudsmannen insänd skrift anförde värnpliktige nr M 309 65/1916 Albin Kullin, att han under tjänstgöring å Härnösands sjörullföringsområdes expedition den 1 april—den 28 november 1917 av sjörullföringsbefälhavaren, majoren Carl Johansson ofta använts i dennes privata arbeten antingen på särskilt kommando eller i undantagsfall efter inhämtande av Kullins medgivande. Då detta enligt Kullins förmenande stode i uppenbar strid med Kungl. Maj:ts och riksdagens mening med värnpliktslagen, ville Kullin anmäla detta förhållande för vederbörlig åtgärd.

Uti infortrat yttrande anförde majoren Johansson följande. Kullin hade anmält, att han under sin värnpliktstjänstgöring å Härnösands sjörullföringsområdes expedition den 1 april—28 november 1917 ofta av majoren använts i dennes privata arbeten antingen på särskilt kommando eller i undantagsfall frivilligt. Uppgiften att han skulle hava använts till sådana arbeten på kommando vore icke sann. Däremot hade majoren, då Kullins tjänstgöring å expeditionen ej lagt hinder i vägen härför, vid åtskilliga tillfällen frågat Kullin, om han vore villig

att i ett eller annat vid varje särskilt tillfälle uppgivet avseende giva majoren personligen en tillfällig handräckning. Majoren hade emellertid härvid alltid framhållit för Kullin, att majoren ej fordrade dylika handräckningar, och att Kullin ej behövde hjälpa majoren, om han ej hade lust därtill. Majoren hade icke tagit Kullins tjänster i anspråk utan att för varje gång genom förfrågan hos den å expeditionen såsom sjörullföringsbiträde tjänstgörande styckjunkaren eller eljest förvissa sig om, att Kullin icke vore upptagen av tjänstearbete. Det värnpliktiga skrivbitrådets tjänsteåligganden vore i allmänhet ej mera betungande än att emellanåt i synnerhet under sommaren tid kunde bliva över för honom. Under de sista två månaderna av det värnpliktiga skrivbitrådets tjänstgöring vore bitrådet så gott som helt och hållet utan sysselsättning. Åtminstone vore så förhållandet i Härnösands sjörullföringsexpedition. Härmed förhölle sig sålunda. Enligt generalorder nr 60/1911 angående icke vapenföra värnpliktiga skrivbitrådets tjänstgöring i sjörullföringsexpeditionerna med däruti genom g. o. 57/1914 anbefallda ändringar skulle till tjänstgöring i sjörullföringsexpeditionen årligen dels den 1 oktober och dels den 1 april inställa sig ett värnpliktigt skrivbiträde för tjänstgöring. Sedan tjänstgöringstiden för icke vapenföra genom värnpliktslagen den 17 september 1914 blivit utsträckt till 240 dagar, komme bitrådenas tjänstgöringstider, räknat från respektive nyss angivna tidpunkter, att täcka varandra under två perioder årligen, nämligen den 1 oktober—28 november och den 1 april—29 maj, under vilka perioder sjörullföringsbefälhavaren icke hade full sysselsättning för mer än ett skrivbiträde. Under dessa perioder hade det yngre och nytillkomna bitrådet att sätta sig in i göromålen och utföra dem under den som sjörullföringsbiträde tjänstgörande styckjunkarens ledning, varemot det äldre bitrådet vore så gott som ledigt och på expeditionen huvudsakligen användes till att passa telefonen. Under denna senare tid av Kullins tjänstgöring å expeditionen hade majoren använt honom för sin personliga del till att rengöra och laga några gamla böcker, vartill Kullin förklarar sig villig. Denna boklagning var det huvudsakliga arbete, han för majoren utförde; och förekom detta arbete endast under hans senare tjänstgöringstid. Som majoren redan framhållit, skedde detta arbete fullt frivilligt. Å andra sidan hade Kullin av majoren fått låna böcker och även fått några böcker till skänks. Majoren vågade sålunda påstå, att majoren icke på något sätt använt sin förmansställning till påtryckning, utan, då majoren personligen använt sig av Kullins tjänster, städse framhållit det privata arbetets frivilliga karaktär. Detta arbete

hade heller aldrig skett till förfång för tjänstens behöriga utövande. Ehuru majoren sålunda alltid framhållit såväl för den å expeditionen tjänstgörande styckjunkaren som för Kullin, att här ifrågasättande privata tjänster icke behövde av Kullin utföras, om han icke det själv ville, vågade majoren likväl ifrågasätta, huruvida majoren ej jämlikt bestämmelsen i kap. 1 § 1 punkt 3 av andra delen i tjänstgöringsreglementet varit berättigad att till åtskilliga privata tjänster använda det värnpliktiga skrivbiträdet, även om det hade skett utan hans samtycke. Om krigsmans skyldigheter hette det i nämnda punkt: »Då förman under fälttjänst eller marsch eller i läger o. s. v. behöver tillfällig handräckning, skall han lämna sådant biträde.» Det förvånade majoren att Kullin nu framkommit med denna anmälan, då han under sin tjänstgöring å sjörullföringsexpeditionen icke vid något tillfälle på något sätt låtit majoren förstå, att han icke gärna önskade utföra ifrågasättande tjänster åt majoren. Till styrkande av sanningsenligheten av majorens här ovan lämnade uppgifter åberopade majoren två intyg, utfärdade det ena av den som sjörullföringsbiträde tjänstgörande styckjunkaren och det andra av ett före detta värnpliktigt skrivbiträde. På grund av vad majoren anfört hemställde majoren, att militieombudsmannen måtte lämna Kullins anmälan utan avseende och att nämnda anmälan sålunda icke måtte till någon vidare åtgärd föranleda. Skulle militieombudsmannen anse majorens förfarande felaktigt eller olämpligt, vore majoren naturligtvis villig att utfästa sig att för framtiden icke vidare för egen del begagna sig av skrivbiträdenas tjänster.

Uti avgiven påminnelsekrift anförde Kullin bland annat följande. Om än majoren någon gång helt undantagsvis frågat Kullin, om han ville utföra en tjänst eller ett privat arbete, hade Kullin i sin dåvarande ställning haft svårt att säga nej till en sådan anhållan. Såväl Kullins lojalitetsplikt som omsorgen om att, vad på honom ankomme, upprätthålla ett gott förhållande mellan över- och underordnade, lade ett bestämt hinder härför. Att även lagstiftaren haft klar insikt härutinnan, framginge av bestämmelsen i § 113 andra stycket strafflagen för krigsmakten. Härvidlag spelade det ju även en avgörande roll, hurudan den frågande vore såsom förman ävensom på vad sätt frågan framställdes.

Den av majoren åberopade bestämmelsen att då förman, under fälttjänst eller marsch eller i kasern etc. personligen behövde tillfällig handräckning, krigsman skulle lämna sådant biträde, torde icke gälla under sådana tjänstgöringsförhållanden som å en rullföringsexpedition.

Snarare torde av 113 § andra stycket strafflagen för krigsmakten framgå att förman i regel icke ägde för egen del använda underlydande till arbete ens om det lämnats frivilligt. Att på grund av ett värnpliktigt skrivbiträdes grannliga ställning till en befälhavare frivilligheten till dylik handräckningstjänst kunde ifrågasättas, borde vara uppenbart.

Militieombudsmannen fann emellertid, med hänsyn till vad majoren anfört om sin villighet att för framtiden icke vidare för egen del begagna sig av skrivbiträdenas tjänster, sig kunna låta bero vid vad i ärendet förekommit.

36. Klagomål rörande vissa förhållanden vid interneringslägret a Skillingaryd.

I en den 5 juli 1918 till militieombudsmannen inkommen klagskrift anförde värnpliktige nr 75 21/1916 Karlson i huvudsak följande.

Klaganden vore sedan ett par månader kommenderad till tjänstgöring vid det å Skillingaryd upprättade interneringslägret, och ville rörande förhållandena därstädes påpeka följande. Bevakningsstyrkan utgjordes av omkring 130 man. Befälet över bevakningsstyrkan fördes av en löjtnant Egnell och vidare voro kommenderade sergeanterna Frick och Bolin jämte sex furirer. De värnpliktiga vore i allmänhet inkommenderade i omgångar om 2 månader, men hade en del av befälet, bland dem sergeanten Bolin, tjänstgjort från tiden för lägrets upprättande. Sergeanten Frick hade hand om provianten, och vore hans huvudsakliga åligganden en köksföreståndares, då däremot sergeanten Bolin vore bevakningschefens närmaste man ifråga om den egentliga tjänstens utförande, och vore han i denna egenskap expeditionshavande, och läte verkställa kommenderingarna till den egentliga vakttjänsten och för övrigt de handräckningsarbeten, som av truppen för kronans räkning skulle utföras, och hade han i och för detta ändamål till sitt förfogande ett värnpliktigt skrivbiträde. Emellertid syntes dessa kommenderingar ofta ske på ett ganska egendomligt sätt, i det att en del av manskapet mindre ofta bleve kommenderat på vakt vilket ju vore den mest ansträngande tjänstgöringen. Men icke nog härmed, det inträffade allt emellanåt, att då någon utav dessa blivit insatt såsom vaktmanskap, de på sergeanten Bolins tillsägelse antingen för hela dygnet eller del därav bleve ersatta utav andra, och vore alltid motivet: »Jag behöver dem i marketenteriet» o. s. v. (Ett sådant funnes nämligen av kronan inrättat vid lägret.) Att förestå detta vore

tillsatt en kommitté bestående av förutnämnda sergeanten Bolin såsom ordförande jämte två värnpliktiga, varav den ena tjänstgörande å hans expedition och den andra å sergeanten Fricks. Dessa senare vore emellertid icke valda utav manskapet, utan hade bevakningsbefälhavaren bestämt därom. Vidare syntes det som om tilldelningen av socker och kaffe ej till fullo komme manskapet till godo. Tilldelningen av kaffe vore t. ex. 25 kg. per månad, men hade i marketenteriet t. ex. under månaderna mars och april ej förbrukats mera än 2 å 3 hg. per dag, och hade sergeanten Bolin låtit inköpa surrogat, vilket inblandats till två tredjedelar. Vid ett besök å lägret av regementsintendenten hade sergeanten Bolin, då det varit fråga om priset å serverat kaffe i marketenteriet, bland annat uppgivit, att han för grädde finge betala 1:80 kr. per liter, ehuru den endast kostade 1:70 kr. Huruvida bevakningsbefälhavaren hade någon kännedom om dessa förhållanden vore icke klaganden bekant, men hade bevakningsbefälhavaren till personer erbjudit kaffe i utbyte mot andra svåråtkomliga varor. Vidare nödgades man å marketenteriet betala vanligt groft bröd efter 10 öre per kupong. Det å marketenteriet kommanderade manskapet syntes vidare användas för sergeanten Bolins privata behov, i det att de under ända till två å tre söckendagar å rad utskickades å landsbygden för att anskaffa smör, vilket tydligen sedermera avyttrades sannolikt till högt pris, och hade det inträffat, att sergeanten Bolin tillfrågat värnpliktiga, huruvida de trodde sig kunna anskaffa smör och lovat att han i så fall skulle ombesörja att de finge ledigt. I förbigående kunde nämnas att befälhavaren vid framställning därom meddelat, att han vore förhindrad att å annan dag än helgdag bevilja permission för helt dygn. Huruvida bevakningsbefälhavaren i detta fall vore underkunnig om förhållandet vore ej heller klaganden bekant. Så hade t. ex. tre värnpliktiga, vilka varit hempermitterade söndagen före midsommaraftron, stannat hemmæ en dag utöver permissionstiden, och alltså återkommit den därpå följande måndagskvällen. För denna förseelse hade de erhållit bestraffning. Emellertid hade de under resa å tåget haft sällskap med en utav de av sergeanten Bolin utskickade, vilken varit borta samma tid men utan permission. För denne senares räkning hade det ej blivit fråga om någon bestraffning. Men ej nog härmed, en av de förstnämnda hade till och med av sergeanten Bolin före avresan tillfrågats, huruvida han trodde sig kunna anskaffa smör, i vilket fall sergeanten »nog skulle ordna med ledigheten». Vidare hade sergeanten Bolin hand om kronans persedlar m. m. och torde han hava för t. ex. brandsprutor, vilka varit stående

i förläggningarna, och därstädes av manskapet mer eller mindre sönderlagits, uttagit ersättning av den ena kontingenten efter den andra, utan att sprutorna blivit lika ofta reparerade. Att sergeanten Bolin för övrigt ej vore så synnerligen mån om kronans rätt, bevisades därav, att han för omkring 1 à 2 år tillbaka under sin tjänstgöring å 4. kompaniet till en där då tjänstgörande furir Törnkvist, vilken mot ersättning hållit sig med egna skodon, men varit betänkt på att använda kronans, yttrat, att det vore endast att tillsäga dagkorpralen att utfå dessa, men fortfarande uppbära ersättning såsom för egna, och hade tydligen tanken varit den att bemälda furir skulle vara mera villig att vara sergeanten behjälplig med hans mångskiftande affärer. För de tjänster, som de underlydande på detta sätt under tjänstgöringstid för sergeanten Bolins privata räkning utförde, fingo de i allmänhet komensation på det sätt att de tydligen, befälhavaren ovetande, permitterades å tid, under vilken endast regementschefen vore berättigad medgiva ledighet, och för övrigt i viss utsträckning befriades från den ansträngande tjänstgöringen. Att de, som däremot icke ville gå sergeantens ärenden, bleve behandlade på samma sätt i motsatt riktning vore påtagligt. En annan egendomlig omständighet beträffande befälhavaren, löjtnanten Egnell, vore den, att han för varje måltid genom en upppassare läte i köket till sin privata bostad afhämta en portion mat, utan att kronan härför finge ersättning.

I skrivelse den 6 juli 1918 till chefen för Jönköpings regemente anmodade militieombudsmannen denne att i anledning av klagoskriften föranstalta om undersökning och till militieombudsmannen inkomma med protokollet över undersökningen jämte eget utlåtande.

Med skrivelse, som till militieombudsmannen inkom den 28 augusti 1918, översände regementschefen under förmälan att undersökning i ärendet hållits vid sammanträden med regementets krigsrätt den 12 och den 26 juli 1918, bestyrkta utdrag av krigsrättens protokoll i målet. Av dessa handlingar inhämtades bl. a. följande. Vid målets överlämnande anförde åklagaren: Av vad i klagoskriften lagts löjtnanten Egnell och sergeanten Bolin till last, ansåge åklagaren annat ej böra påtalas, än vad som anginge permitterande av manskap, för verkställande av uppköp för Bolin enskilt. Och då Bolin icke kunnat styrka sin invändning, att vissa värnpliktiga, vilka för dylika uppköp begagnat sig av permission, erhållit sådan av bevakningsbefälhavaren, löjtnanten Egnell, utan permissionerna i fråga finge anses beviljade av Bolin, samt Bolin, oaktat han ägt kännedom om gällande bestämmelser om rätt att bevilja permission samt skyldighet att rörande varje per-

mission göra anteckning i permissionsförteckningen och utfärda permissionssedel, åsidosatt berörda bestämmelser, yrkades å Bolin ansvar för oförstånd och försummelse i tjänsten. Vad beträffade löjtnanten Egnell hade han i avseende å såväl bevakningsstyrkans storlek vid varje tillfälle som manskapets permitterande eftersatt den kontroll, han såsom befälhavare över bevakningsstyrkan skäligen bort utöva. Åklagaren yrkade därför ansvar å honom för försummelse i tjänsten.

Genom utslag den 26 juli 1918 yttrade krigsrätten, att enär löjtnanten C. J. O. Egnell medgivit, att han såsom befälhavare för regementets bevakningsstyrka vid interneringslägret å Skillingaryd icke mer än en och annan gång, högst en gång i veckan, till antalet kontrollerat nämnda styrka i följd varav manskap obehörigen kunnat hålla sig undan, och han härigenom måste anses hava gjort sig skyldig till försummelse i tjänsten, samt vidare genom vad i målet förekommit blivit styrkt, att sergeanten B. T. Bolin, dels såvitt visat blivit, utan medgivande av befälhavaren för bevakningsstyrkan, vid skilda tillfällen beviljat värnpliktiga soldaten nr 480 21/1916 Josef Isaksson och annat styrkan tillhörigt manskap permission och dels i flera fall underlåtit att sin tjänsteplikt likmätigt rörande beviljade permissioner göra anteckning i permissionsförteckningen och utfärda permissionssedlar, och Bolin genom vad han sålunda låtit komma sig till last gjort sig förfallen till oförstånd och försummelse i tjänsten, men i övrigt icke blivit styrkt någon omständighet av beskaffenhet att kunna till ansvar för svaranden föranleda, alltså prövade krigsrätten rättvist jämlikt 130 § strafflagarna för krigsmakten döma löjtnanten Egnell för försummelse i tjänsten till arrest utan bevakning i tre dagar och sergeanten Bolin för oförstånd och försummelse i tjänsten till arrest utan bevakning i fem dagar.

Det inhämtades att besvär mot berörda utslag icke blivit inom vederbörlig tid anförda.

Med hänsyn till att utslaget tagits åt sig i laga kraft innan det kommit militieombudsmannen tillhanda, fann sig militieombudsmannen ej kunna i ärendet vidtaga ytterligare åtgärd.

37. **Misshandel, som träffat annan än den, åt vilken den var ämnad, bestraffad utan hänsyn till 14 kap. 42 § allmänna strafflagen.**

Vid en av militieombudsmannen den 23 september 1916 förrättad inspektion av Skånska husarregementet anmärktes vid granskning av krigsrättsprotokollen följande.

Den 15 oktober 1915 avkunnade krigsrätten, vari nuvarande chefen för bemälda regemente, översten friherre Claes Cederström då var ordförande samt numera avlidne auditören Nils Ljungman, ryttmästarna Fritz Petersson-Rantzien och J. Sjöcrona ävensom löjtnanten H. C:son Lokrantz tjänstgjorde som ledamöter, i mål mellan väbeln, fanjunkaren A. Nyberg, på tjänstens vägnar, å ena, samt värnpliktige nr 388 9/1912 Per Leonard Johansson, å andra sidan, följande utslag.

Värnpliktige Johansson hade erkänt, att han natten mellan den 9 och 10 oktober 1915, medan truppen under pågående fältövning låg i kvarter i Månstorps by av Hallands län, förgått sig mot sin överordnade löjtnanten Wikström och tilldelat honom med knuten hand ett kraftigt slag å vänstra ögat, varav dock icke skada uppstått. Då det icke kunnat visas, att Johansson åsyftat att misshandla sin bemälda överordnade, utan det snarare finge antagas, att Johanssons uppgift, att han under rådande nattligt mörker icke igenkänt denne utan trott honom vara en civil person, vore riktig, ansåge krigsrätten denna omständighet verka förmildrande och dömde förty Johansson jämlikt 88 § sista stycket strafflagen för krigsmakten att för misshandel av överordnad krigsman undergå fängelse tre månader.

Mot detta utslag anmärktes att jämlikt bestämmelserna i 14 kap. 42 § allmänna strafflagen Johansson bort straffas som hade gärningen förövat mot den, åt vilken den var ämnad.

Uti infortrat yttrande i anledning av vad sålunda blivit anmärkt anförde översten friherre Cederström jämte ryttmästarna Petersson-Rantzien och Sjöcrona samt löjtnanten Lokrantz, att auditören Ljungman vid målets föredragning icke meddelat de militära ledamöterna i krigsrätten kännedom om innehållet i 14 kap. 42 § allmänna strafflagen och att vid sådant förhållande dessa ledamöter såsom icke rättsbildade ansett sig böra biträda auditörens förslag till utslag.

Strafflagen för krigsmakten av den 7 oktober 1881 föreskrev i 30 § att vad i allmän lag funnes stadgat om särskilda grunder, som uteslöte, minskade eller upphävde straffbarhet, skulle lända till efterrättelse vid tillämpning av nämnda strafflag, likväl med iakttagande av de ytterligare eller skiljaktiga stadganden, som däri förekomme. De åsyftade särskilda grunderna torde väl närmast vara att återfinna i 5 kap. allmänna strafflagen, vilket enligt rubriken just handlar om särskilda grunder, som utesluta, minska eller upphäva straffbarhet, men bestämmelsen i 30 § av 1881 års strafflag för krigsmakten är så allmänt avfattad, att den utan tvivel har avseende å jämväl annorstädes än i nämnda kapitel av allmänna strafflagen förekommande bestämmelser om förhållanden, som utesluta, minska eller upphäva straffbarhet. Som ett sådant förhållande lärer i förekommande fall böra anses vad 14 kap. 42 § i allmänna strafflagen innehåller därom att den, som vid dråp eller annan misshandel träffat annan än den, som han ville döda eller misshandla, skall straffas som om gärningen varit förövad mot den, åt vilken den ämnad var, helst tillägget, att till straffets förhöjning avseende å särskild egenskap hos denne eller å särskilt förhållande mellan honom och gärningsmannen ej skall göras annorlunda än såsom å en försvårande omständighet, väl innebär att bestämmelsen företrädesvis kommer att verka till nedsättning eller mildring i straffet.

Enligt det av krigsrätten åberopade stadgandet, eller 88 § sista stycket i 1881 års strafflag för krigsmakten, skulle den, som misshandlat överordnad, dömas till fängelse i högst sex månader eller straffarbete i högst ett år. Krigsrätten, som satte straffet för Johansson till fängelse i tre månader, höll sig sålunda därvid jämförelsevis lågt inom latituden. I händelse krigsrätten beaktat anförda bestämmelse i 14 kap. 42 § allmänna strafflagen, skulle krigsrätten haft att utmäta straffet enligt 13 § i sistnämnda kapitel, som för uppsåtlig misshandel, varå ringare eller ingen skada följt, sätter straffet till böter eller fängelse i högst sex månader. Då väl ej heller för detta fall anledning skulle funnits att använda den strängare straffarten inom latituden, hade straffet rimligtvis kommit att stanna vid böter.

Det är sålunda antagligt att till följd av det begångna förbi-seendet straffet för Johansson blivit avsevärt strängare än vid en riktig tillämpning skulle hava inträffat. Emellertid överskreds icke den i 14 kap. 13 § allmänna strafflagen stadgade strafflatituden; och fann militieombudsmannen därför samt med hänsyn till vad av översten friherre Cederström jämte övriga militära ledamöter anförts sig kunna låta hero vid vad i ärendet förekommit.

Härom erhööll översten friherre Cederström underrättelse genom ämbetsskrivelse den 8 februari 1918 med anmodan tillika att bereda övriga militära ledamöter av ifrågavarande krigsrätt, därest de fortfarande befunne sig i tjänstgöring vid regementet, tillfälle att taga del av skrivelsen.

Framställningar till Konungen.

1. Orten för avtjänande av straffarbete eller fängelse, adömt viss till flottan hörande personal.

På sätt framgår av ämbetsberättelsen till 1917 års riksdag (sid. 340 f.) avlät militieombudsmannen den 9 mars 1916 i detta ämne en underdånig framställning, däri militieombudsmannen hemställde, att Kungl. Maj:t måtte taga i övervägande, huruvida icke föreskrift borde utfärdas, att för avtjänande av straffarbete eller fängelse i allmän straffinrättning straffskyldig, som tjänstgör ombord å fartyg, tillsvidare skulle utan hinder av bestämmelserna i §§ 29 och 30 i 1915 års militärstraffningsförförordning överlämnas till vederbörande civil myndighet i ort, där avpollettering lämpligen kunde äga rum.

* * *

I cirkulär den 1 juli 1918 (Svensk författningssamling nr 549) har Kungl. Maj:t till minskande av kostnader och tidsutdräkt för transport till de vid flottans stationer inrättade militärhäkten av straffskyldiga, som tjänstgöra ombord å fartyg, funnit gott förordna, att i avseende å orten, där dylik straffskyldig skall avtjäna straffarbete eller fängelse av beskaffenhet att böra, där så ske kan, avtjänas i militärhäkte, tillsvidare skall lända till efterrättelse, att där avpollettering icke kan utan omgång äga rum i Stockholm eller å ort inom Stockholms eller Blekinge län, den straffskyldige skall, utan hinder av anförda bestämmelser i militärstraffningsförförordning, överlämnas till vederbörande civilmyndighet å ort, där avpollettering lämpligen kan äga rum, för att avtjäna straffet i den allmänna straffinrättning, där sådant straff, ålagt av krigsdomstol i orten, enligt fångvårdsstyrelsens bestämmande i förekommande fall plägar avtjänas.

2. Innehållet av krigsdomares diarium m. m.

Såsom framgår av ämbetsberättelsen till 1917 års riksdag (sid. 342 f.) framhöll militieombudsmannen i skrivelse till Konungen den 31 oktober 1916, hurusom det vid kungörelsen den 31 december 1915 angående fastställande av formulär för krigsdomares diarium fogade formulär icke medgåve en fortlöpande granskning av krigsdomares diarium ävensom att det syntes vara nödigt att, i den händelse den, som skulle rannsakas vid krigsrätt, vore häktad eller intagen i förvarssarrest, befälhavaren meddelade krigsdomaren detta i remissen eller genom en vartdera fallet motsvarande påstämpling av remisshandlingen.

* * *

I kungörelse den 22 mars 1918 (Svensk författningssamling nr 144) har Kungl. Maj:t i anledning av militieombudsmannens framställning funnit gott föreskriva:

»*dels* att, då av befälhavares framställning om utsättande av krigsrätt framgår, att tilltalad är häktad eller intagen i förvarssarrest eller att mål är av brådskande beskaffenhet, anteckning därom skall göras i kolumn 3 i diariet (t. ex. »Överste N. N. med begäran om utsättande av krigsrätt för behandling av gjord angivelse mot *häktade (i förvarssarrest intagne)* volontären N. N. för våld mot förman i tjänsten; brådskande»); samt

dels att, då krigsrätt meddelat beslut därom, att någon skall intagas i häkte eller att häktad eller i förvarssarrest intagen person skall försättas på fri fot, anteckning därom skall göras i kolumn 7 i diariet (t. ex. »1918 den 4 juli beslöt krigsrätten, att N. N. skulle försättas på fri fot» — »intagas i häkte». —).

I kungörelse samma dag (Svensk författningssamling nr 143) har Kungl. Maj:t i anledning av samma framställning funnit gott förordna att § 9 i militära bestraffningsförfordningen skall i nedan angivna del erhålla följande ändrade lydelse:

»Den befälhavare, vilken — — — — — på sjötåg.

Då mål hänskjutes till krigsrätt, skall den befälhavare, som föranstaltar om krigsrättens sammankallande, samtidigt till rättens ordförande överlämna bestyrkt avskrift av förhørsprotokollet och angivelse-

skriften eller den anmälan rörande brottet, som eljest angivits, ävensom utdrag av det militära straffregistret rörande den tilltalade. Är någon i målet häktad eller intagen i förvarsarrest, skall rättens ordförande därom underrättas.

Till allmänna åklagaren — — — — — bestyrkt avskrift.»

3. Fria tjänstledighetsresor för mobiliserade och till krigstjänstgöring inkallade värnpliktiga.

Ämbetsberättelsen till 1917 års riksdag innehåller (sid. 320 ff.) redogörelse för en av militieombudsmannen den 4 april 1916 till Konungen avläten skrivelse i detta ämne.

Såsom framgår av ämbetsberättelsen till 1918 års riksdag (sid. 259 ff.) hade Kungl. Maj:t uti till riksdagen den 4 april 1917 avlätna propositioner, nr 191 och 198, föreslagit riksdagen att bemyndiga Kungl. Maj:t att utfärda respektive reglemente för avlöning vid armén på krigsfot (krigsavlöningsreglemente) och förordning med särskilda föreskrifter angående avlöningsförmåner m. m. vid marinen på krigsfot.

I förslagen till reglemente och förordning hade under § 23 upptagits bestämmelser, vari militieombudsmannens framställning beaktats.

På grund av den sena tidpunkten för framläggandet av ifrågasvarande propositioner fann riksdagen sig icke kunna ingå i den omfattande sakliga prövning, som ärendet fordrade, utan avslog framställningarna.

* * *

Förnyade propositioner avlätos emellertid till 1918 års lagtima riksdag och hava, sedan riksdagen bifallit framställningarna, författningar i ämnet utfärdats.

I reglemente för avlöning vid armén på krigsfot (krigsavlöningsreglemente) den 28 juni 1918 (Svensk författningssamling nr 505) och i förordning med särskilda föreskrifter angående avlöningsförmåner m. m. vid marinen på krigsfot (Svensk författningssamling nr 507) har i § 23 införts bestämmelser angående resekostnadsersättning under tjänstledighetsresa, så lydande:

»1. Har någon av den under § 2 mom. 1 upptagna personal vare sig omedelbart av Kungl. Maj:t eller jämlikt i kommandoväg meddelade bestämmelser av vederbörande chef eller myndighet erhållit tjänstledighet av orsak, varom i mom. 2 här nedan sägs, äger den tjänstledige att för resa, som han under ledigheten i anledning av något av

de i mom. 2 angivna förhållanden företager från tjänstgöringsort till ort inom riket och åter, åtnjuta resekostnadsersättning enligt § 20, med iakttagande dels att där annat fortskaffningsmedel än järnväg eller ångfartyg använts för färden eller någon del därav, resekostnadsersättning härför icke åtnjutes i annat fall än då den väglängd, för vilken sådant fortskaffningsmedel anlitas, uppgår till minst 10 kilometer, dels ock att, i den mån resa sker å krigsjärnväg, någon resekostnadsersättning för sådan del av resan icke må uppbäras.

2. Ersättning enligt mom. 1 utgår, då tjänsledigheten beviljats

a) i anledning därav att den tjänstlediges hustru, barn, fader eller moder eller annan av hans närmaste svårt insjuknat eller avlidit;

b) för den tjänstlediges personliga närvaro vid synnerligen viktigt affärssammanträde, rättegång, syn eller dylikt;

c) för nödig tillsyn över den tjänstledige tillhörig fast egendom, handels-, fabriks- eller annan industriell rörelse; samt

d) för avläggande av examen eller av annat prov för fortskriden lärokurs.»

4. Ökat utrymme inom Norrlands trängkärs etablissement för inkvartering av kontingenter från andra trängkärer samt behovet av nytt sjukhus vid Västernorrlands regemente.

I ämbetsberättelsen till 1918 års riksdag återgives (sid. 392 ff.) en av militieombudsmannen den 4 juni 1917 avlåten underdånig framställning om behovet av ökat utrymme inom Norrlands trängkärs etablissement för inkvartering av kontingenter från andra trängkärer.

I häröver den 22 juni 1917 avgivet utlåtande har inspektören för trängen framhållit, att förläggningen vid Norrlands trängkår under nu avsedd del av vinterhalvåret utav kontingenter från andra trängkärer vore en följd av 1914 års senare och följande riksdagens på förslag av Kungl. Maj:t fattade beslut om anordnande av vinterövningar och anvisande av härför erforderliga medel. Dylika övningar ansåge inspektören oundgängligen nödvändiga för att träng- och sjukvårdstrupperna skulle kunna i krig under ett vinterfälttåg fylla de fordringar, som komme att ställas på dem. Mot de i militieombudsmannens skrivelse lämnade uppgifter rörande förläggningens täthet samt antalet sjukskrivna ävensom mot vad militieombudsmannen i övrigt anfört beträffande de allvarliga hygieniska olägenheter av en så trång förläggning, som förekommit vid Norrlands trängkår under tiden den 20 januari—

den 9 februari 1917, samt den övriga risk och de verkliga olämpor, som sammanhängde med en dylik förläggning, hade inspektören intet att erinra; han ville fastmer uttala sin fullkomliga anslutning till det av militieombudsmannen anförda.

Uti underdånigt utlåtande i ämnet hava arméförvaltningens fortifikationsdepartement och sjukvårdsstyrelse anført, att de i likhet med militieombudsmannen och inspektören för trängen ansåge, att en så trång förläggning som den, vilken förekommit vid Norrlands trängkår, särskilt under tiden den 20 januari— den 9 februari 1917, vore förenad med allvarliga hygieniska olägenheter och att ökat utrymme för manskapets förläggning vore av behovet påkallat. I detta sammanhang ville sjukvårdsstyrelsen hänvisa till sin skrivelse till statsrådet och chefen för lantförvarsdepartementet den 28 februari 1917, däri styrelsen, under förmälan att vid Norrlands trängkår till sjukvårdsavdelning användes en gammal omändrad beväringssbarack, som vore mycket bristfällig i vad gällde dess användning till sjuklokaler, föreslagit uppförandet av en särskild sjukpaviljong av samma typ som den, som uppförts vid Svea trängkårs etablissement, dock med ökat sjukutrymme på grund av den under vintermånaderna ökade manskapsstyrkan från främmande kontingenter. Om nämnda förslag, vilket jämväl fortifikationsdepartementet förordade, vunne bifall, bleve den till sjukavdelning nu använda baracken ledig och kunde då lämpligen tagas i anspråk för ökning av förläggningsutrymmet vid trängkåren. Departementet och styrelsen ansåge därför, att för lösning av förevarande förläggningsfråga i första rummet den av styrelsen föreslagna sjukpaviljongen borde uppföras och den nu till sjukavdelning använda baracken inredas till manskaps förläggning.

Ämbetsberättelsen till 1918 års riksdag innehåller jämväl (sid. 399 ff.) redogörelse för en framställning till Konungen angående behovet av nytt sjukhus vid Västernorrlands regemente.

I underdånigt utlåtande häröver har arméförvaltningens sjukvårdsstyrelse anført följande.

I stort sett kunde sjukvårdsstyrelsen instämma i vad militieombudsmannen i denna fråga yttrat rörande sjukutrymmesförhållandena vid Västernorrlands regemente. Den av militieombudsmannen omtalade baracken för epidemiskt sjuka vore ytterst förfallen och enligt sakkunnigas yttrande ej möjlig att genom reparation försätta i användbart skick. Den hade på sin tid blivit ditflyttad efter att hava varit använd vid utställningen i Stockholm 1897. Sjukvårdsstyrelsen hade icke

heller vid sina beräkningar rörande sjukutrymmet vid Västernorrlands regemente medtagit densamma. De tvenne andra sjukbarackerna vid sjukhuset å Sollefteå läger liksom också förvaltningsbyggnaden vore däremot i någorlunda gott skick, men de måste ordentligt vinterbonas, då man vid deras uppförande ej tagit i betraktande en framtida vintertjänstgöring. I förvaltningsbyggnaden vore å nedra botten inrymda operations- och förbandsrum, besiktningsrum och omlägningsrum, det senare också använt till tandklinik. En trappa upp funnes officers- och underofficerssjuksalar samt rum för läkare och sjuksköterska. Vindsvåningen innehöll tvenne reservsjuksalar vardera om 27 kvm. golvyta. De båda sjukbarackerna innehölle vardera en större sjuksal om 153 kvm. golvyta och snyggingsrum samt 4 mindre rum ävensom 2 mindre rum 1 trappa upp å ena gaveln. I ekonomibyggnaden funnes kök, matsal m. m. samt å ena gaveln en desinfektionsavdelning. Ett förslag hade på sin tid avgivits av fortifikationsofficeren vid VI. arméfördelningens stab till omboning och ändring av nämnda förvaltningsbyggnad och sjukbaracker, för att få dem fullt användbara. Förslaget hade även innefattat anordnande av förbindelsegångar mellan förvaltningsbyggnaderna och de nämnda sjukbarackerna. På grund av det stora avståndet mellan detta sjukhus och kasernetablisementet vore och bleve det nödvändigt att hava egen köksavdelning. Dessa omändringsarbeten hade beräknats 1915 i november skola uppgå till 39,469 kronor, därav för ombonings- och ändringsarbetena å förvaltningsbyggnad, baracker och ekonomibyggnad c:a 11,000 kronor. Sjukvårdsstyrelsen ansåge, att detta sjukhus även utan anordnande av den relativt dyrbara förbindelsegången, som även innefattade rekreationssalar, skulle genom dessa förändringar kunna göras fullt användbart dels såsom reservsjukhus och dels såsom epidemisjukhus för truppförbanden i Sollefteå. Därför fordrades dock även, att vattenlednings- och avloppsledningarna underginge förbättring, och att W.C.-system infördes. Om desssa förbättringar vidtoges, kunde inom sjukhuset med säkerhet beredas plats för 50 å 60 lindrigt sjuka eller epidemisjuka. Sjukvårdsstyrelsen hade vidare föreslagit uppförande av ett nytt sjukhus för inalles 86 sjuka. Från detta antal finge man dock avräkna högst 10 sängar, avsedda för svårare sjuka från Norrlands trängkår. För Västernorrlands regemente skulle det således under alla omständigheter finnas disponibla 76 sjukplatser å detta sjukhus. Men härförutom hade sjukvårdsstyrelsen föreslagit, att den inom kasernområdet varande sjukvisitationspaviljongen skulle till inredningen omändras för att kunna för sitt ändamål bättre användas. Styrelsen hade därvid tänkt sig, att det ena läkarrummet å nedre botten skulle ändras till

omläggningsrum och lokal för mindre operationer, att sjukvårdssergeanten skulle få ett mindre expeditjonsrum bredvid väntrummet, och att det såsom rum för sjukhusväbeln betecknade rummet en trappa upp skulle bliva sjukrum för lindrigt sjuka med 4 sjuksängar, att nuvarande lektionsrummet å nedre botten skulle användas såsom sjukrum med plats för 8 sjuka och att mitt för och motsvarande nuvarande sjukrummet skulle en trappa upp inredas ett lika stort sjukrum med plats liksom i det förut varande för 6 sjuka. På detta sätt skulle i denna sjukpaviljong kunna beredas platser för inalles 24 lindrigt sjuka. I fall nuvarande lektionsrummet skulle behöva tagas i anspråk som sjukrum, finge lektionerna här som vid övriga truppförband försiggå antingen i väntrummet eller i besiktningensrummet. I denna paviljong och i det nya sjukhuset skulle således kunna från regementet emottagas tillsammans 100 lättare eller svårare sjuka eller flera än vid något annat truppförband inom armén. Härtill komme, såsom ovan anförts, reservutrymmet i det gamla sjukhuset vid Sollefteå läger för 50 å 60 sjuka. Sjukvårdsstyrelsen ansåge, att behovet av sjukutrymme vid Västernorrlands regemente härigenom skulle bliva väl fyllt. Ursprungligen hade styrelsen tänkt sig en förflyttning av det gamla sjukhuset till närheten av det blivande nya, men hade avstått härifrån, då därigenom ingen eller obetydlig besparing i kostnader kunde vinnas, och emedan den omständigheten, att det vore beläget i närheten av barackerna vid Sollefteå läger, vilka numera varje vinter toges i anspråk vid vinterförläggning för de trupper från längre söderut förlagda truppförband, som här erhöle sin vinterutbildning, gjorde, att sjukhuset just för dem med fördel kunde tagas i anspråk. Slutligen ansåge styrelsen, att, då meningen vore att också använda detta sjukhus för sjuka i smittsjukdomar, det ej kunde vara annat än till fördel, att det låge något avsides från kaserneetablissemnet. Med vad sålunda anförts ansåge sig sjukvårdsstyrelsen hava upptagit till prövning och bemött, vad militieombudsmannen i sin ovannämnda underdåniga skrivelse framhållit.

Vid föredragning av ärendet den 18 januari 1918 har Kungl. Maj:t, med hänsyn till vad sjukvårdsstyrelsen i sitt utlåtande anført, funnit den av militieombudsmannen gjorda anmälan icke föranleda någon Kungl. Maj:ts vidare åtgärd.

Genom skrivelse den 14 november 1917 hade Kungl. Maj:t emellertid uppdragit åt arméförvaltningens fortifikationsdepartement att efter samråd med sjukvårdsstyrelsen uppgöra och till Kungl. Maj:t

inkomma med fullständigt av ritningar åtföljt förslag till nytt gemensamt sjukhus för Västernorrlands regemente och Norrlands trängkår.

Sedan fortifikationsdepartementet och sjukvårdsstyrelsen överlämnat sålunda infordrade kostnadsförslag och ritningar, har Kungl. Maj:t i propositioner till 1918 års riksdag (nr 189 och 190) äskat anslag för uppförande av ifrågavarande sjukhus.

Förslagen hava av riksdagen bifallits.

5. Ifrågasatt behov av ytterligare byggnader för Norrbottens regemente.

Ämbetsberättelsen till 1918 års riksdag innehåller (sid. 396 ff.) redogörelse för en av militieombudsmannen den 5 oktober 1917 till Konungen avlåten skrivelse i detta ämne. I skrivelsen framhöll militieombudsmannen att Norrbottens regementes behov av byggnader och utrymmen icke tillgodosetts i den utsträckning, som med hänsyn till tjänstgöringen och förhållandena i övrigt måste anses erforderlig.

*   *   *

Vid föredragning av ärendet den 26 april 1918 har Kungl. Maj:t med hänsyn till vad fortifikationsdepartementet i underdånigt yttrande över militieombudsmannens framställning upplyst, funnit de av militieombudsmannen i olika avseenden framställda anmärkningar beträffande Norrbottens regementes kasernetablissemment icke föranleda annat Kungl. Maj:ts yttrande, än att Kungl. Maj:t funnit det anmärkningsvärt, att regementschefen låtit regementet tillhörande järnsängar, packvagnar och vinterfordon stå ute under bar himmel utan att vidtaga några som helst provisoriska åtgärder för deras skyddande.

6. Anordningar för uppvärmning av vissa rum i de nya officersbyggnaderna vid Norrbottens regemente.

På sätt framgår av ämbetsberättelsen till 1918 års riksdag (sid. 403 ff.) framhöll militieombudsmannen i underdånig skrivelse den 2 november 1917 behovet av eldstäder i 8 alkover i de nya officersbyggnaderna vid Norrbottens regementes etablissement i Boden, vilka alkover vore avsedda att användas såsom jungfrukammare och belägna intill köken i de våningar, som anordnats för gifta löjtnanter. I underdånigt utlåtande över militieombudsmannens framställning anförde

arméförvaltningens fortifikationsdepartement, att departementet anvisat medel till anbringande av täljstenskaminer i jungfrualkoverna, och att dessa komme att vara anbringade på sina platser innan byggnaderna överlämnades till regementet för att tagas i bruk. Vid därefter den 16 november 1917 skedd underdånig föredragning av ärendet fann Kungl. Maj:t, med hänsyn till vad fortifikationsdepartementet i ärendet anfört, militieombudsmannens ifrågakomna anmälan icke föranleda någon Kungl. Maj:ts vidare åtgärd.

Då det särskilt på grund av etablissemangets nordliga belägenhet var av intresse att erfaras, huruvida de omförmälda alkoverna kunde nöjaktigt uppvärmas medelst de utlovade täljstenskaminerna, ansåg militieombudsmannen sig böra införskaffa uppgifter härom från orten. I en den 8 januari 1918 dagtecknad skrivelse meddelades militieombudsmannen därefter, att i officersbostäderna då insatts eller hölle på att insättas kaminer i jungfrualkoverna. Kaminerna voro emellertid icke av täljsten utan små järnkaminer — Ankarsrums nr 71 — som fordrade ständig påfyllning samt vore otillräckliga att värma upp kök och alkov, vilka, på sätt förut i ärendet uppgivits, icke vore skilda åt genom dörr. Den 6 sistnämnda månad hade temperaturen i jungfrualkoven i en av våningarna en trappa upp vid sjutiden på eftermiddagen, vid en temperatur utomhus, av -26 till -28° , uppgått till $+2.5^{\circ}$, ehuru, enligt vad värdfolket meddelat, eldning hela dagen pågått såväl i köksspisen som i kaminen i jungfrukammaren. Efter ett par timmar hade temperaturen därstädes sjunkit ytterligare ett par grader.

Om anledningen att täljstenskaminer icke insatts hade meddelats, att då det till anskaffande av sådana kaminer beviljade anslaget på grund av dyrtiden befunnits för ändamålet otillräckligt, fortifikationsdepartementet på förslag från fortifikationsbefälhavaren medgivit att järnkaminer finge insättas i stället för täljstenskaminer.

I betraktande av de skäl, på grund varav Kungl. Maj:t funnit militieombudsmannens tidigare framställning i ärendet icke föranleda någon Kungl. Maj:ts vidare åtgärd, och då det icke syntes militieombudsmannen utslutet, att medel skulle kunna beredas för åstadkommande av en nöjaktig uppvärmning av de ifrågavarande lägenheterna, anmälde militieombudsmannen i underdånig skrivelse den 28 januari 1918 på nytt detta ärende hos Kungl. Maj:t.

Vid föredragning av ärendet den 15 mars 1918 har Kungl. Maj:t funnit gott bemyndiga arméförvaltningens fortifikations- och civila departement att så fort ske kunde gå i författning om insättande av 8 täljstenskaminer av Handöls nya täljstens- och vattenkraftaktiebolags tillverkning uti ifrågavarande alkover; och skulle härav föranledda kostnader med högst 1,175 kronor utgå från fjärde huvudtitelns anslag till extra utgifter (1918: IV 0.4).

7. **Angående ändring av bestämmelsen om den regementskrigsrätt, varunder Svea ingenjörkårs fästningsingenjörkompani m. fl. skall lyda.**

Härom har militieombudsmannen den 17 januari 1918 till Konungen avlätit en så lydande framställning.

Genom nådig kungörelse den 17 december 1915 med bestämmelser att särskilda avdelningar av armén skola lyda under vissa regementskrigsrätter förordnade Eders Kungl. Maj:t, med stöd av 5 § 3 mom. i lagen om krigsdomstolar och rättegången därstädes den 23 oktober 1914, att från och med den 1 januari 1916 tillsvidare Svea ingenjörkårs fästningsingenjörkompani samt fortifikationsbefälhavaren å Vaxholms fästning med under hans befäl stående personal skulle lyda under regementskrigsrätten vid Vaxholms grenadjärregemente. Enligt vad vederbörande krigsdomare på min begäran meddelat hava under år 1916 sju mål och under år 1917 sex mål från nämnda fästningsingenjörkompani inkommit till regementskrigsrätten vid Vaxholms grenadjärregemente.

Då fästningsingenjörkompaniet har sitt etablissement invid Vaxholm, under det att grenadjärregementets etablissement är beläget på Rindön, uppstår, så snart någon av kompaniets personal skall inställas vid regementets krigsrätt en del kostnader, synnerligast vid sådana tillfällen vintertid, då båtlägenhet från Vaxholm till grenadjärregementets etablissement icke lämpligen kan användas. Härtill kommer den särskilt för ett truppförband av så ringa styrka som fästningsingenjörkompaniet tvivelsutan kännbara olägenheten att nödgas avdela personal till bevakning av häktade eller arresterade samt till kompaniombud vid krigsrättsinställelserna. Vidare synes bestämmelsen att fästningsingenjörkompaniet skall lyda under grenadjärregementets krigsrätt kunna föranleda dröjsmål med företagande av mål angående häktad eller i förvarsarrest intagen krigsman. Sålunda har jag funnit,

att i ett mål, där förhör vid kompaniet hållits den 17 juli 1917, rannsaking ägde rum först den 31 samma månad, ehuru den tilltalade satt i förvarsarrest. På förfrågan har chefen för bemälda regemente meddelat, att han den 26 juli avsånde handlingarna i det ifrågavarande målet till krigsdomaren.

Nu berörda olägenheter skulle kunna, om också icke helt undanröjas, dock i väsentlig mån förminskas, om fästningsingenjörkompaniet förklarades skola i stället lyda under regementskrigsrätten vid Vaxholms kustartilleriregemente, vilken visserligen någon gång sammanträder på Oscar Fredriksborg, nämligen då allenast mål från Oscar Fredriksborgs fort skola förekomma, men i regel sammanträder på Vaxholms fort, sålunda på ringa avstånd från ingenjörkompaniets förläggning. En överflyttning av fästningsingenjörkompaniet lär ej möta något hinder med hänsyn till indelningen av krigsrätternas civila personal, eftersom krigsrätterna vid grenadjärregementet och kustartilleriregementet hava samme krigsdomare och krigsfiskal samt auditören vid kustartilleriregementet synes vara förordnad att tillika bestrida auditörsgöromålen vid fästningsingenjörkompaniet, varemot grenadjärregementet har särskild auditör. Ej heller torde den omständigheten, att kustartilleriet tillhör marinen, böra tillmätas avgörande betydelse. Enligt anförda nådiga kungörelse skall fortifikationsbefälhavaren å Älvsborgs fästning med under hans befäl stående personal lyda under regementskrigsrätten vid Älvsborgs kustartillerikår, och genom nådig kungörelse den 17 december 1915 med bestämmelser, att särskilda avdelningar av marinen skola lyda under vissa regementskrigsrätter, har förordnats, att Fårösunds kustartilleridetachment skall lyda under regementskrigsrätten vid Gottlands infanteriregemente samt den under benämningen Öresundsavdelningen sammandragna avdelningen av flottan under regementskrigsrätten vid Kronprinsens husarregemente.

Vid eventuell förändring i avseende å krigsrätt för Svea ingenjörkårs fästningsingenjörkompani torde skäl ej föreligga att icke vidtaga enahanda förändring beträffande fortifikationsbefälhavaren å Vaxholms fästning med under hans befäl stående personal.

Med anledning av 16 § i den för riksdagens militieombudsman gällande instruktion har jag trott mig böra anmäla detta ärende hos Eders Kungl. Maj:t till det avseende, Eders Kungl. Maj:t må tackas i nåder finna omständigheterna påkalla.

Genom kungörelse den 8 februari 1918 (Svensk författningssamling nr 48) har Kungl. Maj:t förordnat, att Svea ingenjörkårs fästningsingenjörkompani samt fortifikationsbefälhavaren å Vaxholms fästning med under hans befäl stående personal skola från och med den 1 mars 1918 lyda under regementskrigsrätten vid Vaxholms kustartilleriregemente; dock skulle regementskrigsrätten vid Vaxholms grenadjärregemente fortfarande handlägga och slutligen avgöra mål och ärenden, som rörde ifrågavarande avdelningar av krigsmakten och vid berörda tid vore vid sistnämnda regementskrigsrätt anhängiga.

8. Angående rätt för sjökommenderat stammanskap, vars anställningstid vid flottan utgått eller under pågående mobilisering komme att utgå, att vid stamanställningstidens utgång varda överfört till värnpliktiga jämväl innan fartyget avmönstrat, eller att erhålla understöd motsvarande familjeunderstöd för andra anhöriga än hustrur och minderåriga barn.

Härom har militieombudsmannen den 1 mars 1918 till Konungen avlåtit en skrivelse av följande lydelse.

»Uti en av högste befälhavaren över kustflottan den 30 november 1915 till Eders Kungl. Maj:ts sjöförsvarsdepartement överlämnad ansökan anhöll artillerimatrosen vid 3:e matroskompaniet nr 54 Risberg med flera av sjömanskåren i Karlskrona tillhörande och å pansarbåten Oscar II anställt manskap, att sökandena, vilkas tjänstetid i stammen utgått den 30 september eller den 31 oktober 1914, men som utan att hava gjort ansökan om förlängd anställningstid intill utgången av pågående mobilisering av flottan, likväl på grund av stadgandet i § 168 mom. 4 av reglemente för marinen; del I, kvarhållits ombord, måtte bliva befriade från vidare overtjänstgöring. I sammanhang härmed upplyste högste befälhavaren, att beträffande sjökommenderat manskap, vars anställningstid under mobiliseringen utlupit och som ej tagit förnyad anställning eller, jämlikt nådigt brev den 22 september 1914, erhållit förlängning av anställningstiden, vid flottans båda stationer tillämpats olika förfaringssätt så till vida, som sådant manskap vid flottans station i Stockholm överförts till värnpliktiga men vid flottans station i Karlskrona kvarstått i sjömanskåren. Sedan chefen för marininstaben avgivit infortrat yttrande, däruti han, med tillkännagivande att kvarhållandet i tjänst av det stammanskap, vars anställningstid utgått, fortfarande och tillsvidare erfordrades för flottans

krigsberedskap under pågående mobilisering, hemställt att, då över-tjänstgöringens längd borde bliva densamma, oavsett om vederbörande kvarhölls såsom värnpliktiga eller såsom stammanskap samt kvarstående i sistnämnda egenskap medförde större fördelar för den enskilde, föreskrifter av tillika föreslaget innehåll måtte varda utfärdade, fann Eders Kungl. Maj:t, enligt nådigt brev till chefen för marininstaben den 28 januari 1916, jämte det Eders Kungl. Maj:t förklarade sig ej hava funnit skäl bifalla ovan omförmälda ansökan, gott i nåder föreskriva, att sjökommenderat stammanskap, vars anställningstid vid flottan utgått eller under pågående mobilisering komme att utgå, skulle, därest vederbörande ej redan överförs till värnpliktiga, på grund av § 168 mom. 4 i reglemente för marinen, del I, kvarstå i tjänsten till dess fartyget efter återkomsten till flottans station, blivit avmönstrat; och förordnades tillika, att avlöningen till sådant manskap, vilket borde anses anställt över stat, skulle utgå enligt de för stammanskap gällande bestämmelser.

Vad angår chefens för marininstaben ovan återgivna uttalande, att kvarstående i egenskap av stammanskap för den enskilde medförde större fördelar än kvarstående såsom värnpliktig, torde fall kunna förekomma, då detta uttalande icke har full giltighet. Genom nådigt brev till marinförvaltningen den 14 oktober 1914 föreskrev Eders Kungl. Maj:t att tillsvidare och högst för tiden intill 1915 års utgång finge till fast anställt manskap vid marinen under tid, då detsamma tjänstgjorde vid mobiliserad del av marinen eller eljest fullgjorde tjänstgöring, för vilken detsamma på grund av särskilda bestämmelser ägde åtnjuta krigsavlöning enligt reglementet för marinens avlöning under krigstjänstgöringstid av den 25 september 1914, utgå familjeunderstöd efter enahanda grunder, som stadgades i förordningen den 13 augusti 1914 om understöd i vissa fall åt sådan värnpliktigs familj, som fullgjorde tjänstgöring till rikets försvar. Av riksdagens skrivelse den 14 september 1914, nr 265, angående familjeunderstöd åt sådant stamanställt manskap, som fullgjorde tjänstgöring till rikets försvar, inhämtas, att riksdagen hyst principiella betänkligheter mot att i fråga om familjeunderstöd likställa den fast anställda personal, som avsågs i skrivelsen, med meniga värnpliktiga samt ansett, att angelägenheten att fast anställt manskap med familj icke komme att under tiden för krigstjänstgöringen intaga en sämre ställning i ekonomiskt hänseende än menig värnpliktig, som bildat familj, borde ordnas genom föreskrifter i krigsavlöningsreglementena för armén och marinen. Ehuru med hänsyn härtill bestämmelserna om familjeunderstöd åt fast anställt

manskap kommo att erhålla en provisorisk karaktär och avse allenast tiden intill den 1 januari 1916, upptogos dock icke några motsvarande bestämmelser i vare sig reglementet för avlöning vid armén på krigsfot den 11 juni 1915 eller förordningen samma dag med särskilda föreskrifter angående avlöningsförmåner m. m. vid marinen på krigsfot. Då frågan om sakens ordnande för tid efter den 1 januari 1916 förekom till slutligt avgörande, hade löneregleringskommittén i ett den 18 februari 1916 avgivet underdånigt betänkande angående krigstidshjälp åt vissa befattningshavare i statens tjänst föreslagit, att krigstidshjälp skulle efter grunder, som i betänkandet angivits, få utgå till, bland andra, stamanställt manskap vid armén och marinen, samt arméförvaltningens civila departement och marinförvaltningen i gemensamt yttrande den 30 mars 1916 anfört, att då krigstidshjälp, av den art kommittén föreslagit, och familjeunderstöd syntes icke böra samtidigt utgå samt krigstidshjälp torde vara en lämpligare form än familjeunderstöd för täckande av de eventuella behov, som familjeunderstödet kunde hava varit avsett att fylla, civila departementet och marinförvaltningen saknade anledning tillstyrka, att familjeunderstöd vidare skulle utgå till stamanställt manskap. Den krigstidshjälp, som utgått enligt kungörelserna den 8 juli 1916 angående krigstidshjälp under år 1916 åt befattningshavare i statens tjänst och den 29 maj 1917 angående krigstidstillägg och krigstidshjälp under år 1917 åt befattningshavare i statens tjänst, lärers alltså kunna sägas, i vad den utgått till stamanställt manskap, som fullgjort tjänstgöring till rikets försvar, hava trätt i stället för familjeunderstöd enligt tidigare bestämmelser. Bortsett från skiljaktigheter i fråga om understödsbeloppen gäller emellertid att förutsättningarna för erhållandet av krigstidshjälp icke varit likformiga med dem, som voro stadgade beträffande familjeunderstödet. Sålunda har arméns och marinens stammanskap kommit i åtnjutande av krigstidshjälp endast i händelse det varit i ständig tjänstgöring närmast föregående år, och under det att krigstidshjälp fått beräknas allenast för hustru och för barn under 15 års ålder, utgick familjeunderstöd även till andra medlemmar av familjen, till vilken i detta fall jämväl hänfördes föräldrar, farföräldrar och morföräldrar, fosterföräldrar och syskon. Då de villkor, varunder familjeunderstöd utgick åt sådant stamanställt manskap, som fullgjorde tjänstgöring till rikets försvar, fortfarande gälla i fråga om understöd åt sådan värnpliktigs familj, som fullgör dylik tjänstgöring, hava följaktligen på detta område de värnpliktiga en förmån framför stammanskapet.

Det stamanställda manskapets mindre gynnsamma läge särskilt med hänsyn till frågan, för vilka familjemedlemmar understöd utgår, beröres i en av 2. klass sjömannen vid 1:a eldarekompaniet nr 47 N. Svensson hos militieombudsmannen gjord framställning. I en den 29 november 1917 dagtecknad ansökan begärde Svensson hos chefen för underofficers- och sjömanskåren i Karlskrona att bli överförd till värnpliktig av klass A, varvid Svensson såsom stöd för sin begäran anförde, att han hoppades därigenom komma i åtnjutande av familjeunderstöd för sin moder, men genom resolution den 30 berörda november förständigades Svensson att på grund av bestämmelsen i nämnda brevet den 28 januari 1916 hans anhållan icke kunde för det dåvarande bifallas. Med åberopande av ett utav pastorsämbetet i Vittskövle utfärdat intyg, enligt vilket Svenssons moder befunne sig i fattiga omständigheter samt hans syster på församlingens bekostnad vore intagen å Broby sanatorium, anhöll därefter Svensson i underdånig ansökan att bli befriad från vidare krigstjänstgöring vid flottan. Han anförde därvid, att för den händelse han skulle nödgas fullgöra all honom åliggande krigstjänstgöring, vilket toge en tid av ytterligare nära två år, stor fara förefunnes att hans moder även måste anlita församlingens hjälp till sitt underhåll, så mycket mera som hon vore sjuklig, varemot, om ansökningen bifölles, han med de nuvarande goda arbetsförtjänsterna kunde på ett anständigt sätt försörja de sina. Efter vederbörliga remisser avstyrktes ansökningen av chefen för underofficers- och sjömanskårerna dels på grund av personalbrist och dels på grund av bestämmelsen i generalorder 706/1917, enär Svensson tillhörde 1917 års avgående klass, samt därefter jämväl av stationsbefälhavaren vid flottans station i Karlskrona på de av kårchefen anförda skäl. Vid föredragning av ärendet den 7 februari 1918 fann Eders Kungl. Maj:t ansökningen icke kunna bifallas. Svensson förnyade sedermera hos chefen för underofficers- och sjömanskårerna sin ansökan att varda överförd till värnpliktig av klass A, och anförde Svensson därvid samma skäl som för sin tidigare gjorda ansökan i sagda hänseende. Utgången blev emellertid densamma som förut, ehuru chefen för 1. eldarekompaniet denna gång tillstyrkt ansökningen under förutsättning att Svensson kunde ställas till kompaniets förfogande för ombyte av beklädnad m. m. Gjord ansökan om understöd för Svenssons familj har pensionsstyrelsen förklarar icke kunna upptagas till prövning vid det förhållande, att Svensson på grund av sjökommendering icke överförts såsom värnpliktig till klass A samt understöd enligt förordningen den 13 augusti 1914 förty ej kunde ifrågakomma. I sin

framställning till militieombudsmannen har Svensson uppgivit, att vid det kompani, som han tillhörde, tjänstledighet beviljats sådana, som icke haft andra skäl att åberopa än Svensson, ävensom att han vore det enda stödet för sina närmaste anhöriga.

Under förutsättning att Svensson åtnjuter avlöning i 3:e lönegraden synes han såsom stamanställd fått enligt de för år 1917 gällande bestämmelser för varje månad uppbära

månadslön	kronor	15: —
dagavlöning	»	15: —
krigstidstillägg	»	7: 50
sjötillägg	»	12: —
eller sålunda tillhopa		kronor 49: 50

Till denna avlöning kommer eventuellt besparing å beklädnaden, varemot Svensson, som synes vara ogift, icke varit berättigad till krigstidshjälp.

Såsom menig värnpliktig skulle däremot Svensson ägt uppbära

krigsavlöning	kronor	15: —
tillägg till d:o	»	15: —
särskild ersättning	»	12: 50
familjeunderstöd	»	30: —
tillägg till d:o	»	22: 50
eller tillhopa		kronor 95: —

Därest Svensson kunnat såsom värnpliktig konstitueras till korpral, vill det synas, som skulle han för varje månad ägt i avlöning och familjeunderstöd åtnjuta 122 kronor 50 öre, vilket, oavsett Svenssons behörighet att komma i fråga till konstituering, torde förtjäna att framhållas av den anledning, att väl andra kunna vara i samma läge som Svensson.

Föreskriften i nådiga brevet den 28 januari 1916 om formen för kvarhållande av sjökommenderat stammanskap, vars anställningstid vid flottan utgått eller under pågående mobilisering komme att utgå, synes hava betingats uteslutande av lämplighetsskäl. Då syftet lärer hava varit att bereda i tjänst kvarhållna av stammanskapet de större förmaner, som stammanskapet i regel åtnjuter framför värnpliktig personal, vill därför synas vara med billighet överensstämmande att för sådana fall, då — såsom ovan visats vara händelsen beträffande 2. klass sjö-

mannen Svensson — en värnpliktig på grund av rätten till familjeunderstöd skulle åtnjuta större sammanlagda förmåner än en stamanställd, ersättning, eventuellt från anslaget till extra utgifter, bereddes den i tjänst kvarhållnes familj, helst kronan rimligtvis icke bör göra någon vinst därigenom att de i tjänst kvarhållna icke fått överföras till de värnpliktigas klass, då hindret härför varit allenast en av lämplighetshänsyn framkallad administrativ föreskrift. Tillika torde kunna sättas i fråga, huruvida icke någon jämkning i samma föreskrift tilläventyrs kunde äga rum i syfte att för framtiden förebygga uppkomsten av sådana fall, då själva formen för kvarhållandet för den kvarhållne medför ekonomisk förlust.

Med anledning av 16 § i den för riksdagens militieombudsman gällande instruktion har jag trott mig böra anmäla detta ärende hos Eders Kungl. Maj:t till det avseende, Eders Kungl. Maj:t må tackas i nåder finna omständigheterna påkalla.»

* * *

Vid underdånig föredragning av ärendet den 16 maj 1918 har Kungl. Maj:t funnit gott att, med upphävande av bestämmelserna i nådiga brevet den 28 januari 1916, föreskriva, att vederbörande chef för underofficers- och sjömanskårerna skall, oberoende av bestämmelserna i reglemente för marinen, del I, § 168 mom. 4, på gjord ansökan bevilja avsked jämväl för sjökommenderat manskap av sjömanskåren, vars anställningstid vid flottan utgått, under iakttagande emellertid att även beträffande sådant manskap bestämmelserna i nådiga brevet den 31 december 1917 angående kvarhållande i krigstjänstgöring av visst manskap vid flottan ävensom övriga bestämmelser rörande manskap, som från och med 1914 avgått från stamanställning vid flottan eller vars anställningstid under samma tid utgått, fortfarande skola äga tillämpning; och skulle vid överföring av ifrågasvarande manskap till värnpliktiga av klass A beklädnaden efter gjord värdering behållas och övergå till bevaringsbeklädnad, varvid värdet skulle gottgöras vederbörande beklädnadskonto.

9. Angående krigstidstillägg för år 1917 å dagavlöning till lotspersonal, tjänstgörande vid kustsignalväsendet.

Härom har militieombudsmannen den 6 mars 1918 till Konungen avlåtit en skrivelse av följande lydelse.

»I en till riksdagens militieombudsman ställd skrift har fyrmästaren A. K. V. Du Rietz, under uppgift att han hela kalenderåret 1917 varit i krigstjänstgöring vid kustsignalväsendet inom Gottlands bevakningsområde, anhållit, att militieombudsmannen ville hjälpa Du Rietz att å honom under denna tjänstgöring tillkommande dagavlöning utfå krigstidstillägg, varom han hos bevakningschefen förgäves gjort framställning. Sedan jag i anledning av berörda skrift anmodat lotskaptenen i mellersta lotsdistriktet att inkomma med vederbörandes yttrande ävensom själv avgiva utlåtande i ärendet, har lotskaptenen B. Östrand till mig jämte eget utlåtande överlämnat ett yttrande av bevakningschefen i Gottlands bevakningsområde, lotslöjtnanten N. P. Kullander.

Denne anmärkte till en början, hurusom enligt § 30 mom. 3 och § 80 mom. 1 av gällande reglemente för kustsignalväsendet det visserligen ålåg lotslöjtnanten å Gottland att utbetala enligt kungörelsen den 21 mars 1902 ifrågakommande dagavlöning m. m. till vid kustsignalväsendet inom Gottlands bevakningsområde tjänstgörande lotsverkets personal. Men på grund av otillräcklig personal å lotslöjtnants-expeditionen och då sagda avlöningsförmåner utginge av samma anslag som övriga utgifter för flottans mobilisering, hade emellertid ansetts lämpligare att från bevakningschefsexpeditionen utbetala och i samband med övriga mobiliseringskostnader där redovisa all av flottans medel inom bevakningsområdet utgående avlöning, icke blott till flottans utan även till lotsverkets personal, vilket ock skett allt sedan mobiliseringens början år 1914 och varom vederbörande myndigheter underrättats. Därest krigstidstillägg skulle utgå å dagavlöningen till lotsverkets personal inom Gottlands bevakningsområde, torde sålunda även detta tillägg böra utbetalas av Kullander.

Beträffande själva saken anförde Kullander, att när kungörelsen den 29 maj 1917 angående krigstidstillägg m. m. delgivits honom underlydande personal, framställning till honom gjorts av, bland andra, fyrmästaren Du Rietz om utbekommande av sådant tillägg å dagavlöningen. Ehuru Kullander själv var av den åsikten, att framställningen var fullt befogad, hade han emellertid, med erfarenhet om huru t. ex.

1914 års krigsavlöningsreglemente givits vitt skilda tolkningar av olika myndigheter, icke vågat på eget ansvar besluta om utbetalning av det ifrågakomna tillägget. Han hade därför vänt sig till lotsstyrelsen med begäran om förhållningsorder härutinnan. Styrelsen, som icke givit Kullander något direkt svar, hade i stället tillsänt honom en avskrift av en dess skrivelse till lotskaptenen i Gävle i liknande ärende. Då härav framgick, att ej heller lotsstyrelsen vågade taga ansvaret för ett beslut rörande krigstidstilläggets utbetalande, hade Kullander i saken hänvänt sig till marinförvaltningen. Enär det erhållna svaret syntes allt för svävande för att därpå skulle kunna stödjas en utbetalning, hade Kullander avlatit ännu en skrivelse till marinförvaltningen. Ehuru av svaret å den senare skrivelsen syntes framgå, att marinförvaltningen delade Kullanders åsikt därom, att krigstidstillägget borde utgå, hade svaret likväl varit avfattat i så obestämd form, att Kullander ej ansett detsamma kunna fullt betryggande för honom läggas till grund för en utbetalning. Han hade därför meddelat sina underlydande, att han icke kunde verkställa utbetalningen av krigstidstillägget. Själv hyste emellertid Kullander fortfarande den uppfattningen, att tillägget borde utgå. Enligt §§ 1 och 6 i kungörelsen den 29 maj 1917 skulle krigstidstillägget utgå å *dagavlöning vid marinen* vare sig denna avlöning blivit av Konung och riksdag eller enbart av Kungl. Maj:t till siffran bestämd. Då lotsverkets personal på grund av kungörelsen den 21 mars 1902 under tjänstgöring vid flottan tillkommande dagavlöning vore av nämnda natur, syntes enligt nyssberörda paragrafer otvivelaktigt, att krigstidstillägg finge beräknas å densamma. Skälet, varför han det oaktat tvekat att göra utbetalningen, låge uti bestämmelsen i § 3 att krigstidstillägg å avlöningsförmåner till den, som av statens medel åtnjöte *lön* eller *arvode* för två eller flera befattningar, skulle utgå endast för en av dessa. Kullander förmodade, att detta ock varit enda skälet, varför lotsstyrelsen och marinförvaltningen icke velat giva bestämt besked i ärendet. Dagavlöningen i fråga vore emellertid icke att hänföra till vare sig lön eller arvode, vartill komme att lotsverket tillhörande person under tjänstgöring vid flottan åtnjöte avlöningsförmåner, inklusive lön eller arvode, endast för en befattning — mobiliseringsbefattningen. Att dessa avlöningsförmåner utginge under en sådan *form*, varigenom en mobiliserad persons lön eller arvode utbetalades genom lotsstyrelsen och hans dagavlöning (jämte av flottans medel utgående arvode till hans vikarie vid lotsverket) genom lotsbefalet eller — såsom inom Gottlands bevakningsområde — bevak-

ningschefen, syntes nämligen ej utgöra skäl för att avlöningen skulle anses utgå för två befattningar.

Vid detta yttrande hade fogats avskrifter av Kullanders i yttrandet omförmälda framställningar till lotsstyrelsen och marinförvaltningen samt av lotsstyrelsens berörda skrivelse till lotskaptenen i Gävle och marinförvaltningens skrivelse till Kullander.

Lotskaptenen i mellersta lotsdistriktet anförde i sitt utlåtande, att då befattningarna lotslöjtnant och bevakningschef å Gottland för närvarande vore förenade hos samma person, det icke hade någon betydelse, från vilken av dessa befattningshavare yttrandet inkommit, och att frågan, huruvida bestämmelserna i reglementet för kustsignalväsendet kunde ändras genom bevakningschefens anmälan till vederbörande myndigheter, att han och icke lotslöjtnanten utbetalade avlöning till lotsverkets mobiliserade personal, ej syntes behöva i utlåtandet vidare behandlas. Vidare yttrade lotskaptenen följande. Med uttrycket 'dagavlöning vid marinen' i § 1 av kungörelsen den 29 maj 1917 hade enligt lotskaptenens åsikt avsetts den dagavlöning, som utginge till personal, vilken så att säga alltid tillhörde marinen, och icke den, som utginge till exempelvis lotsverkets personal, vilken endast under sin tjänstgöringstid vid kustsignalväsendet tillhörde marinen. Huru härmed än förhölle sig, återstode dock frågan, huruvida en befattningshavare vid lotsverket, vilken tjänstgjorde vid kustsignalväsendet, skulle anses åtnjuta lön eller arvode för en eller två befattningar. Bland hans avlöningsförmåner vid kustsignalväsendet inginge icke vare sig 'lön' eller 'arvode', och om man läste § 3 i ovannämnda kungörelse efter bokstaven, skulle sålunda personen i fråga anses hava blott en befattning och till följd därav äga rätt att få krigstidstillägg å dagavlöningen. Å andra sidan kunde uttrycket 'lön eller arvode' anses såsom ett uttryck för avlöning i allmänhet, och då måste samme person anses innehava två befattningar samt följaktligen erhålla krigstidstillägg endast på sin avlöning från lotsverket. Då lotskaptenen med stöd av vad han i sitt utlåtande yttrat, ansett att författningen icke lämnade fullt stöd för ifrågavarande krigstidstilläggs utbetalande, hade han icke heller verkställt sådan utbetalning till under honom lydande mobiliserad personal, men då lotsverkets personal under tjänstgöring vid kustsignalväsendet med avseende å krigstidstilläggs erhållande enligt lotskaptenens åsikt rättvisligen borde vara likställd med marinens stampersonal, hemställde han, att militieombudsmannen ville, med biträdande av lotskaptenens berörda åsikt, söka utverka, att krigstidstillägg från och med den 1 januari 1917 och framdeles, så länge sådant

komme att utgå, finge utbetalas å dagavlöning till lotsverkets vid marinen tjänstgörande personal.

Sedan jag i skrivelse till fyrmästaren Du Rietz dels tillrätt honom att hos lotslöjtnanten å Gottland begära skriftligt beslut i fråga om rätten för Du Rietz att under krigstjänstgöring vid kustsignalväsendet uppbära krigstidstillägg å honom för denna tjänstgöring tillkommande dagavlöning samt därefter, i händelse hans framställning icke bifölles, anföra besvär hos lotsstyrelsen i enlighet med den besvärshänvisning, lotslöjtnanten kunde komma att lämna, dels ock meddelat Du Rietz att, därest skriftligt beslut av lotslöjtnanten redan föreläge och detta beslut vunnit laga kraft, Du Rietz kunde härom underrätta mig, varefter jag ville söka hos Eders Kungl. Maj:t utverka nådigt beslut i frågan, överlämnade Du Rietz med skrivelse den 4 februari 1918 till mig styrkt avskrift av en den 13 november 1917 dagtecknad skrivelse från lotslöjtnanten Kullander, i vilken skrivelse lotslöjtnanten såsom svar på en skrivelse från Du Rietz föregående dag rörande krigstidstillägg å dagavlöning meddelat, att han icke för det dåvarande ansåge sig kunna utbetala ifrågavarande tillägg.

Hos lotsstyrelsen anhöll jag därefter om upplysning huruvida det meddelande som innefattades i lotslöjtnanten Kullanders nyssberörda skrivelse till Du Rietz, vore att anse som ett beslut, varöfver besvär kunnat anföras hos lotsstyrelsen, samt, därest så skulle finnas vara fallet, huruvida beslutet tagit åt sig laga kraft. I anledning härav anförde lotsstyrelsen i skrivelse den 22 februari 1918, att det den 31 december 1907 fastställda reglementet för kustsignalväsendet i § 80 mom. 1 stadgade, att bevakningschef skulle verkställa samtliga utbetalningar för kustsignalväsendet inom det honom anförtrodda bevakningsområde med undantag av avlöningen till honom underlydande av lotsverkets personal, vilken avlöning utbetalades av vederbörande lotskapten. Från denna senare bestämmelse gäves dock i § 30 mom. 3 av samma reglemente det generella undantag i fråga om Gottland, att vederbörande lotslöjtnant skulle fullgöra vad för lotskaptenen i samma reglemente funnes stadgat, vadan avlöningen till vid kustsignalväsendet därstädes tjänstgörande personal från lotsverket skulle utbetalas av lotslöjtnanten å Gottland. På grund härav och då sålunda lotslöjtnanten Kullander haft att till Du Rietz utbetala dagavlöning under dennes tjänstgöring vid kustsignalväsendet samt ifrågakommande krigstidstillägg därå skulle, jämlikt förordningen den 29 maj 1917 angående krigstidstillägg m. m. under år 1917 åt befattningshavare i statens tjänst, utbetalas i samband med avlöningen, syntes Kullander hava

varit behörig att i första hand pröva frågan om Du Rietz' ansökan att erhålla krigstidstillägg å nyssnämnda avlöningsförmån; och hade vid sådant förhållande Du Rietz, därest han ej åtnöjt sig med det honom av lotslöjtnanten lämnade besked i ärendet, kunnat hos lotsstyrelsen anföra besvär däröver. Enligt vad lotsstyrelsen inhämtat hade lotslöjtnantens ovanberörda skrivelse kommit Du Rietz till handa den 13 november 1917, vadan, och då besvär i ärendet icke inkommit till styrelsen, lotslöjtnantens beslut torde hava tagit åt sig laga kraft.

Lotsstyrelsen anförde ytterligare, att enär frågorna om krigstidstillägg och krigstidshjälp till lotsverkets personal dittills blivit — utom beträffande sådan avlöning till vid kustsignalväsendet tjänstgörande personal, som utgått av anslag från flottan — i varje särskilt fall prövade av styrelsen innan utbetalning skett, lotskaptenen i Gävle beträffande sitt distrikt gjort en hänvändelse till styrelsen rörande utbetalande av krigstidstillägg å dagavlöning till lotspersonal, som tjänstgjort vid kustsignalväsendet, och hade styrelsen den 22 juni 1917 härå meddelat det svar, som angäves av en bilagd avskrift av styrelsens i ämnet avlåtna, såsom hemlig betecknade skrivelse, varjämte avskrift av denna skrivelse översänts till kännedom av övriga lotskaptenen och lotslöjtnanten å Gottland. I sammanhang härmed ville lotsstyrelsen jämväl meddela, att styrelsen, som under år 1917 anmodats angiva yttrande, med anledning av tillämnad framställning till 1918 års riksdag angående krigstidstillägg och krigstidshjälp åt befattningshavare i statens tjänst, i skrivelse den 30 oktober 1917 till statsrådet och chefen för finansdepartementet fäst uppmärksamhet därå, att gällande förordning angående krigstidstillägg m. m. medgäve dylikt tillägg å dagavlöning allenast vid armén och marinen, samt anført att det syntes vara med billighet förenligt, att krigstidstillägg finge utgå å enahanda löneförmåner jämväl till lotsverkets personal under tjänstgöring vid kustsignalväsendet samt under kommendering å flottans fartyg enligt förordningen den 31 december 1915, och att i en blivande författning om krigstidstillägg bestämmelse i sådant syfte torde böra införas.

Enligt kungörelsen den 29 maj 1917 angående krigstidstillägg och krigstidshjälp under år 1917 åt befattningshavare i statens tjänst utgick krigstidstillägg bland annat å dagavlöning *vid marinen*. Att döma av lotsstyrelsens ovan återgivna yttrande synes styrelsen vara av den meningen, att lotsverkets personal icke under tjänstgöring vid

kustsignalväsendet skulle vara att hänföra till marinen. Förarbetena till den anförda kungörelsen lämna icke någon ledning för bedömandet av denna fråga; man finner visserligen att uti Eders Kungl. Maj:ts proposition nr 129 till 1917 års riksdag föreslagits, att krigstidstillägg skulle få utgå å dagavlöning vid flottan, men skillnaden härutinnan mellan förslaget och kungörelsen, genom vilken krigstidstillägg, medgavs även å dagavlöning vid kustartilleriet, lärer sakna betydelse för frågan, eftersom tjänstgöringen vid kustsignalväsendet, därest den överhuvud är att anse såsom tjänstgöring vid marinen, givetvis är en tjänstgöring vid flottan, icke vid kustartilleriet. I stället torde upplysningar i ämnet vara att söka i bestämmelserna om kustsignalväsendets organisation.

Att kustsignalväsendet, ehuru nära förbundet med lotsstyrelsen, tillkommit såsom en militärisk organisation, framgår av Kungl. Maj:ts proposition nr 1 till 1891 års riksdag, i vilken under V. huvudtiteln begärdes anslag till anläggning av signal- och telefonstationer. Såsom motiv för framställningen anfördes, att möjligheten av snabba meddelanden angående en fiendes förehavanden otvivelaktigt vore en bland de viktigare uppgifterna under all krigföring och att, vad särskilt beträffade dylika meddelanden om en fientlig flottas rörelser och destination, behovet därav ökats i samma mån som hastigheten hos nutidens krigsfartyg blivit mer och mer uppdriven. I det yttrande av chefen för sjöförvarsdepartementet, som var fogat vid propositionen, framhölls visserligen, att anordnandet av de föreslagna signal- och telefonstationerna även borde bliva till gagn för handelssjöfarten, såsom följd varav bidrag till kostnaden antogs vara att påräkna från handels- och sjöfartsfonden samt från överskott å lots- och fyrmedlen, men för huvudparten av kostnaden ifrågasattes direkt anslag. Och när i proposition till 1902 års riksdag begärdes anslag för att sätta signalstationerna i fullständigt skick beträffande telefonförbindelserna och övrig materiel, hade enligt det vid propositionen fogade utdrag av statsrådsprotokollet chefen för sjöförvarsdepartementet anført, att lotsverkets tillgångar för det dåvarande icke medgäve något bidrag för ändamålet, samt att något anslag från handels- och sjöfartsfonden ej heller syntes kunna härför ifrågasättas, enär de då föreslagna åtgärderna endast i ganska ringa mån skulle medföra något direkt gagn för handelssjöfarten.

Av ännu större intresse för den föreliggande frågan äro emellertid förordningen den 31 december 1915 angående användning av lotsverkets personal och materiel för militära ändamål och kungörelsen den 21 mars 1902 angående avlönings- m. fl. förmåner åt personal

vid lots- och fyrinrättningarna under tjänstgöring vid flottan. Enligt den förra författningen är den till lots- och fyrinrättningarna hörande personal med visst undantag skyldig att vid inträffande krig eller större krigsrustningar, då så påfordras, tjänstgöra vid flottan vare sig i egenkap av bemanning å signalstationerna eller i annan befattning vid kustsignalväsendet samt lotsinrättningens personal därjämte såsom lotsar å flottans fartyg. Den del av personalen vid lots- och fyrinrättningarna, vilken skall tjänstgöra vid kustsignalväsendet, är under fredstid skyldig undergå övning. Under utbildnings- och repetitionskurser samt övningar skall därtill inkallad personal i allt vad som rörer dess tjänstgöring vid flottan lyda under vederbörande befälhavare av flottan. Personal vid lots- och fyrinrättningarna innehar under fullgörande av densamma åliggande tjänstgöringsskyldighet vid flottan viss militär tjänsteställning.

Enligt 1902 års förenämnda kungörelse gäller, att den av personalen vid lots- och fyrinrättningarna, som på grund av sin tjänstgöringsskyldighet vid flottan på kallelse inställer sig för att därstädes tjänstgöra, vare sig vid kustsignalväsendet eller i egenkap av lots å flottans fartyg, under dylik tjänstgöring åtnjuter viss dagavlöning samt, om tjänstgöringen icke förrättas å boningsorten, rese- och traktamentsersättning. Dagavlöningen och ifrågakommande rese- och traktamentsersättning åtnjutas från flottan. Från lotsverket åtnjuter sådan personal samtliga sina vid verket innehavande avlönings- med flera förmåner; alla kostnader för anställande under tiden av extra biträden till uppehållande av tjänsten vid lotsverket gäldas av flottans medel.

Av det nu anförda framgår, att vid lots- och fyrinrättningarna anställd personals tjänstgöring vid kustsignalväsendet i författningarna betecknas såsom tjänstgöring vid flottan — i strafflagen för krigsmakten hänföres ock ifrågavarande personal under dylik tjänstgöring till krigsmän — ävensom att avlöningen till personalen under sagda tjänstgöring bestrides av flottans medel med allenast det undantag, att flottan icke har att vidkännas utgifterna för personalens så att säga ordinarie förmåner från lotsverket i annan mån än som motsvarar kostnaden för anställande av extra biträden för tjänstens uppehållande vid lotsverket. Men om personalen tjänstgör vid flottan och uppbär dagavlöning från flottan, torde det väl vara rimligt att beteckna dagavlöningen såsom dagavlöning vid marinen; och lärer denna uppfattning icke motsägas av det sätt, varpå i gällande förordning med särskilda föreskrifter angående avlöningsförmåner m. m. vid marinen på krigsfot blivit antytt, att nämnda förordning icke äger tillämpning beträffande vid mobiliserad del av marinen tjänstgörande lotsverkets personal.

Kungörelsen den 29 maj 1917 innehåller ännu en bestämmelse av vikt för frågan om rätten för lotsverkets personal till krigstidstillägg å dagavlönning under tjänstgöring vid kustsignalväsendet, nämligen bestämmelsen i § 3, att krigstidstillägg till den, som av statens medel åtnjuter lön eller arvode för två eller flera befattningar, endast utgår för en av dessa. Enligt vad propositionen nr 129 till 1917 års riksdag (s. 29) utvisar är denna bestämmelse hämtad från tidigare kungörelser om extra lönetillägg, och torde bestämmelsen hava sitt ursprung i Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen till 1901 års riksdag gjorda framställning om anslag för beredande av dyrtidstillägg för år 1901 åt en del tjänstemän och betjänte m. m. Ur statsutskottets utlåtande, nr 82, angående denna framställning må till upplysning i frågan här återgivas följande yttrande:

'Kungl Maj:ts förslag därom att dyrtidstillägg till den, som av statens medel åtnjuter lön eller arvode för två eller flera befattningar, endast bör utgå för en av dessa, nämligen för den, som medför högsta avlöningen, eller, därest denna på mer än ett ställe är lika, för den av dem, till vilken han först blivit befördrad, har från utskottets sida endast föranlett den erinran, att det understundom kan vara förenat med en viss svårighet att bestämma vad som skall såsom särskild befattning anses. Att åtnjutandet av ett särskilt arvode — även om det är fristående i stat uppfört — icke under alla förhållanden är uttryck för särskild befattning, synes vara obestriddigt. Belysande i detta hänseende äro de vid armén förekommande arvoden. Sålunda äro de vid fortifikationen åt överstelöjtnanter, majorer och de kaptener av 1. klassen, som icke äro kompanichefer, anslagna arvoden att betrakta såsom förbättringar å lönen och åtnjutas såsom lön, vadan dyrtidstillägg enligt utskottets mening bör därå beräknas. Enahanda synes förhållandet vara med arvoden, vilka anvisats såsom ålderstillägg. Dessa utgå och åtnjutas på sätt om ålderstillägg å lön är stadgat. Kungl. Maj:t föreslog 1877 års riksdag, att, på sätt riksdagen redan för förrådsförvaltaren vid Mariebergs ammunitionsfabrik medgivit, artilleriets förrådsförvaltare måtte förklaras berättigade att komma i åtnjutande av ålderstillägg med 300 kronor efter femte och tionde tjänståret. Denna proposition blev endast på det sätt bifallen, att *ett* ålderstillägg beviljades, vilket dock, enär ifrågavarande tjänstemän skulle, om pension finge å lönetillägget beräknas komma i ojämförligt bättre ställning än innehavarna av militära befattningar, skulle utgå såsom arvode. Denna avlöningsform är sålunda fullt likartad med ålderstillägg, utom beträffande pensionens beräkning. Uti kungl. brev av den 19 maj 1885, i fråga

om det å Svea trängbataljons stat till förrådsförvaltare uppförda ålderstillägget, har Kungl. Maj:t ock uttalat, att det förrådsförvaltaren tillkommande ålderstillägg betraktas i fråga om pensionsrätt såsom arvode, men åtnjutes och utgår på sätt om lön är stadgat. Härå bör alltså dyrtidstillägg beräknas liksom å fast lön. Mera tveksamt synes förhållandet vara med de arvoden, som uppbåras av skvadrons- och kompanichefer, informationsofficerare, gymnastiklärare vid regemente, ridlärare vid dito m. fl. Dessa arvoden äro likställda med dagavlönning, och de befattningar, för vilka de utgå, innehavas alltid av officerare vid samma regemente. Med hänsyn härtill och då arvodesbeloppen utgå för vidsträcktare eller mera kvalificerad tjänstgöring, måste de betraktas såsom tillägg till den fasta lönen och utmärka alltså icke särskilda befattningar. Däremot måste arvoden åt underintendenter, regementspastorer, auditörer m. fl. vilka arvoden motsvara sammanlagda beloppet av samtliga för andra beställningar vid armén utgående avlöningsförmåner (lön, dagavlönning o. s. v.) anses utmärka fristående befattningar. Utskottet har ansett sig böra göra dessa erinringar till belysning av frågan om vad som skall såsom särskild, av statsmedel avlönad befattning rätteligen förstås.'

Med den sålunda uttalade uppfattningen, mot vilken under den påföljande diskussionen i kamrarna icke framkom någon gensaga, torde överensstämma att — därest nu ifrågavarande bestämmelse i 1917 års kungörelse angående krigstidstillägg m. m. överhuvud avser andra avlöningsformer än 'lön' och 'arvode' i egentlig mening — den personal, som med bibehållande av avlöningsförmånerna från lotsverket fått under tjänstgöring vid kustsignalväsendet uppbåra dagavlönning från flottan icke anses hava uppburit avlöning för två befattningar, utan att i stället avlöningsförmånernas sammanlagda belopp anses såsom ersättning för den enda verkligen förrättande tjänsten eller sålunda för vad lotslöjtnanten å Gottland betecknat såsom mobiliseringsbefattningen. I de allmänna grunder för krigstidstilläggs och krigstidshjälp utgående, som av Eders Kungl. Maj:t förelagts innevarande års riksdag i propositionen nr 10 angående krigstidstillägg och krigstidshjälp under år 1918 åt befattningshavare i statens tjänst, har emellertid vid motsvarande, även där under § 3 upptagna bestämmelse fogats ett tillägg av innehåll, att befattningshavare, som på förordnande uppehåller annans befattning, äger uppbåra krigstidstillägg jämväl å sådan med hans egen befattning förenad avlöning utav de i § 1 av den föreslagna författningen angivna slag, som han under förordnandet får behålla. Såsom motiv för detta tillägg har chefen för Eders Kungl. Maj:ts finans-

departement anført, att enligt 1917 års bestämmelser om krigstidstillägg en ordinarie hovrättsfiskal, som förordnats att mot en av Kungl. Maj:t bestämd ersättning i ett för allt av 5,000 kronor om året såsom assessor biträda hovrätten, torde få antagas hava uppburit krigstidstillägg med 15 procent å sin ordinarie avlöning, 4,000 kronor eller med 600 kronor, varemot en e. o. tjänsteman, som mot enahanda ersättning tjänstgjort såsom assessor, torde hava fått åtnjuta krigstidstillägg med 15 procent å 5,000 kronor d. v. s. med 750 kronor, eller 150 kronor mer än en ordinarie tjänsteman med samma avlöning och göromål. Därest 1917 års kungörelse bort i denna del tolkas så, som i det anförda yttrandet förutsatts, kan måhända dragas i tvivelsmål, om lotsverkets personal under tjänstgöring vid kustsignalväsendet varit enligt samma kungörelse berättigad till krigstidstillägg å både lön från lotsverket och dagavlöning från flottan. En väsentlig skillnad ligger dock, synes mig, däri, att lotsverkets personal har författningsenlig skyldighet att tjänstgöra vid flottan, varemot en ordinarie hovrättsfiskal icke läser vara skyldig att i vidare mån än för en viss tid varje år förrätta annan tjänst än sin egen. Förhållandena äro därför icke jämförliga. Beträffande rätten till dagavlöning under tjänstgöring vid flottan och till krigstidstillägg därå synes däremot lotsverkets personal kunna jämföras med militära befattningshavare å reservstat, som åtnjuta årlig lön men dagavlöning endast under tjänstgöring; för år 1917 ägde tvivelsutan sådana befattningshavare rätt till krigstidstillägg å dagavlöningen.

Vad jag nu anført synes mig innefatta avgörande skäl för den uppfattningen att fyrmästaren Du Rietz bort erhålla krigstidstillägg å den dagavlöning, vartill han varit berättigad för tjänstgöring vid kustsignalväsendet under år 1917. Det beslut, varigenom sådant tillägg förvägrats honom, läser visserligen hava tagit åt sig laga kraft, men i betraktande av de skäl, som lotslöjtnanten på Gottland anført för sin vägran att utbetala krigstidstillägget, torde nämnda omständighet icke böra hindra pröving av Du Rietz' anspråk, helst beslutet endast innehöll, att lotslöjtnanten för det dåvarande icke ansåg sig kunna utbetala tillägget. Med hänsyn därjämte till det förhållande, att frågan läser beröra icke allenast Du Rietz utan jämväl övrig lotsverket tillhörande personal, som under år 1917 tjänstgjort vid kustsignalväsendet, har jag trott mig böra jämlikt 16 § i den för riksdagens militieombudsman utfärdade instruktion anmäla detta ärende hos Eders Kungl. Maj:t.»

Vid underdånig föredragning av ärendet den 16 maj 1918 har Kungl. Maj:t, i enlighet med av statskontoret gjord hemställan, funnit gott förklara, att Du Rietz skulle äga att hos vederbörande göra förnyad framställning om utbekommande av ifrågavarande krigstidstillägg samt, i händelse sådant fortfarande förvägrades honom, i föreskriven ordning fullfölja talan mot vederbörandes beslut.

10. Angående ersättning för hemresa vid ledighet, varmed tjänstgöringsperiod avslutats.

Härom har militieombudsmannen den 13 april 1918 till Konungen avlåtit en framställning av följande innehåll.

»Uti en hit inkommen, den 12 februari 1916 dagtecknad klagoskrift har värnpliktige nr 629 60/1908 Karl Olof Persson från Amsta, Kolbäck — med förmälan att han sedan den 28 december 1915 fullgjort krigstjänstgöring vid Hälsinge regemente — anhållit att genom militieombudsmannens försorg utbekomma ersättning för järnvägsbiljett, som Persson själv fått betala vid hemresa den 9 februari 1916 i anledning av tjänstledighet, som beviljats honom under återstående del av krigstjänstgöringsperioden.

Chefen för 14. kompaniet av Hälsinge regemente, kaptenen Hugo Hellström har uti infortrat yttrande över klagoskriften anfört följande. Persson, som legat förlagd vid Edänge, avlöstes den 8 och hemreste från Gävle den 9 februari efter vederbörlig avrustning och beviljad tjänstledighet den 9—12 februari i enlighet med lantförsvarsdepartementets kommandoexpeditioners skrivelse av den 19 november 1915 nr 1623, punkt 14. Krigstjänstgöringsperiodens slut inträffade den 12 februari. Skulle under dylika förhållanden (d. v. s. under Persson beviljad tjänstledighet) truppbiljett utfärdas, finge denna utskrivas endast som dubbelbiljett, och skulle den resande i sådant fall själv betala densamma, vilket ju för honom ej kunde vara någon idé, då återresa ej gärna kunde ifrågakomma. (Mt. J. Regl. mom. 122 och 123.) Att för Persson utfärda truppbiljettsrekvisition för avslutad krigstjänstgöring den 9, då utryckningsdagen först inträffade den 12 februari, strede mot författningarna (krigsavlöningsreglementet paragraf 22, mom. 2). Tjänstledighet den 9—12 innebure icke att tjänstgöringen vore avslutad. Om hemförlovning kunde av samma anledning ej heller bliva tal. Vad Persson dessutom beträffade, hade han begärt truppbiljett till sin arbetsplats i Kolbäck och ej till kyrkobokföringsorten. Enligt

skrivelse från lantförvarsdepartementet till arméförvaltningens civila departement av den 22 januari 1915 stadgades, att truppbiljett för enligt § 28 värnpliktslagen inkallad värnpliktig finge utfärdas för resor, företagna under 1914 och 1915 från tjänstgöringsorten till arbetsplatsen. Beträffande samma rättighet för år 1916 funnes inga bestämmelser, kaptenen veterligt, utfärdade. Oberoende av de nu anförda grunderna ansåge kaptenen dock rent principiellt sett, att Persson liksom övriga värnpliktiga, som i realiteten hemförlovades tidigare än utryckningsdagen, fastän det gjordes under form av tjänstledighet, borde få åtnjuta fri hemresa och sålunda bestämmelser utfärdas i det avseendet. Som syntes av lantförvarsdepartementets skrivelse nr 1623, punkt 14, hade regementschef rättighet att bevilja tjänstledighet åt värnpliktig personal i samband med avlösning av Str., och hade också detta tillämpats för sådana värnpliktiga, som på grund av närmare Gävle belägen tjänstgöringsort kunnat fortare avlösas än övriga, varefter särskild anledning ej funnits att kvarhålla de redan avlösta. Härigenom hade statsverket befriats från att under flera dagar underhålla ganska stora kontingenter. Emellertid hade stiliseringen i författningarna haft en sådan form, att de värnpliktiga ej kunnat tilldelas truppbiljett för hemresa. Denna sak hade vid varje avlösning av Str. varit dryftad mellan kompanicheferna, som väl insett det oegentliga i vägran av truppbiljett, men då de vid ett förfarande i strid mot författningarna kunnat ådraga sig anmärkningar vid granskningen av truppbiljettsrekvisitioner med ty åtföljande risk att själva få ersätta kostnaderna, hade de föredragit att vägra truppbiljett med rätt naturligen för vederbörande att hos militieombudsmannen eller annan myndighet överklaga detta beslut. Sedan i lantförvarsdepartementets skrivelse den 11 februari 1916 nr 180, punkt 10, ifrågavarande bestämmelse fått den avfattning, att hemförlovning — ej tjänstledighet — finge medgivas värnpliktig före anbefalld utryckningsdag, bortföle all tvekan om sådan värnpliktigs rätt till truppbiljett för hemresa efter den 11 februari för i denna g. o. nämnda. I samband med ovanstående torde även frågan angående utbetalande av dagavlöning vid förutberörda tjänstledighet böra regleras. Till krigstjänstgöring inkallad värnpliktig ägde under tjänstledighet rätt att åtnjuta krigsavlöning under sammanlagt högst 3 dagar. Om nu en värnpliktig förut under perioden ej åtnjutit tjänstledighet och på grund av ovanberörda skrivelse nr 1623 erhöle tjänstledighet, ägde han sålunda rätt att åtnjuta högst 3 dagars krigsavlöning, trots det han i verkligheten ansåges hava avslutat sin krigstjänstgöringsperiod. Även i detta avseende borde således förtydliganden göras.

Sedan klaganden härefter lämnats tillfälle att avgiva påminnelser, men sådana icke inkommit, anmodade militieombudsmannen arméförvaltningens civila departement att inkomma med utlåtande i ärendet.

Uti utlåtande den 31 mars 1916 har departementet härefter anfört följande. Mot den av vederbörande kompanichef i avgivet yttrande lämnade utredning rörande värnpliktigs rätt till truppbiljett för fri hemresa på grund av tjänstledighet före avslutad krigstjänstgöringsperiod hade departementet intet att erinra. I enlighet med däruti uttalad uppfattning hade departementet också uti ärende, som i form av besvär över kassaförvaltnings beslut kommit under departementets prövning, ansett sig icke kunna förordna om utbetalning av reseersättning vid hemresa från krigstjänstgöring, som värnpliktig efter beviljad tjänstledighet företagit under omständigheter liknande dem, varunder värnpliktige Perssons nu ifrågavarande resa ägt rum. Efter påpekande under hand från departementet hade emellertid, såsom kompanichefen angivit, i senast utfärdade generalorder rörande inkallande av värnpliktiga till krigstjänstgöring bestämmelsen i tidigare dylika generalorder rörande regementschefs rätt att åt utryckande värnpliktiga bevilja tjänstledighet utbytts mot medgivande att före anbefalld utryckningsdag hemförlova värnpliktig, då sådant av vissa särskilt angivna skäl syntes behöfligt. För utfärdande av rekvisition å truppbiljett åt värnpliktig, som sålunda hemförlovades, torde därefter hinder icke föreligga. Ehuru frågan om värnpliktigs rätt till krigslön under sådan tjänstledighet, som värnpliktige Persson uti ifrågavarande fall åtnjutit, icke berördes uti den av honom hos militieombudsmannen gjorda framställningen, ville departementet, med anledning av vad kompanichefen beträffande denna fråga anfört, meddela, att departementet funne uppenbart, det krigslön skulle under sådan ledighet, allenast med den begränsning, som föranleddes av bestämmelse i kungl. brevet den 16 oktober 1915, utgå jämlikt i § 14 mom. 2 uti gällande krigsavlöningsreglemente given bestämmelse. Efter hemförlovning före krigstjänstgöringsperiods slut, varom ovan nämnts, utginge däremot enligt § 3 mom. 3 och § 10 mom. 3 i nämnda reglemente icke krigslön.

Värnpliktige nr 412 60/1908 Gottfrid Söderström från Bispgården har, under uppgift att han varit inkallad till krigstjänstgöring under perioden den 28 december 1915 — den 12 februari 1916, anfört klagomål däröver, att Söderström blivit av kompanichefen, kaptenen vid Hälsinge regemente Hellström vägrad truppbiljett för återresa till arbetsplatsen tre dagar före den bestämda utryckningsdagen i anled-

ning av tjänstledighet under återstoden av krigstjänstgöringsperioden. Klaganden anhöll om upplysning, huruvida han vore berättigad att av kronan erhålla gottgörelse för det belopp 10 kronor 35 öre, som han utgivit för biljetten för återresan.

Sedan jag anmodat chefen för Hälsinge regemente att inkomma med vederbörandes yttrande jämte eget utlåtande, har regementschefen överlämnat ett av kaptenen Hellström avgivet yttrande, däri denne hänvisade till vad han anfört beträffande värnpliktige Perssons klagomål. För egen del har regementschefen framhållit, att han ansåge att kompanichefen handlat i full överensstämmelse med vid tidpunkten i fråga gällande föreskrifter.

Söderström har beretts tillfälle att avgiva påminnelser, men sådana hava icke inkommit.

Värnpliktige nr 19 43/1915 A. Kihlbom har uti en insänd klagoskrift anhållit å egna och kamraters vägnar om upplysning, huruvida värnpliktig, som varit inkallad till krigstjänstgöring sedan den 4 juli 1916, vore skyldig att själv bekosta järnvägsbiljett vid tjänstledighetsresa i samband med hemförlovning enligt generalorder nr 654/1916.

Uti infordrat yttrande har chefen för 1. kompaniet av Södermanlands regemente kaptenen K. W. Hallström anfört följande. Av klagoskriften syntes framgå att Kihlbom förmenade sig hava rätt att få fri resa vid tjänstledighet. Hans av regementschefen fastställda hemförlovningsperiod började den 9 november och hade Kihlbom vid avresa den dagen erhållit resan på statens bekostnad. Av bataljonschefen beviljades Kihlbom emellertid sökt tjänstledighet 26 oktober—8 november och avreste han den 26 oktober från Boden. Sålunda kunde han författningsenligt ej erhålla fri resa. Kaptenen ville passa på tillfället framhålla de till Boden kommenderade värnpliktigas ogynnsamma ställning med hänsyn till tjänstledighet. Visserligen funnes hemförlovningsperioder, då de erhöle fri resa tur och retur; men skulle en värnpliktig av viktiga skäl beviljas tjänstledighet, måste han bekosta sin resa själv till sin hemort. Kaptenen syntes det vara mest rättvist, att de värnpliktiga vid all tjänstledighet erhöle fri resa från Boden till regementets förläggningssort samt därifrån och till sin hemort truppbiljett, som betalades av den resande. Ett sådant förfaringssätt kunde dock ej enligt författningarnas nuvarande lydelse äga rum.

Kihlbom har därefter beretts tillfälle att avgiva påminnelser, men sådana hava icke inkommit.

Värnpliktige Abel Andersson från Söbbo, Hällabäck, har uti en insänd klagoskrift anfört följande. Då värnpliktiga tillhörande 1908 års klass hemförlovades från 1916 års reservtruppövning vid Jönköpings regemente, anordnades hemresan för dem på ett sådant sätt, att klaganden såge sig föranlåten anmäla förhållandet för militieombudsmannen. Inryckningen till sagda reservtruppövning skedde den 16 oktober och utryckningen den 1 november, alltså efter 17 dagars tjänstgöring. Inlämning av kronans persedlar — med undantag av sängutredningen — verkställdes den 31 oktober, varefter manskapet civilkläddes. Allmänna meningen var, att hemresan skulle ske med något av förmiddagstågen den 1 november. Resan vid såväl in- som utryckningen skedde i s. k. kontingenter, och de flesta av kompaniets manskap tillhörde kontingenterna till Värnamo och Reftele. På förfrågan meddelades på kvällen den 31 oktober vid tapto av tjänstgörande fanjunkaren, att hemresan finge anträdas först kl. 5 e. m. följande dag den 1 november. Till följd härav skulle en stor del av manskapet ej kunna komma hem utryckningsdagen utan nödgas stanna i Värnamo, Reftele eller Landeryd till påföljande dag, samt som en följd härav gå förlustiga en dag utöver den bestämda övningstiden och dessutom få bekosta uppehälle och nattlogi samt som vanligt resekostnaden från upplösningssorten till hemmet. Med anledning härav inlämnade 69 man på kompaniexpeditionen en anhållan om att få resa med något av förmiddagstågen kl. 6.50, 9 eller 11.45. I sådant fall kunde alla komma till sina bestämmelseorter samma dag. Skulle däremot hemresan ej få anträdas förr än kl. 5 e. m., så kunde samtliga dessa 69 man ej komma till sina hem förrän påföljande dag den 2 november, enär tågförbindelse från Värnamo och Reftele saknades på kvällstågen till stationerna Vittaryd, Anderstorp, Gislaved, Broaryd, Smålands Burseryd, Hällabäck, Rydö, Hyltebruk m. fl. Som svar å denna anhållan meddelades, att resan ej finge anträdas före kl. 5 e. m., men att kompanibefälet för dem, som ej samma dag kunde komma hem med kvällståget, utverkat tillstånd att på egen bekostnad resa med något av förmiddagstågen, dock skulle truppbiljett få lösas och användas. Omskrivna manskap ställdes alltså i valet att endera på utryckningsdagen självt bekosta hemresan eller att stanna till kvällståget, frampå natten bli avlastade i Värnamo eller Reftele och gå förlustiga en dag utöver den i lag bestämda övningstiden. Nackdelarna av att stanna till kvällståget voro så stora att omkring 60 man, däribland klaganden, föredrogo att själva bekosta biljetten och reste med tåg kl. 9 eller 11.45 f. m. Klaganden ville emellertid framhålla att inlämningen av

kronans persedlar var så tidigt avslutad, att hemresan för hela kompaniet kunnat ske under förmiddagen, då ej mindre än tre tåglägenheter stodo till buds. Samtliga de 69 man, varom fråga vore, tillhörde och vore boende inom Värnamo rullföringsområde. Med anledning av vad sålunda anförts överlämnade klaganden till militieombudsmannens prövning, huruvida det vore i överensstämmelse med gällande lag att, som här hade skett, manskap kvarhölls i tjänstgöring så länge att det ej kunde komma till sina inom vederbörande rullföringsområde befintliga hem på utryckningsdagen eller ock nödgades självt bekosta hemresan. Dessutom anhölle klaganden att militieombudsmannen ville låta vidtaga de åtgärder, som med anledning av denna anmälan kunde anses behöfliga och nödiga.

Sedan jag anmodat chefen för Jönköpings regemente att inkomma med vederbörandes yttrande jämte eget utlåtande i anledning av Anderssons klagoskrift, har regementschefen överlämnat yttranden av klagandens bataljonschef, majoren på regementets reservstat friherre F. Lilliecreutz och klagandens kompanichef, kaptenen på regementets reservstat C. R. Gallander ävensom själv avgivit det begärda utlåtandet.

Majoren friherre Lilliecreutz har anfört följande. Klagandens uppgift syntes så till vida vara riktig, att resande till vissa stationer, belägna å andra bandelar än för trupptransporten använda Halmstad—Nässjö järnvägar, icke under dagens lopp kunde nå dessa stationer, om den anvisade trupptransporten användes. För att möjliggöra att värnpliktiga resande till dylika stationer skulle kunna nå dem under utryckningsdagens lopp, utverkade kompanichefen, kaptenen Gallander regementschefens tillstånd för dem att resa med ett tidigare tåg. Någon annan form för den sålunda medgivna transporten än medelst truppbiljett, betald av den resande, torde icke stått till kompanichefens förfogande.

I det av kaptenen Gallander avgivna yttrandet har bland annat anförts följande. Angående Anderssons klagomål över att trupptransporten å utryckningsdagen var bestämd till kl. 5 e. m. och att han till följd därav icke kunde framkomma till sitt hemvist samma dag, hade kaptenen därom intet annat att tillägga än att kaptenen i detta fall följt föreskrifterna för utryckningen, anbefallda å regementsorder. För att i den mån som var kaptenen möjligt kunna ordna det så att en del av kompaniets personal skulle kunna använda tidigare tåglägenhet, framställde kaptenen genom bataljonschefen till regementschefen anhållan att få permittera en del av personalen för tidigare avresa

den 1 november. Denna kaptenens anhållan bifölls och detta meddelades kompaniet och de, som då önskade använda sig av denna permission, erhöilo rekvisition å truppbiljett, som den resande enligt gällande bestämmelser själv hade att betala.

För egen del har regementschefen yttrat följande. Tiden för kontingenternas avresa från Jönköping tillkännagavs på regementsorder den 30 oktober. Det tåg, som rekviderats för ifrågavarande transport, anlände utryckningsdagen till de av Konungens befallningshavande fastställda upplösningsplatserna Värnamo kl. 8.10 e. m. och Reftete kl. 9.21 e. m., varför sålunda klagandens påstående, att kontingenterna avlastades i Värnamo och Reftete »frampå natten» ej torde vara riktigt. Att de, som beviljats tjänstledighet, själva fingo betala resan, torde vara riktigt, då fria resor ej medgäves värnpliktiga, som på grund av tjänstledighet reste till eller från tjänstgöringsorten.

I ärendet har Andersson avgivit påminnelser.

I ett på militieombudsmannens begäran av arméförvaltningens civila departement i ärendet avgivet utlåtande har anförts följande.

Enligt bestämmelserna i § 60 mom. 1 fredsavlösningsreglementet för armén ägde värnpliktig, som skulle deltaga i färd med särskild kontingent, i det fall, att han hade att tillryggalägga mer än 5 nymil från upplösningsorten till hemvistet i kyrkobokföringsorten, att uppbära gottgörelse av 50 öre för varje överskjutande nymil, varjämte dylik värnpliktig enligt mom. 4 av samma paragraf under färd i trupp mellan tjänstgöringsorten och upplösningsorten, utom andra till avlöning icke hänförliga förmåner, erhöile det honom enligt § 56 samma reglemente under vanlig tjänstgöring tillkommande penningbidrag. Såvitt handlingarna utmärkte, hade de i ärendet avsedda värnpliktiga icke gått i mistning av de dem enligt dessa bestämmelser tillkommande förmåner. I den mån åter anmälan beträffade frågan, huruvida klaganden obehörigen skulle vägrats ersättning för av honom havda utgifter för truppbiljett, som kunde hava lösts för företagande av resa med annan tåglägenhet än den, som varit anordnad för kontingentens hemfärd, ville departementet, på sätt de militära myndigheterna jämväl anført, framhålla, att den sålunda företagna resan icke kunde betecknas annat än såsom tjänstledighetsresa. För sådan resa tillerkände icke avlösningsreglementet värnpliktiga någon ersättning.

I skrivelse till chefen för Kronobergs regemente den 15 mars 1917 anmälde värnpliktige nr 39 15/1904 O. Lundberg jämte en del andra värnpliktiga, att de icke kommit i åtnjutande av reseersättning vid

tjänstledighet under krigstjänstgöring, under det att vissa andra värnpliktiga skulle erhållit dylik ersättning.

Såsom svar härå meddelade regementschefen i skrivelse den 16 april 1917 följande. Av företagen utredning hade framgått att senast äsyftade värnpliktiga erhållit fria resor mellan hemorten och tjänstgöringsorten vid in- och utryckning från krigstjänstgöringen samt dessutom en gång under denna. Anledningen till att fri resa erhållits vid sistnämnda tillfälle hade varit, att kompanichefen, kaptenen friherre H. Lilliecreutz, erhållit muntlig order om att hemförlova ifrågavarande värnpliktiga, då dem rätteligen endast skolat beviljas tjänstledighet. Från kompanichefens sida hade sålunda icke, såsom anmälarna syntes vilja låta påskina, begåtts något fel i detta avseende. Vad kravet från anmälarna om ersättning för resan från tjänstgöringsorten till hemorten anginge, vore detta icke befogat, alldenstund de erhållit tjänstledighet. Vid beviljandet av tjänstledigheten hade kompanichefen lämnat dem nödiga upplysningar härom. Med anledning av vad sålunda anförts föranledde de värnpliktigas ifrågavarande anmälan icke till någon åtgärd från regementschefens sida.

Sedermåra har värnpliktige Lundberg uti en till militieombudsmannen insänd klagoskrift anført följande. Den 28 februari fick en del av 1914 års klass, som förlagts i Munkedal, tjänstledighet till den 15 därpå följande mars. Dessa värnpliktiga fingo fria resor från Munkedal till hemorten samt åter, ävensom fria resor vid in- och utryckningen till och från tjänstgöringen. Den 15 mars hemförlovades en del värnpliktiga, bland dem Lundberg, från kommenderingen men dessa fingo själva bekosta sin resa hem. Vore ovan sagda förhållande rätt och intet fel begånget, förefölle det som om vederbörande chefer själva vidkändes en del resor; men om dessa betalades av statsmedel, ansåge Lundberg att konsekvens bort iakttagas.

Då författningarna skilja på tjänsteresor och tjänstledighetsresor samt för det förra slaget av resor medgiva förmåner, som icke eller endast i begränsad utsträckning stå till buds vid tjänstledighetsresor, utgå de uppenbarligen från den uppfattning, att dessa sistnämnda resor väsentligen äro den resandes ensak och förty icke böra åsamka det allmänna utgifter. Ett sådant betraktelsesätt har dock full och obetingad giltighet endast beträffande resor vid tjänstledighet, som faller

helt inom en tjänstgöringsperiod på det sätt, att den tjänstledige vid ledighetens utgång skall återinträda i tjänstgöring. Beträffande återresor vid tjänstledighet, med vilken en tjänstgöringsperiod avslutas och varifrån den tjänstledige icke skall återvända till tjänstgöringsorten, lärer något rimligt skäl ej finnas att, så vitt angår frågan om de antydda förmånerna, ställa dessa resor i annan kategori än tjänsteresorna.

Att denna i sakens natur grundade uppfattning icke heller är främmande för författningarna synes mig framgå av reglementet för militärtransporter å järnväg den 11 augusti 1911. Detta medger i mom. 122 rekvisition av militärbiljett för tjänstledighetsresa för underofficerare och manskap m. fl., men stadgar i mom. 125 att rekvisitionen å militärbiljett för tjänstledighetsresa skall avse såväl *bort- som återresa*. Reglementet är sålunda skrivet endast med hänsyn till sådana fall, då den tjänstledige skall återvända till tjänstgöringsorten vid ledighetens slut; att meningen skulle varit att för det fall, att skyldighet till vidare tjänstgöring icke föreligger, åstadkomma en minskning i statsverkets utgifter torde få anses fullständigt uteslutet. Anmärkningsvärt är ock att, vad krigstjänstgöringsperioder angår, en övergång till det principiellt riktiga kunnat, enligt vad arméförvaltningens civila departement meddelat, ske genom en så enkel åtgärd som att vederbörande regementschef tidigare medgiven rätt att bevilja tjänstledighet utbytt mot rätt att bevilja hemförlovning, vilket påtagligen ej var någon ändring i sak.

Den uppfattning, som kommit till uttryck i samtliga här ovan berörda fall, har, enligt vad som meddelats i ett genom klagomål år 1915 inkommet liknande ärende, icke varit helt och hållet enhällig. I sagda ärende, som angick tillämpningen av hithörande bestämmelser vid Bodens trupper, anförde nämligen dåvarande chefen för Bodens ingenjörkår, att åt de till krigstjänstgöring inkallade värnpliktiga, som erhållit tjänstledighet under de sista dagarna av en tjänstgöringsperiod, ersättning utbetalts för hemresan såsom militärtransport samt dagtraktamente under densamma enligt krigsavlöningsreglementet, enär dessa tjänstledighetsresor ansetts likställda med utryckningsresor efter tjänstgöringens slut, för vilka resor de värnpliktiga författningsenligt ägde åtnjuta ersättning, men hade härvid iakttagits, att ersättning för resan icke utgått, därest de värnpliktiga vid slutlig utryckning skolat färdas i så stor kontingent, att biljettkostnaden per man blivit lägre, ävensom att dagtraktamente beräknats med hänsyn till, i vilken utsträckning enskild resa eller färd i trupp vid slutlig utryckning skolat ifråga-

komma. I regel har dock ersättning i dylika fall icke utbetalts, och praxis härutinnan har haft stöd av civila departementet, på sätt ock framgår av dess ovan först återgivna utlåtande. Vad angår civila departementets ståndpunkt i detta fall, torde den i viss mån bero av ett förhållande, som departementet i ett yttrande till militieombudsmannen den 29 november 1915 i ärende angående penningbidrag till vissa icke vapenföra värnpliktiga självt påpekat, nämligen att departementet icke torde äga befogenhet att med samma frihet i avseende å författningstillämpning, som må tillkomma domstol, ändra underordnad kassamyndighets beslut eller föreskriva utbetalning av penninggottgörelse, som av samma kassamyndighet förvägrats vederbörande, i andra fall än då det framställda kravet är enligt gällande föreskrifter otvetydigt befatat.

Då förevarande klagomål inkommo, ansåg jag, med hänsyn till civila departementets kända och vid prövning av tidigare hos departementet anförda besvär tillämpade uppfattning, icke lämpligt tillråda klagandena att i vanlig ordning anförda besvär, helst det syntes mig antagligt, att de klagande icke skulle kunna utföra sin talan utan att härigenom åsamkades dem jämförelsevis stora kostnader. De beslut, varigenom ersättning förvägrats dem, torde också kunna anses hava vunnit laga kraft. Icke desto mindre synes mig kunna ifrågasättas, huruvida icke — då statsverket väl ej bör göra någon besparing däri- genom att dessa klagandes hemresa ägt rum vid början av tjänstledighet i stället för vid slutet av en tjänstgöringsperiod — av nåd borde medgivas att till dem, eventuellt av fjärde huvudtitelns anslag till extra utgifter, må utbetalas ett belopp, motsvarande den kostnad, som skulle hava av allmänna medel utgått för deras hemresa vid tjänstgöringens slut med avdrag i förekommande fall för uppuren trakta- mentsersättning under tjänstledighetsdagarna. För åtminstone två av klagandena, nämligen Kihlbom och Lundberg, torde en sådan ersättning komma att uppgå till ett icke alltför obetydligt belopp.

Möjligen kan genom nådigt bifall till förestående framställning skapas ett prejudikat till efterrättelse för framtiden. I annat fall torde förtjäna tagas under övervägande, om icke en formlig föreskrift borde meddelas att beträffande ersättning för hemresa vid tjänstledighet, var- med tjänstgöringsperiod avslutas, skall gälla vad i enahanda avseende är stadgat i fråga om återresa vid hemförlovning.

Med anledning av 16 § i den för riksdagens militieombudsman utfärdade instruktion har jag trott mig böra anmäla detta ärende hos

Eders Kungl. Maj:t till det avseende, Eders Kungl. Maj:t i nåder må tackas finna omständigheterna påkalla.»

I underdånigt utlåtande över militieombudsmannens framställning har arméförvaltningens civila departement anfört följande. Med avseende å militieombudsmannens hemställan, att de i ärendet omförmälda värnpliktiga måtte av nåd tillerkännas gottgörelse till belopp, motsvarande den kostnad, som skulle hava utgått av statsmedel för deras hemresa vid tjänstgöringens slut med avdrag i förekommande fall för uppburen »traktamentsersättning» under tjänstledighetsdagarna, funne sig arméförvaltningens civila departement, som förutsatte, att med nämnda traktamentsersättning åsyftades krigslön, icke kunna tillstyrka bifall till den underdåniga framställningen i denna del, särskilt med hänsyn till de konsekvenser, som kunde följa av ett dylikt beslut. Utom det att beslutet innebure en avvikelse från vid tiden för hemförlovningen gällande bestämmelser, syntes det icke vara rimligt att bereda det fåtal värnpliktiga, som militieombudsmannens framställning avsåge, en fördel, som icke kunde ifrågasättas kunna beredas det säkerligen till ett mycket stort antal uppgående värnpliktiga, vilka i slutet av krigs- eller fredstjänstgöringsperioder efter beviljad tjänstledighet fått hemresa före tiden för fastställd hemförlovning. Beträffande den gjorda framställningen, i vad den avsåge förslag om meddelande av en formlig föreskrift att beträffande ersättning för hemresa vid tjänstledighet, varmed tjänstgöringsperiod avslutades, skulle gälla vad i enahanda avseende vore stadgat i fråga om återresa vid hemförlovning, finge departementet framhålla, att en dylik föreskrift icke torde vara erforderlig vad till *krigstjänstgöring* inkallade värnpliktiga anginge, under förutsättning att den ändrade avfattning fortfarande användes, som, på sätt av handlingarna i ärendet framginge, på senare tid i denna del givits åt de föreskrifter, på grund varav till krigstjänstgöring inkallade värnpliktiga kunnat medgivas hemresa före den egentliga krigstjänstgöringsperiodens slut. I sammanhang härmed torde vidare böra erinras om de nya föreskrifter rörande resekostnadsersättning under tjänstledighetsresa, som på departementets förslag intagits i det förslag till krigsavlöningsreglemente, vilket genom Kungl. Maj:ts nådiga proposition nr 24 förelagts 1918 års riksdag för godkännande och genom vilka föreskrifter vid tjänstledighetsresor av vissa orsaker det av militieombudsmannen avsedda syftet syntes vara tillfredsställande tillgodosett. Vad till *fredstjänstgöring* inkallade värnpliktiga anginge, torde däremot kunna tagas under övervägande huruvida icke, till förekommande av

fall, sådana som det, vilket gjorts till föremål för Abel Anderssons från Söbbo anmälan, föreskrifter¹ borde utfärdas till ledning för de militära myndigheter, som uppgjorde marschrutor för värnpliktigas hemfärd vid avslutande av fredstjänstgöring, i syfte att dessa marschrutor icke finge utgöra hinder för värnpliktig att på ifrågakommande, enligt värnpliktslagen bestämd utryckningsdag åtfölja sådan tåg- eller ångbåtsförbindelse, att han med minsta tidsutdräkt nådde hemorten.

* * *

Kungl. Maj:t överlämnade till militieombudsmannen en avskrift av civila departementets ifrågavarande utlåtande och förklarade vid underdånig föredragning av ärendet den 31 maj 1918 att militieombudsmannens framställning icke föranledde annan Dess åtgärd.

11. Angående ändring i instruktionen för krigsdomare, auditörer och krigsfiskaler 23 juli 1915.

Härom har tjänstförrättande militieombudsmannen den 25 mars 1918 till Konungen avlatit en så lydande skrivelse.

»Av stationskrigsrättens vid flottans station i Karlskrona protokoll i mål mellan krigsfiskalen M. Falck, på tjänstens vägnar, å ena, samt underofficerskorpralen vid 5. matroskompaniet nr 424 Karl Oskar Herman Svensson och korpralerna vid samma kompani nr 471 Valter Linus Verngren, nr 462 Gustaf Emil Boström och nr 194 Sven Otto Nilsson, å andra sidan, om ansvar för tjänstefel, har inhämtats följande.

Vid krigsrättens första sammanträde den 22 november 1916 föredrogs följande från stationsbefälhavaren överlämnade handlingar nämligen:

- 1) rapport från chefen för torpedkryssaren Claes Horn,
- 2) rapport av befälhavaren för Karlskrona gniststation,
- 3) protokoll vid förhör inför chefen för underofficers- och sjömanskårerna vid flottans station i Karlskrona,

¹ Enligt vad militieombudsmannen inhämtat finnas sådana föreskrifter i generalorder nr 1183/1915 samt i instruktion för expeditionstjänsten § 11 mom. 43.

4) en till sistnämnde chef ställd skrivelse från tilltalade Boström, och

5) utdrag av förhållningsböckerna för samtliga tilltalade.

Sedan förhör härefter hållits med de tilltalade, anhöll åklagaren om uppskov för att vid ett blivande rättegångstillfälle framställa sina ansvarspåståenden. Krigsrätten beslöt i anledning härav att utställa målet till förnyad handläggning den 29 november 1916.

Vid andra rättegångstillfället yrkade åklagaren ansvar å en var av Svensson, Verngren, Boström och Nilsson för tjänstefel jämlikt 113 § strafflagen för krigsmakten samt å Verngren och Boström eventuellt för olovlig undanhållning. Krigsrätten tillkännagav, att utslag i målet finge avvaktas den 6 december 1916.

Vid sistnämnda rättegångstillfälle begärde åklagaren på anförda skäl ytterligare uppskov i målet; och blev i enlighet med åklagarens begäran målet utställt att åter förekomma den 13 i samma månad.

Vid fjärde rättegångstillfället hölls vittnesförhör, varefter tillkännagavs, att utslag i målet skulle meddelas den 20 december 1916.

Å den sålunda bestämda dagen meddelade krigsrätten följande beslut: Som krigsdomaren ej haft tillfälle taga del av protokollen i målet, kommer utslag att meddelas den 3 januari nästkommande år klockan 12 middagen.

Från förestående beslut var auditören B. de Maré skiljaktig och förklarade sig beredd att i målet meddela slutligt utslag.

Under den enskilda överläggning, som i målet hölls den 3 januari 1917, förklarade krigsdomaren, att, som han efter målets behandling den 20 december 1916 först ifrågavarande den 3 januari under det han varit upptagen av annan krigsrätt fått tillgång till protokollen i målet samt krigsdomaren därefter ej haft tillräcklig tid för målets beredande till avgörande, det icke vore honom möjligt att samma dag deltaga i meddelandet av utslag i målet.

Med anledning härav beslöt krigsrätten att med avkunnande av utslag i målet skulle anstå till onsdagen den 10 januari 1917.

Från beslutet var auditören de Maré skiljaktig och yttrade: »Jag är fortfarande beredd att företaga målet till slutligt avgörande och anser jag mig böra här anteckna, att jag finner meddelade uppskovet onödigt, vilken åsikt jag stöder på följande sakförhållanden nämligen: dels det förhållandet att den väsentligaste utredningen i målet förefinnes uti de till krigsrätten remitterade såsom bilagor intagna handlingarna, varav krigsdomaren före målets handläggning erhållit och fortfarande bör innehava ett exemplar, medan vad som förekommit

under målets handläggning och finnes i själva protokollet intaget är av ringa och synnerligen lättfattligt innehåll, *dels* det förhållandet att krigsdomaren redan vid enskilda överläggningen den 20 december 1916 efter gjorda anteckningar höll sådan framställning, som avses i 60 § i lagen om krigsdomstolar och rättegången därstädes, medan hans vägran att meddela utslag nämnda dag framställdes först sedan jag efter krigsdomarens framställning över vad i målet förekommit uppläst mitt votum, *dels* slutligen det förhållandet att den tid mellan klockan omkring 10.30 f. m. och 12 middagen denna dag, som krigsdomaren utan att vara upptagen av krigsrättsessioner haft protokollet tillgängligt, i betraktande av ej mindre den ganska långvariga överläggning, som ägde rum den 20 december, därunder krigsdomaren genomläste samtliga egentliga protokoll, än även den omständigheten att krigsdomaren själv tjänstgjort under målets samtliga föregående handläggningar, bort vara mer än tillräcklig för ett fullständigt inhämtande av vad krigsrättens egentliga protokoll innehålla.»

Vid sjunde rättegångstillfället, den 10 januari 1917, meddelades utslag i målet.

Militieombudsmannen fann det anmärkningsvärt, att protokollen för de fyra första rättegångstillfällena ej varit tillgängliga för krigsdomaren så tidigt, att utslag kunnat meddelas den 20 december 1916, samt att, ehuru krigsrätten sistnämnda dag beslutit ytterligare fjorton dagars rådrum för utslags meddelande, krigsdomaren likväl ej förrän den 3 januari 1917 fått tillgång till protokollen, helst uppsättandet av protokollet för den 20 december 1916 rimligtvis icke kunnat kräva mer än några minuter.

I anledning av vad sålunda anmärkts anmodade militieombudsmannen i skrivelse den 31 januari 1917 krigsdomaren J. Bladh att till militieombudsmannen inkomma med yttrande för egen del ävensom av övriga ledamöter av krigsrätten vid rättegångstillfällena den 20 december 1916 och den 3 januari 1917.

Uti avgivna yttranden anförde krigsrättens ledamöter följande.

Kaptenen M. Cleve.

Vid beräknad slutbehandling med utslags meddelande av målet den 20 december 1916 och sedan målet enligt kaptenens åsikt var fullt utrett, förklarade krigsrättens ordförande, krigsdomaren Bladh efter en längre överläggning, att han ej kunde meddela utslag på den grund, att han i avsaknad i god tid av protokollen från föregående rättegångstillfälle, ej hunnit sätta sig så in i målet, att han kunde

sådant utslag meddela. Auditören de Maré förklarade härvidlag, att han ansåge sig oförhindrad att meddela utslag och uppläste även sitt votum för sådant utslags lydelse och innehåll samt framhöll, att enär det vore av vikt att utslag samma dag meddelades, krigsrätten ej finge åtskiljas förrän krigsdomaren hunnit sätta sig så in i målet, att utslag samma dag kunde falla, samt att då intet nytt av större vikt vid föregående rättegångstillfälle framkommit, detta mycket väl borde under dagens lopp kunna medhinnas. Härpå förklarade emellertid krigsdomaren kategoriskt att han *vägrade* att meddela utslag. Efter en synnerligen lång diskussion mellan krigsdomaren och auditören, som blev följden härav, framhöll auditören, att i denna sak också de militära ledamöterna borde tillfrågas om sin ståndpunkt. På den grund framställde kaptenen till krigsdomaren den förfrågan, huruvida det kunde hava någon betydelse på resultatet av utslags meddelande eller ej för så vitt de militära ledamöterna biträdde auditörens yrkan på sådant utslags meddelande samma dag, på vilken förfrågan krigsdomaren svarade »nej, för jag vägrar att meddela utslag». Då kaptenen sålunda ej kunde inför denna vägran finna någon form för utslags meddelande vid detta tillfälle, ansåg kaptenen ingen annan möjlighet föreligga än att biträda yrkan om uppskov. Då fråga uppstod, om huru långt fram detta borde sättas, framhöll kaptenen önskvärdheten av, att målet måtte utsättas att åter förekomma först efter så lång tid, att utslag då med säkerhet kunde beräknas bliva meddelat och då uppskov till den 27 samma månad härför ansågs för kort, biföll kaptenen det framställda förslaget om uppskov till den 3 januari 1917.

Kaptenen A. Fröding.

Då vid krigsrättens sammanträde sagda dag ifrågavarande mål skulle handläggas, förklarade sig krigsdomaren vara förhindrad att då döma i målet, emedan han fått tillgång till protokollet från föregående rättegångstillfälle först en kort stund före krigsrättens sammanträde, samt yrkade att målet skulle uppskjutas till den 10 samma månad. Då kaptenen ej förut deltagit i handläggandet av detta mål samt ej heller haft tillfälle att sätta sig in i detsamma, ansåg kaptenen sig böra instämma i krigsdomarens yrkande.

Flaggartillerikonstapeln Ernst Palmberg.

Målet hade varit utsatt för utslag den 20 sistlidne december, vid vilken tid auditören de Maré förklarade sig oförhindrad att med-

dela utslag och uppläste även sitt votum för detta utslags lydelse och innehåll. Härpå förklarade krigsdomaren Bladh att han vägrade meddela utslag på den grund att han ej erhållit protokollen i så god tid att han hunnit sätta sig in i målet, att han kunde meddela utslag. Målet var enligt flaggartillerikonstapelns åsikt så utrett att utslag kunnat meddelas. På framställd förfrågan till krigsdomaren av kaptenen Cleve, som även tjänstgjorde som militär ledamot vid ovannämnda tillfälle, huruvida det kunde hava någon betydelse på resultatet av utslagets meddelande eller ej för så vitt de militära ledamöterna biträdde auditörens yrkan på utslags meddelande samma dag, svarade krigsdomaren »nej, för jag vägrar att meddela utslag». Vid fortsatt diskussion av frågan och då någon enighet ej kunde uppnås för utslagsmeddelande denna dag biföll även flaggartillerikonstapeln det framställda förslaget om målets uppskjutande till den 3 januari 1917, emedan uppskov till den 27 december 1916 ansågs för kort. Vid målets behandling den 3 januari 1917 förklarade även då krigsdomaren sig förhindrad att meddela utslag av samma skäl som ovan nämnts och biföll flaggartillerikonstapeln även då rättens beslut att uppskjuta målet till den 10 januari 1917, då utslag meddelades.

Auditören B. de Maré.

När auditören hade protokollet för den 13 december, rättegångstillfället närmast före den 20 december, uppsatt, kunde auditören ej alldeles exakt erinra sig. Dock erinrade auditören sig, att han tisdagen den 19 vid middagstiden genomläste handlingarna och på eftermiddagen skrev förslag till utslag, vadan protokollet för den 13 december med säkerhet var uppsatt den 19 på förmiddagen. Auditören hölle för troligt att konceptprotokollet utskrivits från parlografen, uti vilken auditören indikerat detsamma redan måndagen den 18. Vid rättegångstillfället den 20 december tillkännagav auditören, att han påföljande rättegångstillfälle den 27 december skulle medhava protokollet i krigsrätten, vilket han också hade. Tjänstförrättande krigsdomaren, vice krigsdomaren C. G. Ewerlöf, som den 27 december tjänstgjorde såsom krigsdomare i krigsdomaren Bladhs ställe, ansåg sig ej böra mottaga protokollet, enär han ännu ej fått bestämt besked, huruvida han skulle tjänstgöra jämväl den 3 januari. Tisdagen den 2 januari vid middagstiden underrättades auditören av vice krigsdomaren Ewerlöf, att krigsdomaren Bladh varit i Karlskrona och ifrågasatt att Ewerlöf skulle tjänstgöra i Bladhs ställe, men att Ewerlöf av någon anledning ansett sig förhindrad tjänstgöra. Samtidigt upplyste Ewerlöf

att kustartilleriets och grenadjärregementets krigsrättssession, som skulle börja den 3 januari klockan 10 f. m., bleve synnerligen kortvarig, enär allenast ett à två mål av enkel beskaffenhet skulle förekomma. För att förebygga att krigsdomaren Bladh ånyo skulle såsom skäl för uppskovsbeslutet komma med påståendet att han ej i tillräcklig tid förut haft tillgång till de åtminstone två gånger av honom förut genomlästa protokollen, skickade auditören strax efter klockan 10 f. m. den 3 januari upp protokollen till honom i krigsrättslokalen. Tiden som förflöt mellan avslutandet av krigsrätten, som började klockan 10, och stationskrigsrättens sammanträde, som började klockan 12, var mera än en och en halv timma. Då krigsrättens uppskovsbeslut av den 20 december och 3 januari genom krigsdomaren Bladhs förvällande kommit att dragas under militieombudsmannens granskning, ansåge auditören det också vara hans plikt att framhålla, hurusom krigsdomaren Bladhs beteende vid rättegångstillfället den 20 december måste betecknas såsom i hög grad otillständigt. Såsom av uttalandet i auditörens reservation till beslutet den 3 januari framginge, hölls den 20 december en ganska långvarig överläggning — auditören anslog den till tre kvarts timme — därunder krigsdomaren Bladh, sedan han genomläst protokollen från i förväg gjorda anteckningar, som hade form av ett fullständigt utslag, gjorde den i § 60 i lagen om krigsdomstolar och rättegången därstädes föreskrivna framställning om vad i målet förekommit, med angivande tillika av tillämpliga lagrum. Först därefter och sedan auditören uppläst sitt votum, förklarade krigsdomaren sig vägra meddela utslag ifrågavarande dag av det skäl att han ej förut haft tillgång till protokollen. Under framhållande av att det tillkomme krigsrättsledamöternas flertal att avgöra, om utslag skulle meddelas ifrågavarande dag eller ej, och under påpekande, att krigsrättens ledamöter givetvis finge finna sig uti, om krigsdomaren Bladh för bestämmande av straffmättet behövde en eller flera timmar, vilket tiden väl medgäve, begärde auditören att ordföranden skulle framställa proposition på frågan, huruvida ytterligare uppskov skulle meddelas eller icke. Detta underlät krigsdomaren Bladh att göra under förklaring att han vägrade meddela utslag ifrågavarande dag och då komme ej heller något utslag att meddelas. En förfrågan från kaptenen Cleve, om det då gjorde detsamma vad de militära ledamöterna önskade, besvarades av krigsdomaren Bladh med att han i alla händelser vägrade meddela utslag samma dag. Krigsdomaren Bladh uppträdde vid tillfället pinsamt obehärskat och såsom bevis därpå ansåge auditören sig böra nämna, att han utfor mot auditören i ärekränkande och ned-

sättande beskyllningar såsom att auditören snedvrede krigsrättens utredningar. Då det som sagt vore krigsdomaren Bladh som själv bragt uppskovsbesluten inför militieombudsmannens granskande, ansåge auditören sig böra hemställa att militieombudsmannen måtte mot krigsdomaren Bladh vidtaga den åtgärd, som militieombudsmannen funne lämplig med anledning av hans beteende.

Krigsdomaren Bladh.

Vad först anginge avfattandet av protokollen i målet vid berörda rättegångstillfällen ansåge krigsdomaren sig böra anmärka, beträffande protokollet för den 20 december 1916 att krigsdomaren före beslutets fattande uttryckligen tillkännagav, att som krigsdomaren först vid själva krigsrättsessionen fått tillfälle taga del av protokollen i målet samt krigsdomaren till följd därav icke kunnat bereda målet till avgörande, det icke vore honom möjligt att då meddela utslag i målet, samt beträffande protokollet för den 3 januari 1917, att auditören de Maré väl förklarade sig vara skiljaktig från rättens beslut och beredd att genast företaga målet till slutligt avgörande men icke yttrade något om vad han enligt protokollet ansett sig i övrigt böra till protokollet anteckna. Angående vad som förekommit under överläggningen i målet den 20 december 1916 ville krigsdomaren vidare meddela. För att krigsdomaren skulle hava någon möjlighet att deltaga i förevarande måls avgörande var det nödvändigt för krigsdomaren att under rättens session före själva överläggningen genomläsa protokollen. Då krigsdomaren härned icke ville uppehålla flera till krigsrätten inkallade personer än nödvändigt, ansåge krigsdomaren sig böra vänta med behandlingen av nämnda mål tills övriga mål blivit handlagda. Dagen i fråga hade det varit långvariga sessioner såväl vid regementskrigsrätterna som vid stationskrigsrätten, varför ifrågavarande mål företogs till behandling först mellan klockan 3 och 4 på eftermiddagen eller efter det krigsdomaren den dagen tjänstgjort såsom krigsrättsordförande under omkring fem timmar. Genomläsningen av protokollen i målet tog en tid av omkring 20 minuter. Krigsdomaren redogjorde därefter i korthet för vad i målet förekommit samt uppmanade auditören att yttra sin mening och uppläste de Maré sitt i förväg färdigskrivna votum, som upptog ungefär två helarkssidor. Krigsdomaren hade väntat, att de Marés votum skulle vara sådant, att krigsdomaren åtminstone i huvudsak skulle kunna biträda detsamma. Krigsrättens ledamöter hade nämligen vid föregående rättegångstillfällen, då målet behandlats, talat om utgången av målet och hade krigsdomaren därvid fått den upp-

fattningen, att de Maré och krigsdomaren vore av samma mening. Emellertid fann krigsdomaren, då de Marés votum upplästes, att så icke var förhållandet och att krigsdomaren i flera punkter omöjligen kunde biträda nämnda votum. Att då genast, efter 5 à 6 timmars strängt arbete, så att säga på rak arm skriva ett långt utslag ansåg krigsdomaren sig icke kunna och krigsdomaren var efter förutnämnda hastiga genomläsning av protokollen icke tillräckligt inne i målet härför. Krigsdomaren tillkännagav för den skull, att då han icke haft tillfälle i förväg bereda sig på utslaget, han den dagen icke kunde deltaga i målets avgörande. De Maré brusade då genast upp och förklarade: »krigsrätten skall meddela utslag i dag». Då krigsdomaren yttrade, att han för sin del icke komme att för dagen deltaga i avkunnandet av något utslag, tog de Maré ånyo till orda och yttrade: 'Det skall krigsrätten besluta om och krigsdomaren är skyldig att rätta sig efter krigsrättens beslut. Mitt votum är att utslag genast skall avkunnas; vad säga de militära ledamöterna?' Då någon av dem förklarade, att då krigsdomaren sagt sig icke kunna den dagen meddela utslag i målet, det icke torde vara möjligt för krigsrätten att avkunna något dylikt, yttrade de Maré: 'Jaså det är sålunda meningen att målet skall uppskjutas. Jag är skiljaktig och förklarar mig beredd att genast avkunna utslag i målet.' Sedan de Maré därefter på fråga uppgivit, att han på en vecka kunde medhinna uppsättande av krigsrättens protokoll i målet för dagen, beslutade krigsrätten, att med avkunnandet av utslag skulle anstå i fjorton dagar eller till den 3 januari. De militära ledamöterna kaptenen Cleve och artillerikonstapeln Palmberg hade i sitt yttrande i ärendet avgivit en från krigsdomarens något avvikande skildring av vad vid sammanträdet den 20 december förekommit. Enligt deras uppgift skulle, innan de Maré uppläst sist votum, en längre överläggning förekommit, varjämte krigsdomaren redan innan nämnda votum upplästes skulle förklarat sig icke kunna deltaga i avgörandet av målet. Dessa uppgifter måste bero på missuppfattning. Under det krigsdomaren den 3 ifrågavarande januari var sysselsatt med regementenas krigsrätter, överlämnades till krigsdomaren ett brev, vilket, då det senare av krigsdomaren öppnades, befanns innehålla stationskrigsrättens protokoll icke blott uti ifrågavarande målet, utan även i ett mål mellan krigsfiskalen Falck, åklagare, samt 1. klass sjömannen vid 1. eldarekompaniet nr 632 Johansson, i vilket sistnämnda mål utslag jämväl den 3 januari skulle meddelas. Regimentenas krigsrätter slutades omkring klockan 10.15 förmiddagen. Krigsdomaren beslöt sig genast för att använda den tid, som då ännu var kvar till dess

stationskrigsrättens sammanträde klockan 12 på dagen skulle börja för beredelse av de mål, vari protokollen sålunda blivit till krigsdomaren överlämnade, och detta ehuru krigsdomaren redan i förväg åtminstone delvis disponerat denna tid för annat ändamål. Krigsdomaren läste först in målet angående nr 632 Johansson, vilket mål förekommit vid tio rättegångstillfällena. (Vid flera av dessa tillfällen hade dock endast uppskovsbeslut meddelats i anledning av Johanssons tredska rörande fullgörandet av för edgång meddelade föreskrifter.) Då krigsdomaren slutat detta mål, fattades klockan några minuter i $\frac{1}{2}$ 12. På den tid, som därefter återstod till stationskrigsrättens sammanträde, ansåg krigsdomaren sig icke kunna medhinna inläsandet av och uppsättande av utslag i målet mot gnistmatroserna, och detta så mycket mindre som de Maré ur de till krigsdomaren överlämnade handlingarna uttagit sitt eget votum, varför krigsdomaren icke kunde hava någon ledning av detta. Då ifrågavarande målet senare på dagen företogs till behandling, förklarade krigsdomaren, såsom protokollet angäve, att då han icke fått protokollen så tidigt, att han kunnat bereda målet till avgörande, han icke heller då kunde meddela utslag i målet. Frågan om de Marés skyldighet att tillhandahålla krigsdomaren stationskrigsrättens protokoll dagen före krigsrättssammanträdena vore en gammal tvistefråga dem emellan, vilken genom ifrågavarande mål alldeles utan krigsdomarens avsikt blivit akut. Då krigsdomaren Bladh började sin verksamhet såsom krigsdomare vid stationskrigsrätten, överenskom krigsdomaren med de Maré utan att krigsdomaren därvid mötte något motstånd från hans sida, att han skulle till krigsdomaren översända stationskrigsrättens samtliga protokoll för ett visst krigsrättssammanträde så tidigt, att dessa vore krigsdomaren till handa dagen före nästa sammanträde, detta för att krigsdomaren skulle kunna dels bereda sig på de mål, vari utslag vid sammanträdet skulle meddelas eller som uppskjutits för fortsatt utredning dels beträffande övriga mål i krigsdomarens diarium göra anteckning om målens avgörande samt övertyga sig om, att protokollen blivit i behörig ordning uppsatta. Protokollens översändande på avtalat sätt fortgick i flera månader utan några svårigheter från de Marés sida och utan att de Maré någon gång klagade över att han hade svårt att få protokollen färdiga i tid. Så började emellertid protokollen, som alltid brukat komma med det tåg, vilket på tisdagsmorgnarna anlände till Lyckeby, utebliva med detta tåg, varför krigsdomaren telefonledes av de Maré begärde, att protokollen i de mål, som ånyo skulle förekomma vid rätten, måtte översändas med någon ångslup, som senare på dagen

skulle komma till Lyckeby. Från Karlskrona avginge nämligen ångslupar till Lyckeby nästan varje timme på dagen. Denna begäran efterkoms några gånger men emellanåt fick krigsdomaren det beskedet, att antingen de Maré själv eller någon hans vikarie eller krigsfiskalen behövde protokollen. Slutligen förklarade de Maré utan vidare, att han icke brydde sig om att skicka till krigsdomaren protokollen och att han icke vore skyldig att lämna krigsdomaren desamma förrän vid krigsrättssammanträdena. Krigsdomaren försökte därefter många gånger med längre eller kortare mellanrum vänligen förmå de Maré att tillhandahålla krigsdomaren protokollen dagen före krigsrättssammanträdena men alltid utan resultat. Sista gången krigsdomaren, innan han vidtog någon vidare åtgärd i saken, gjorde ett dylikt försök, därvid krigsfiskaren F. W. Flensburg var närvarande, fick krigsdomaren i brutal ton det beskedet, att det vore endast för att trakassera de Maré, som krigsdomaren fordrade att i förväg få protokollen. För att i händelse av behov hava ett skriftligt besked från de Maré rörande protokollens tillhandahållande avlät krigsdomaren till honom en skrivelse, vars innehåll framginge av det svar, krigsdomaren därpå erhöll och vilket var av följande lydelse:

'Till herr krigsdomaren John Bladh.

Med anledning av skrivelsen den 10 i denna månad — vari Ni anhåller att för framtiden utan någon särskild erinran för varje gång protokollen i de vid stationskrigsrätten handlagda mål, som utsatts till förnyad behandling vid krigsrätten vare sig för fortsatt utredning eller för meddelande av utslag, måtte varda till Eder översända så tidigt, att protokollen äro Eder till handa senast på morgonen dagen före den dag målen skola åter vid rätten förekomma — får jag äran meddela, i likhet med vad jag muntligen tillkännagivit, att jag icke kan villfara Eder anhållan i annan mån än då protokollens översändande icke medför hinder för mig, mina vikarier eller krigsfiskalen i fråga om behöriga skötandet av respektive tjänster. Karlskrona 14 augusti 1916. Av auditörsämbetet: B. de Maré.'

Det indirekta löfte, som de Maré genom detta brev givit att översända protokollen i de fall, då detta icke medförde hinder för honom själv, hans vikarier eller krigsfiskalen vid skötandet av deras tjänster — krigsdomaren antog nämligen, att dylika fall förekommit — hade de Maré hållit på det sätt, att han icke en enda gång översänt protokollen. Emellertid hade krigsdomaren under den tid, han

icke fått protokollen sig tillskickade, måst reda sig i krigsrätten så gott han kunnat. I de mål, som uppskjutits för fortsatt utredning, hade krigsdomaren under handläggningen måst studera protokollen för att taga reda på, i vilka avseenden komplettering av utredningen varit erforderlig. I de mål, vari utslag skolat meddelas, hade krigsdomaren före överläggningen måst läsa genom protokollen, vilket i några fall tagit icke så obetydlig tid. Krigsdomaren erinrade sig särskilt tre tillfällen, då han för detta ändamål måst avbryta förhandlingarna, en gång omkring $\frac{3}{4}$ timme och två gånger omkring 20 minuter varje gång för att i ett särskilt rum studera protokollen och uppsätta förslag till utslag, under det att såväl krigsrättens ledamöter som krigsfiskalen, krigsrättens ordonnans, svarandena och deras kompaniombud samt möjligen inkallade målsägare fått vänta. Då krigsdomaren ansåg sig icke kunna finna sig i de anmärkta förhållandena, uppvaktade krigsdomaren vid ett besök i Stockholm i början av september 1916 militieombudsmannen för att rådgöra i saken, och uttalades då av militieombudsmannen den uppfattningen, att det vore krigsdomarens uppenbara rätt att före krigsrättssammanträdena få tillgång till protokollen på det krigsdomaren skulle komma i tillfälle att bereda sig på de mål, som uppskjutits för förnyad behandling vid krigsrätten, samt att, i händelse de Maré icke på annat sätt kunde förmås tillhandahålla krigsdomaren protokollen, det torde vara lämpligt söka åstadkomma någon instruktion, som stadgade förpliktelse för de Maré i detta avseende. Sedan krigsdomaren hemkommit från Stockholm, talade krigsdomaren ytterligare med de Maré och redogjorde för honom utförligt för krigsdomarens samtal med militieombudsmannen samt bad honom bevakande att med krigsdomaren träffa någon uppgörelse angående protokollens tillhandahållande för att krigsdomaren skulle slippa vidtaga några ytterligare åtgärder i saken. Krigsdomaren framhöll vidare för de Maré, att det förefölle krigsdomaren ytterligt obehagligt att i en sådan fråga besvara myndigheterna samt att enligt krigsdomarens mening de Maré skadade sig själv genom att låta saken gå till denna ytterlighet. De Maré förblev dock obeveklig. Det slutliga besked, krigsdomaren då erhöll, blev det, att de Maré ansåge det bäst, att en instruktion komme till stånd samt att krigsdomaren icke av hänsyn till de Maré behövde hysa några betänkligheter mot att vidtaga åtgärder för detta ändamål, då krigsdomaren öppet talat med de Maré om saken och sålunda icke handlade bakom hans rygg. De Maré förklarade vidare, att han icke kunde lida någon skada genom att saken finge gå till Kungl. Maj:t, samt uppgav för denna sin mening skäl, som

krigsdomaren dock icke ville i yttrandet nämna. Arbetet i krigsrätten fortgick därefter som förut, då det nu förevarande fallet inträffade, vilket tydligt ådagalagt omöjligheten för krigsdomaren att ordentligt sköta sin tjänst, så vida han icke före krigsrättssammanträdena finge tillgång till protokollen. Krigsdomaren reste upp till Stockholm för att ånyo rådgöra med militieombudsmannen, och omnämnde krigsdomaren vid sitt samtal med militieombudsmannen vad som vid rättegångstillfällena den 20 december 1916 och den 3 januari 1917 under behandlingen av ifrågakomna målet förekommit. Krigsdomaren erhöll av militieombudsmannen löfte, att militieombudsmannen skulle taga frågan om protokollens tillhandahållande om hand. Efter krigsdomarens samtal med militieombudsmannen beslöt krigsdomaren sig emellertid för att, innan, såsom han antog, ännu något av militieombudsmannen åtgjorts i saken, göra ännu ett försök att få denna ordnad i godo. Krigsdomaren skrev därför ett brev till krigsfiskalen Falck och redogjorde däri för sitt förnyade samtal med militieombudsmannen samt bad Falck såsom gammal vän till de Maré söka förmå honom att med krigsdomaren träffa uppgörelse angående protokollen. Krigsdomaren framhöll för Falck, att han visserligen icke ansåge förhoppningarna på en lycklig utgång av försöket så synnerligen stora men att han funne det till den grad motbudande att anlita regeringens hjälp för att mellan två gamla personer få en sådan sak som den förevarande ordnad, att han ville försöka allt för att saken icke skulle behöva komma därhän. På krigsdomarens brev till Falck erhöll krigsdomaren detta svar:

'Karlskrona den 12 januari 1917. Broder! I anledning av ditt brev, som denna dag kommit mig tillhanda, uppsökte jag omedelbart de Maré i det syfte brevet avsåg. De Maré förklarade sig genast villig ordna saken såsom du i brevet föreslagit eller att hans ordonnans varje tisdag vid 12-tiden till Lyckeby överlämnar protokollen i målen, som skola handläggas följande dag, varefter du skall åtaga dig risken och kostnaderna för deras vidare befordran. Han ansåg sig emellertid böra göra reservation för det fall, att protokollen undantagsvis ej till den tiden skulle vara uppsatta, i vilket fall han vore villig tillhandahålla de felande protokollen i krigsrättslokalen kl. 10 f. m. sessionsdagen. Emellertid förklarade de Maré, att det ytterst sällan komme att inträffa, att protokollen ej kunde sändas med 12-båten dagen förut. Skulle han vid något tillfälle vara ledig, ansåge han sig böra överlämna protokollen till sin vikarie, men torde detta i praktiken ej spela någon roll för dig, då någon svårighet att träffa överenskommelse med

vikarien säkerligen icke kommer att uppstå. Jag skulle personligen vara glad om saken härmed blivit ordnad jämväl till din belåtenhet och om jag genom min underhandling kunnat vara dig till någon tjänst. Vännen. Magnus Falck.'

På grund av de förbehåll, som de Maré enligt detta brev gjort till sitt löfte, vilket dessutom icke avgivits till krigsdomaren direkt utan endast såsom ett uttalande till Falck, ansåg krigsdomaren sig icke kunna nöjas med löftet. Krigsdomaren hade nämligen i tankarna det löfte med förbehåll, som de Maré, enligt vad ovan nämnts, förut givit krigsdomaren angående protokollens översändande. Krigsdomaren tillskrev därför ånyo Falck med en begäran, att han skulle ännu en gång tala med de Maré och söka förnä honom att återtaga förbehållen. På detta brev erhöll krigsdomaren icke något svar, vilket enligt vad Falck senare uppgivit skulle berott på, att Falck varit sängliggande sjuk. Att det skulle vålla de Maré någon svårighet att tillhandahålla krigsdomaren protokollen dagen före krigsrättssammanträdena, kunde krigsdomaren icke tänka sig. De Maré hade många gånger såväl direkt för krigsdomaren som för andra personer i krigsdomarens närvaro omtalat, huru ringa besvär krigsrättsprotokollens uppsättande egentligen vållade honom. Han hade nämligen uppgivit, att han dikterade in protokollen i en parlograf, vilket alltid brukade ske samma dag krigsrätten hållits eller morgonen därpå, att indikterandet av protokollen för ett krigsrättssammanträde aldrig toge mera än 1 eller högst 1½ timma, samt att de Maré därefter läte sitt skrivbiträde efter parlografen nedskrivna protokollet, som därefter av de Maré justerades. Granskningen av protokollet efter nedskrivandet kunde icke taga mera än högst ½ timme. Om man sålunda antog, att de Maré personligen använde två timmar på protokollens uppsättande för varje rättegångstillfälle, måste detta anses högt beräknat. Vid ett av de tillfällena, då krigsdomaren talade med de Maré angående protokollens tillhandahållande, förklarade han emellertid, att han icke kunde åtaga sig att alltid hava protokollen för ett krigsrättssammanträde färdiga till nästpåföljande tisdag. Krigsdomaren föreslog då, att de skulle uppskjuta målen på fjorton dagar i stället för, såsom vanligen skedde, en vecka. Detta förslag mötte dock genast motstånd från de Marés sida. Vid nästa krigsrättssammanträde omnämnde krigsdomaren för krigsrättens ledamöter, att de Maré med så kort uppskov som en vecka ansåge sig icke alltid kunna hava protokollen färdiga så tidigt, att krigsdomaren kunde få dem dagen före det krigsrättssammanträde, då målen åter skulle förekomma till behandling, och hemställde krigsdomaren därför i ett par mål, som krigsdomaren ansåge

vara av den vidlyftighet, att tillgång till protokollen dagen före målens förnyade handläggning vore för krigsdomaren erforderlig, att krigsrätten skulle uppskjuta målen på två veckor och röstade krigsdomaren även själv härför. Krigsdomaren blev emellertid överröstad av såväl de Maré, som förklarade, att längre uppskov än dittills varit vanligt vore onödigt, som de militära ledamöterna, varefter krigsdomaren anmälde avvikande mening från beslutet. Vad beträffade översändandet av protokollen så hade krigsdomaren för de Maré tillkännagivit, att detta kunde ske antingen med posten eller någon av de ångslupar, som ginge direkt mellan Karlskrona och Lyckeby samt att, vare sig han använde ena eller andra befordringssättet, översändandet finge ske på krigsdomarens bekostnad och krigsdomarens risk. Vad beträffade översändandet med posten, vilket torde kunna ske i tjänsteväg, ville krigsdomaren nämna att de Maré hade sitt kontor i samma byggnad, vari postkontoret vore inrymt, att båda kontoren funnes å samma botten i byggnaden, att man icke ens behövde gå ut på gatan för att från de Marés kontor komma in på postkontoret, samt att, om de Maré icke ville besvara sig själv, sitt skrivbiträde eller sin kontorspojke med att på postkontoret inlämna brevet med protokollen, han därför hade att tillgå en ordonnans av flottans manskap, vilken stode till hans disposition. Ville han sända protokollen med ångslup, så hade han samma möjlighet. Vad anginge kostnaden för kuvert för översändandet, så bestode flottan, så vitt krigsdomaren icke vore allt för illa undermåttad, de Maré med såväl papper som kuvert. För övrigt hade krigsdomaren, såsom nämnts, utfäst sig att vidkännas alla omkostnader. Beträffande risken att sända protokollen med ångslup så vore denna praktiskt taget ingen, då fartygen vore säkra och besättningsmännen pålitliga. Krigsdomaren hade därför aldrig hört talas om, att någon försändelse kommit bort på någon av ångsluparna. Stationsbefälhavaren tvekade ej att använda detta befordringssätt och minst varannan tisdag hade till krigsdomaren från stationsbefälhavarens militärexpedition ankommit krigsrättshandlingar med ångslup. Krigsdomaren ansåge sig emellertid böra anmärka, att fall förekomme, då ångsluparna under vintertiden för ishinder inställde driften. Skulle någon gång så olyckligt hända, att en försändelse med krigsrättsprotokoll bortkomme — teoretiskt otänkbart vore det ju icke — så vore skadan dock icke obotlig, då krigsdomaren förmodade att de Maré gömde sina memorialprotokoll och de till krigsrätten remitterade handlingarna funnes i ett andra exemplar hos krigsdomaren. Det vore krigsdomarens lagliga skyldighet att, innan ett mål avgjordes, sätta sig fullständigt in i målet,

och det måste då även vara krigsdomarens lagliga rätt att fordra, att krigsdomaren komme i tillfälle att fullgöra denna sin skyldighet. Det tillkomme naturligtvis icke auditören att avgöra, huru många minuter krigsdomaren skulle få använda på ett utslag eller mellan vilka klockslag krigsdomaren skulle syssla med utslaget. De Marés anteckning till protokollet den 3 januari innebure dock en fordran härpå, och ansåge krigsdomaren denna fordran så förmäten och hänsynslös, att säkerligen ingen annan än de Maré skulle drista sig att komma fram därmed. Lika hänsynslöst vore de Marés försök att, sedan krigsdomaren vid rättegångstillfället den 20 december förklarar, att krigsdomaren då icke *kunde* meddela utslag i målet, försöka genom ett nytt beslut av krigsrätten (eller rättare sagt av auditören och de militära ledamöterna, ty krigsdomaren vägrade naturligtvis att delta i beslutet) därom att utslag skulle meddelas sistnämnda dag — ett sådant beslut fattades ju redan den 13 december — söka tvinga krigsdomaren att genast sätta sig till att skriva ett utslag. Enligt gällande instruktion för krigsdomare med flere ålåge det krigsdomaren tillse, att krigsrättens protokoll bleve i behörig ordning uppsatta. Sedan de Maré upphört med att tillsända krigsdomaren protokollen, uppmanade krigsdomaren honom att för krigsdomaren i krigsrättslokalen uppvisa protokollen i de avgjorda målen för att krigsdomaren skulle kunna fullgöra sitt nyssberörda åliggande. Denna uppmaning hade av de Maré lämnats utan avseende. Jämväl i detta fall torde mera detaljerade föreskrifter vara erforderliga än de, som i nyssnämnda instruktion innehölles.

Sådana stridigheter, som i förhållande fall förekommit mellan krigsdomaren och auditören vid ifrågakvarande krigsrätter, torde väl lyckligtvis höra till sällsyntheterna, men möjligheten till uppkomsten av dylik konflikt torde väl motivera en lagstiftningsåtgärd i ämnet.

Det synes mig vara oundgängligen nödvändigt att krigsdomaren sättes i tillfälle att i uppskjutna mål erhålla tillgång till däri förda protokoll i god tid innan målet åter företages till handläggning eller avgöres genom utslags avkunnande.

I instruktionen för krigsdomare, auditörer och krigsfiskaler torde därför lämpligen böra inryckas bestämmelse om skyldighet för auditör att i mål, vid vars handläggning krigsdomare är tillstädes och som för fortsatt handläggning eller utslags meddelande uppskjutes, avlämna protokollet till krigsdomaren senast två dagar före det sammanträde,

vid vilket målet nästa gång skall förekomma, därest icke vid krigsrättens sammanträde annan tid beslutes.

Med anledning av 16 § i den för riksdagens militieombudsman gällande instruktion har jag trott mig böra anmäla detta ärende hos Eders Kungl. Maj:t till det avseende Eders Kungl. Maj:t må tackas i nåder finna omständigheterna påkalla.»

12. Angående vissa bestämmelser rörande tjänstledighet för biträde med vårarbete inom jordbruket m. m.

Härom har militieombudsmannen den 1 juni 1918 till Konungen avlätit en så lydande framställning.

»Sedan Eders Kungl. Maj:t genom generalorder den 26 april 1918, nr 561, i nåder befallt, att i tjänstgöring jämlikt § 27 värnpliktslagen varande värnpliktiga, som därom till vederbörande truppförbandschefer inlämnade ansökningar, skulle på i samma generalorder angivna villkor beviljas tjänstledighet under högst 13 dagar för biträde med vårarbete inom jordbruket, och att i avseende härå skulle lända till efterrättelse, bland annat, att tjänstledighet finge beviljas endast i den mån vederbörandes utbildningsståndpunkt det medgäve och icke i större utsträckning än tjänsten vid vederbörligt truppförband kunde tillåta, har chefen för IV. arméfördelningen i arméfördelningsorder den 30 april 1918, under hänvisning till nyss återgivna bestämmelse, framhållit, att stor hänsyn borde tagas till vederbörandes utbildningsståndpunkt, att beträffande utbildningsståndpunkten hänsyn även skulle tagas till disciplinen, så att bestraffade värnpliktiga icke i allmänhet borde komma i åtnjutande av sådan tjänstledighet, samt att arméfördelningschefen ansåge tjänsten vid truppförbanden fordra samtidig tjänstledighet inom hela truppförbandet eller inom vissa underavdelningar (t. ex. bataljoner, divisioner, skvadroner m. m.).

Det vill synas, som skulle vad sagda arméfördelningsorder innehåller därom, att bestraffade värnpliktiga icke i allmänhet borde komma i åtnjutande av den i ordern omförmälda tjänstledighet, hava påverkats av bestämmelsen i tjänstgöringsreglementet för armén (1916 års upplaga) § 25 mom. 20, att i denna paragraf omförmäld tjänstledighet icke är att anse såsom en sökanden tillkommande rättighet och att, vad särskilt beträffade manskap, dylik tjänstledighet borde i främsta rummet beviljas såsom en uppmuntran för ådagalagt gott uppförande och nit i

tjänsten. Kan det sägas, att ett inflytande av anförda bestämmelse kan spåras i arméfördelningsordern, är emellertid ett dylikt inflytande mera påtagligt i det sätt, varpå ordern tillämpats i ett fall, som genom klagomål av värnpliktige nr 141 24/1915 G. E. Gustafsson kommit till militieombudsmannens kännedom.

Gustafsson, som enligt egen uppgift är folkskollärare med ordinarie anställning vid Abbotnäs skola i Floda socken, anhöll i en till chefen för Södermanlands regemente ställd ansökan om 14 dagars tjänstledighet för jordbruksarbete samt fogade vid ansökningen dels ett intyg av kyrkoherden i Floda församling att Gustafsson för eget bruk innehade Abbotnäs skolträdgård om cirka $\frac{1}{2}$ tunnland öppen jord och att lejd arbetskraft på orten vore särdeles svåråtkomlig, dels ock ett intyg av ordföranden i Floda livsmedelsnämnd att Gustafsson vore i behov av jordbrukspermission för att sköta om förekommande arbeten vid sin trädgård, tillhörande Abbotnäs skola, och var det senare intyget försett med en påskrift av vice ordföranden i Floda odlingsnämnd att 14 dagars tjänstledighet tillstyrktes. I en ansökningen bilagd, till regementschefen ställd skrift anförde Gustafsson därjämte, att bataljonschefen fränkämt Gustafsson sökt jordbrukspermission på grund av ålagd och avtjänad bestraffning nämligen 3 dagars 'arrest med tjänstgöring' för rökning i logementet; att Gustafssons vikarie vid skollärarebefattningen vore kvinnlig; att då lejd arbetskraft vore synnerligen svåråtkomlig och Gustafsson dessutom saknade erforderliga medel att anskaffa sådan, trädgårdens skötsel vore fullkomligt beroende av, huruvida han kunde få någon tid att ägna sig åt densamma; samt att för Gustafsson, som i höst måste inbetala årsränta å studieskulder, inkomsten från trädgården spelade den allra största roll. Tillika framhöll Gustafsson i berörda skrift, hurusom det syntes honom något på sidan om avsikten med jordbrukspermissionen att undergången bestraffning skulle hindra densamma. Jordbrukspermissionen skilde sig väl just därigenom från vanlig permission och tjänstledighet, att den åtminstone ej uteslutande vore till såsom uppmuntran för visat nit i tjänsten, utan framför allt för att bereda de värnpliktiga tillfälle att taga vara på sina egna och landets försörjningsmöjligheter.

Gustafssons ansökan avstyrktes av bataljonschefen på grund av ifrågakomna bestämmelse i ovan återgivna arméfördelningsorder; och anförde bataljonschefen vidare, att de åberopade skälen visserligen syntes ganska talande för bifall, men att bland de bestraffade värnpliktiga torde vara flera, som kunde framvisa liknande skäl, och att en gallring bland dessa vore synnerligen svår att rättvist genomföra,

vadan ett bifall till Gustafssons ansökan skulle medföra bifall även till flera dylika och därmed bestämmelserna i arméfördelningsordern ej komma till utförande i avsedd utsträckning. Ansökningen bifölls icke av regementschefen, vilkens beslut är dagtecknat den 25 maj 1918.

En undergången bestraffning plägar ju i allmänhet icke föranleda fullständig avstängning från rätt till permission eller tjänstledighet och borde väl ännu mindre medföra en sådan påföljd i fall, som icke synas direkt vara hänförliga under den anförda bestämmelsen i tjänstgöringsreglementet och där en vidsträcktare rätt till ledighet medgivits för tillgodoseende av ett för hela landet gemensamt intresse av yttersta vikt. Men om, såsom i det anförda fallet visat sig, undergången bestraffning för en jämförelsevis obetydlig förseelse skall anses utgöra hinder för beviljandet av tjänstledighet för vårarbetet inom jordbruket även där sökanden kan antagas hava erhållit icke så liten utbildning av militärt värde under tidigare genomgången studiekurs, måste det sägas, att en bestraffning praktiskt taget alltid för med sig förlust av rätten till tjänstledighet för deltagande i sådant arbete. Då det likväl synes mig kunna dragas i tvivelsmål, huruvida en bestämmelse sådan som den ifrågavarande, i den anförda arméfördelningsordern meddelade utgör en riktig utveckling av grunderna i generalordern samt liknande spörsmål kunna uppstå beträffande eventuellt ifrågakommande tjänstledighet för deltagande i skördearbete, har jag, med anledning av 16 § i den för riksdagens militieombudsman utfärdade instruktion, trott mig böra anmäla detta ärende hos Eders Kungl. Maj:t till det avseende, Eders Kungl. Maj:t i nåder må tackas finna omständigheterna påkalla.»

* * *

Vid underdånig föredragning den 1 november 1918 av militieombudsmannens berörda skrivelse har Kungl. Maj:t funnit vad i ärendet förekommit icke föranleda annan Dess åtgärd än att handlingarna i ärendet skulle för kännedom överlämnas till lantförsvarsdepartementets kommandoexpedition.

13. Angående ändring av bestämmelser i § 42 av 1914 års
inskrivningsförordning.

I detta ämne har militieombudsmannen den 6 augusti 1918 till Konungen avlätit en framställning av följande lydelse.

»Värnpliktslagen den 17 september 1914 stadgar i § 15 mom. 1, att inställelse till inskrivning skall ske vid inskrivningsförrättning för den ort, där den värnpliktige är kyrkobokförd, men att värnpliktig, som vistas å annan ort, dock må undergå inskrivning å vistelseorten, i händelse han utan kallelse anmäler sig hos vederbörande inskrivningsnämnd och därvid avlämnar prästbetyg. Vidare stadgas i § 19 mom. 3 av samma lag, att för inskrivning av värnpliktiga, som utblivit från den i § 13 värnpliktslagen omförmälda inskrivningsförrättning, de åligganden och befogenheter, som enligt § 19 mom. 1 tillhöra inskrivningsnämnd, må under den del av året, som infaller emellan inskrivningsnämndens och inskrivningsrevisionens sammanträden, i den omfattning och i enlighet med de närmare föreskrifter, Konungen meddelar, utövas av inskrivningsbefälhavaren eller, beträffande å sjömanshus inskrivna värnpliktiga, av sjörullföringsbefälhavaren.

De närmare föreskrifterna om utövande av ifrågavarande åligganden och befogenheter återfinnas i förordningen den 31 december 1914 angående inskrivning och redovisning av värnpliktiga samt deras tjänstgöring m. m., vad angår inskrivning genom inskrivningsbefälhavare i § 42 och beträffande inskrivning genom sjörullföringsbefälhavare i § 55. Av dessa paragrafer stadgar den förra i mom. 2 att för inskrivning, varom där är fråga, den värnpliktige skall senast å nionde dagen före inskrivningsrevisionens sista sammanträde för året inställa sig hos befälhavaren för det rullföringsområde, han tillhör, och avlämna prästbetyg och de övriga handlingar, han beträffande sin inskrivning vill åberopa, ävensom uppgift å yrke och adress, att rullföringsbefälhavaren, för utrönande av den värnpliktiges duglighet till krigstjänst, skall låta honom undergå läkarbesiktning, företrädesvis av militärläkare, samt att rullföringsbefälhavaren ofördröjligen skall till inskrivningsbefälhavaren insända uppgift å värnpliktig, som sålunda inställt sig, jämte mottagna handlingar och läkarintyg ävensom eljest tillgängliga uppgifter angående den värnpliktige. För inskrivning genom sjörullföringsbefälhavare skall, enligt § 55 mom. 3, den värnpliktige antingen personligen inställa sig hos egen eller annan sjörullförings-

befälhavare eller ock till sin egen sjörullföringsbefälhavare direkt eller genom vederbörande sjömanshusombudsman insända ansökan.

Bortsett därifrån, att inskrivning genom sjörullföringsbefälhavare kan ske på grund av skriftlig ansökan, råder sålunda mellan dylik inskrivning och inskrivning genom inskrivningsbefälhavare bland annat den skillnad, att medan i det senare fallet den värnpliktige skall inställa sig hos befälhavaren för det rullföringsområde, han tillhör, den värnpliktige, som skall inskrivas genom sjörullföringsbefälhavare, kan inställa sig såväl hos egen som hos annan sjörullföringsbefälhavare. Det synes kunna ifrågasättas, huruvida icke den lättnad i avseende å ordningen för inskrivningen såsom värnpliktiga, som sålunda beretts de å sjömanshus inskrivna och vilken väl närmast är betingad av deras arbetsförhållanden, skulle kunna medgivas även övriga inskrivningsskyldiga. Erinras må vidare, att enligt § 34 inskrivningsförordningen hämtning av värnpliktig, som utan anmält laga förfall utblivit från inskrivning, kan ske icke blott till inskrivningsnämndens sammanträde utan även, sedan inskrivningsförrättningarna inom området avslutats, till inställelse inför rullföringsbefälhavaren för undergående av inskrivning i den ordning § 42 föreskriver. Kostnaden för hämtningen skall visserligen gäldas av den inskrivningsskyldige, men om denne, på sätt oftast torde vara händelsen i dylika fall, saknar tillgång till kostnadens bestridande, kommer densamma, enligt § 148 anförda förordning, att i sista hand gottgöras från de för de värnpliktigas vapenövningar avsedda medel. Troligen skulle en eventuell ändring av § 42 inskrivningsförordningen i nu antydd riktning få sin största betydelse därigenom, att möjligheten till hämtning för inskrivning genom inskrivningsbefälhavare ökades; skulle tilläventyrs ändringen icke anses påkallad av hänsyn till de inskrivningsskyldiga, torde densamma därför icke desto mindre vara fullt motiverad därigenom att den vore ägnad att i ett flertal fall nedbringa kostnaden för den värnpliktiges hämtning. Och om den ökning i arbetsbördan för rullföringsexpeditionerna, särskilt i en del större städer, som sannolikt skulle bliva en följd av ändringen, skulle nödvändiggöra förstärkning av arbetskrafterna å samma expeditioner för en kortare del av året, torde kostnaden härför mer än tillräckligt uppvägas genom den ökade möjligheten att till inskrivning inställa värnpliktiga, som försummat att inställa sig vid skrivningsnämnds sammanträde.

Med anledning av 16 § i den för riksdagens militieombudsman gällande instruktion och då en revision av inskrivningsförordningen lär vara förestående har jag trott mig böra anmäla detta ärende

hos Eders Kungl. Maj:t till det avseende, Eders Kungl. Maj:t må tackas i nåder finna omständigheterna påkalla.»

* * *

Enligt vad § 42 i den nya inskrivningsförordningen, som utfärdats den 25 oktober 1918, utvisar, har ifrågavarande framställning icke vunnit beaktande.

14. Angående ändring av bestämmelser i § 95 mom. 1 av 1914 års inskrivningsförordning.

Härom har militieombudsmannen den 22 oktober 1918 till Konungen avlatit en skrivelse av följande innehåll.

»Enligt värnpliktslagen den 17 september 1914 § 17 mom. 2 gäller, att om för inskriven värnpliktig, efter det inskrivningsförrättningen avslutats, yppas sådan anledning till uppskov med den i § 27 föreskrivna första tjänstgöring, varom förmäles i mom. 1 av förstnämnda paragraf, uppskov med nämnda tjänstgöring till nästföljande år *må* medgivas den värnpliktige i den ordning Konungen bestämmer. De närmare bestämmelserna om ordningen för prövning av ansökan om uppskov med första tjänstgöringen i dylika fall hava meddelats uti inskrivningsförordningen av den 31 december 1914, § 95 mom. 1. Där stadgas, att om för inskriven värnpliktig, efter det inskrivningsförrättningen avslutats, yppas sådan anledning till uppskov med första tjänstgöringen, varom förmäles i värnpliktslagen § 17 mom. 1, och den värnpliktige, innan han inträtt i tjänstgöring, hos *vederbörande inskrivnings- eller sjörullföringsbefälhavare* gör skriftlig ansökan om uppskov till nästföljande år, han är berättigad att av nämnda befälhavare undfå det sökta uppskovet, därest anledningen styrkes på sätt i § 28 mom. 2 och 4 samt i § 51 e) inskrivningsförordningen för varje särskilt fall omförmäles.

Av ordalagen i nu återgivna bestämmelser i inskrivningsförordningen vill det synas, som skulle under där angivna förutsättningar en inskriven värnpliktig hava ovillkorlig rätt att erhålla uppskov till nästföljande år med första tjänstgöringen och prövningen, huruvida de erforderliga förutsättningarna äro för handen, alltid tillkomma vederbörande inskrivnings- eller sjörullföringsbefälhavare. Att bestämmel-

serna emellertid icke hava en fullt så kategorisk innebörd, som ordalydelsen kan giva anledning antaga, har jag trott mig finna av handlingar, av vilka jag fick tillfälle att taga del vid en den 21 september 1918 förrättad inspektion av Södermanlands regemente. Dessa handlingar visa nämligen följande.

Hos inskrivningsbefälhavaren för Södermanlands inskrivningsområde sökte värnpliktige nr 210 44/1918 Erik August Liljefors, född den 5 oktober 1898 samt tilldelad infanteriet i särskild befattning nämligen såsom expeditionsbiträde vid Svea livgarde, uppskov till år 1919 med första tjänstgöringen, och företedde han därvid ett av rektorn vid Lunds privata elementarskola H. Körner utfärdat bevis, att Liljefors icke kunde under år 1918 fullgöra honom enligt gällande värnpliktslag åliggande tjänstgöring, utan att detta skulle för honom medföra avsevärt avbräck i fortskriden lärokurs, samt att anledningen till denna uppskovsansökan inträffat efter inskrivningsförrättningen.

Sedan inskrivningsbefälhavaren avslagit ansöknings, anförde Liljefors underdåniga besvär. I dessa uppgav Liljefors, att han blivit underkänd vid mogenhetsexamen vårterminen 1918 och tänkte på nytt anmäla sig till mogenhetsexamen under höstterminen; tjänstgöringens fullgörande under året skulle därför för honom medföra oöverskådlig skada.

Inskrivningsbefälhavaren insände besvärshandlingarna under förmälan, att Liljefors enligt arméfördelningsorder den 23 maj 1918 icke kunnat av inskrivningsbefälhavaren beviljas uppskov, då Liljefors vore avsedd att inkallas såsom expeditionsbiträde till Svea livgarde med tjänstgöring vid generalstaben den 1 juni 1918 och ingen annan kunde disponeras i stället.

Enligt den åberopade arméfördelningsordern hade chefen för IV. arméfördelningen på förekommen anledning fäst uppmärksamheten på, att uppskov med tjänstgöring enligt § 95 inskrivningsförordningen ej finge beviljas värnpliktig, angående vilkens tjänstgöring högre myndighet utfärdat föreskrifter, utan att ifrågavarande myndighets godkännande av uppskovet blivit inhämtat. I anledning av Liljefors förenämnda underdåniga besvär yttrade arméfördelningschefen, att brist redan rådde på expeditionsbiträden — ett vid generalstaben och ett vid IV. arméfördelningens expedition — men att sannolikhet föreläge att under sommaren kunde medgivas hemförlovning och uppskov med då återstående tjänstgöring, till följd av eventuell överföring av vapenföra studenter till icke vapenföra och utbildning såsom expeditionsbiträden; och hemställde arméfördelningschefen, att Liljefors ansökning

icke för det dåvarande måtte föranleda någon Eders Kungl. Maj:ts åtgärd.

Vid underdånig föredragning av ärendet fann Eders Kungl. Maj:ts ansökningen icke föranleda någon Eders Kungl. Maj:ts åtgärd.

Med anledning av vad sålunda förekommit kan sättas i fråga, dels huruvida icke uttrycket i § 95 inskrivningsförrordningen att värnpliktig under vissa förutsättningar *är berättigad* att erhålla uppskov lämpligen borde utbytas mot ett uttryck, som bättre svarar mot ordalagen i § 17 värnpliktslagen, att uppskov *må* medgivas, dels ock om icke den av chefen för IV. arméfördelningen påpekade och, efter vad det synes mig, i sakens natur väl grundade inskränkningen i vederbörande inskrivningsbefälhavares och sjörullföringsbefälhavares rätt att bevilja uppskov med första tjänstgöringen borde vara antydd i författningen; och då revision av gällande inskrivningsförrordning för närvarande lärer pågå, har jag därför samt med stöd av 16 § i den för riksdagens militiombudsman gällande instruktion trott mig böra anmäla detta ärende hos Eders Kungl. Maj:t.»

* * *

I inskrivningsförrordningen den 25 oktober 1918 (Svensk författningssamling nr 835), som trätt i kraft den 1 januari 1919, har ifrågavarande moment erhållit följande lydelse:

§ 95.

1. Yppas för inskriven värnpliktig, efter det inskrivningsförrättningen avslutats, sådan anledning till uppskov med *första tjänstgöringen*, varom i § 17 mom. 1 värnpliktslagen förmäles, och gör den värnpliktige, innan han inträtt i tjänstgöring, hos vederbörande inskrivnings- eller sjörullföringsbefälhavare skriftlig ansökan om uppskov till nästföljande år, må han av nämnda befälhavare undfå det sökta uppskovet, därest anledningen styrkes på sätt i § 28 mom. 2 och 4 samt § 51 e) denna förrordning för varje särskilt fall omförmäles.

15. Fråga angående till mobiliseringstjänstgöring inkallade värnpliktigas vid marinen användande i arbete av beskaffenhet att kunna utföras med förhyrd arbetskraft.

Såsom framgår av ämbetsberättelsen till 1918 års riksdag (sid. 417 ff.) avlät militieombudsmannen den 11 december 1917 till Konungen en skrivelse i detta ämne. Över framställningen avgav chefen för marinstaben den 19 augusti 1918, med bifogande bland annat av ett yttrande av stationsbefälhavaren vid flottans station i Stockholm, underdånigt utlåtande. Genom remiss från chefen för sjöförvarsdepartementet den 10 september 1918 lämnades militieombudsmannen tillfälle att inkomma med yttrande i anledning av vad chefen för marinstaben anfört.

I underdånig skrivelse den 22 oktober 1918 har militieombudsmannen i anledning härav anfört följande.

»Chefen för marinstaben har erinrat om bestämmelserna i § 30 värnpliktslagen, enligt vilka värnpliktig, då han inkallas till tjänstgöring, är skyldig att verkställa den tjänsteförrättning, honom av vederbörande befälhavare anvisas, samt vidare gäller att i de förrättningar, där särskild yrkeskunskap kan vara påkallad, företrädesvis skola användas personer med motsvarande yrkeskunskap. Av dessa bestämmelser har det synts marinstabschefen framgå, att de värnpliktiga äro skyldiga att utan inskränkning underkasta sig de bestämmelser angående deras tjänstgöring, som av vederbörande befälhavare anbefallas, vare sig det gäller rent militär tjänst eller arbeten för krigsmaktens behov, och att särskilt för sistnämnda ändamål den bland de värnpliktiga förefintliga yrkeskunskapen skall kunna tagas i anspråk. Mot yttrandet i denna del är från min sida endast att erinra, att yttrandet rör sig i en cirkel; min framställning ifrågasatte ingalunda de värnpliktigas i anförda paragraf i värnpliktslagen stadgade och av strafflagen för krigsmakten ytterligare framhållna skyldighet att lyda vad vederbörande befälhavare i tjänsten befäller utan avsåg i stället att få närmare bestämt vad befälhavaren vid visst slags tjänstgöring skall äga rätt befälla. Att den i min framställning uttryckligen förutsatta skyldigheten att utföra anbefallt arbete behövde en närmare reglering än som kan anses innefattad i bestämmelsen att i förrättningar, som kräva särskild yrkeskunskap, företrädesvis skola användas personer med motsvarande yrkeskunskap, fann jag antagligt av uppgiften i den till mig inkomna klagoskriften, att värnpliktiga, som

genomgått navigationsskolan samt avlagt maskinist- eller övermaskinist-examen, under mobiliseringstjänstgöring beordrats att utföra sådana arbeten som kolning eller sopning. Det förhållandet, att bestämmelser till förekommande av användandet av överkvalificerad arbetskraft icke blivit meddelade, kan icke under alla omständigheter antagas utgöra ett bevis för att sådana bestämmelser icke äro erforderliga. Att anlita värnpliktiga med sådan utbildning till vanliga handräckningsarbeten lärer näppeligen vara motiverat av den utav marinstabschefen framhållna nödvändigheten att vid mobilisering i mycket stor utsträckning använda de värnpliktigas yrkesskicklighet för krigsmaktens behov.

Vad marinstabschefen vidare anfört mot tanken på en begränsning av de värnpliktigas arbetsskyldighet har fått ett än skarpare uttryck i stationsbefälhavarens yttrande, där det heter, att ett eventuellt kringskärande av sättet för inkallade värnpliktigas användning torde stå i den mest skriande motsats till erfarenheterna från det pågående världskriget, som ju icke blott infört en allmän värnplikt utan också på flera håll en allmän arbetsplikt. Detta uttalande rör frågans kärnpunkt. För ett användande av mobiliserades arbetskraft i den utsträckning, som enligt marinstabschefens framställning fordras, torde i själva verket förutsättas icke endast värnplikt utan även arbetsplikt för försvarsväsendets behov.

Marinstabschefen har gjort gällande att i förevarande fall den ifrågasatta begränsningen av arbetsskyldigheten ej skulle kunnat föranleda vare sig kortare inkallelseperioder eller en minskning av antalet inkallade värnpliktiga. Inkallelsernas omfattning hade under den tid, då flottan varit mobiliserad, bestämts med hänsyn till personalbehovet för de rustade sjöstyrkorna, stationerna och varven, varutöver en viss ersättningspersonal måst hållas i beredskap för oförutsedda behov eller till sjökommendering i stället för insjuknad personal m. m. Det låge i sakens natur, att denna ersättningspersonal ej kunde tillåtas gå sysslolös, utan att den måst beredas någon sysselsättning.

Vid remissen fogade uppgifter visa, att av 22 den 20 april 1917 inryckta värnpliktiga av kategorierna sjökaptener och styrmän, 17 vid en viss tidpunkt användes i kaserntjänst och att samtidigt av 29 nämnde den 20 april inryckta övermaskinister och maskinister 13 tjänstgjorde på varvet och 4 i kaserntjänst. Huruvida dessa siffror äro ägnade att styrka marinstabschefens nyss återgivna uttalande kan jag icke närmare inlåta mig på, men det synes mig kunna sättas i fråga, om det varit oundgängligen nödvändigt att kvarhålla ersättningspersonalen vid varvet och om man icke kunnat på ett för denna personal

mindre kännbart sätt försäkra sig om dess tjänst vid behov. Av generalorder för armén har jag funnit, hurusom vissa till krigstjänstgöring inkallade värnpliktiga hemförlovats för återstående del av krigstjänstgöringsperiod med skyldighet att, därest sådant under perioden skulle visa sig erforderligt, oförtövat efter därom erhållen order ånyo inställa sig till tjänstgöring. Ehuru jag ju icke kan vara blind för, att förhållandena härutinnan icke kunna vara fullt desamma vid flottan, har jag genomsett en del till mig inkomna generalorder för marinen för innevarande år för att utröna, om icke enahanda anordning i avseende å hemförlovning vunnit tillämpning vid flottan; och har jag redan av en generalorder av den 4 januari 1918, nr 15, funnit att värnpliktiga i vissa fall kunnat erhålla tjänstledighet med skyldighet att oförtövat efter därom erhållen order inställa sig till tjänstgöring. Antagligen skulle tjänstledighet på sådant villkor kunnat utverkas för den ersättningspersonal, som enligt marinstabschefens yttrande det varit nödigt att bereda sysselsättning för att den icke skulle gå sysslös.

Jag håller fortfarande före, att mobiliserade värnpliktiga icke böra användas till arbeten, som kunna utföras med förhyrd arbetskraft. Med denna reservation har jag intet att erinra mot stationsbefälhavarens yttrande, att den ledande principen för de värnpliktigas användning efter skedd mobiliseringsinkallning bör vara, att de tjänstgöra på sådant sätt, att deras utbildning och yrkeserfarenhet kommer staten på bästa sätt tillgodo. Men jag betvivlar, att de utav stationsbefälhavaren åberopade bestämmelser kunna anses giva ett adekvat uttryck för denna princip.»

Vid underdånig föredragning av ärendet den 12 november 1918 har Kungl. Maj:t funnit gott föreskriva, att vad sålunda förekommit skulle bringas till stationsbefälhavarnas vid flottans stationer kännedom för att av dem och underlydande beaktas.

16. **Angående tolkning av § 4 mom. 3 och § 6 mom. 1 i gällande fredsförplägnadsreglemente.**

Härom har militieombudsmannen den 1 juli 1918 till Konungen avlåtitt en så lydande framställning.

»Enligt § 4 mom. 3 i nådiga reglementet angående förplägnaden vid arméns truppförband i fred (fredsförplägnadsreglementet) den 11 oktober 1917 i dess lydelse enligt nådiga kungörelsen den 19 maj 1917

gäller följande: 'Officerare och underofficerare samt civilmilitära personer av motsvarande tjänsteställning må, efter anmälan hos regementschef eller likställd chef, vid truppförband utbekomma portion mot ersättning av 80 öre för varje portion.'

Vidare gäller enligt § 6 mom. 1 i nämnda fredsförplägnadsreglemente följande: 'Envar armén tillhörande person, som icke åtnjuter tillagad portion, äger rätt att, därest regementschef, likställd eller högre myndighet, som har uppsikt över förplägnaden, prövar så kunna ske, för sig och hushåll utbekomma proviantartiklar, förvarade i kronans magasin, mot ersättning efter taxa, fastställd av den myndighet, under vilken magasinet närmast lyder, dock under villkor att kronans rätt och fördel icke i något avseende härigenom trädas för när. Denna bestämmelse gäller likväl icke beträffande sådana artiklar, kött, fläsk eller dylikt, från vilka vissa delar av bättre beskaffenhet kunna avskiljas, och genom vilkas tillhandahållande på nämnda sätt manskapet skulle kunna tänkas bliva kränkt i sin rätt.'

Dessa stadganden synas i ett flertal fall hava föranlett tvekan, huruvida en officer eller underofficer, vilken för egna medel inköper tillagad portion av kronan, kan anses berättigad att av kronan tillhandla sig proviantartiklar för sig och hushåll.

Sålunda har sergeanten vid Hallands regemente L. Broberg i en till mig insänd skrift anmärkt, att vid nämnda regemente den tolkning av berörda bestämmelse gjort sig gällande, att han anses åtnjuta tillagad portion i den mening detta uttryck brukas i sagda reglemente, då han vid truppförbandet utbekommer portion mot stadgad ersättning.

Sedermera har till min kännedom kommit, att arméförvaltningens intendentsdepartement i ett den 4 januari 1918 dagtecknat cirkulär för sin del framhållit, 'att bestämmelserna i ovannämnda reglemente § 4 mom. 3 icke medgiva, att mer än en portion för dag uttages av varje portionstagare, varjämte person, som åtnjuter tillagad portion, icke äger rätt att utbekomma proviantartiklar från kronans magasin.'

Vidare har förrådsvaktmästaren vid Göta ingenjörkår T. Schuberg i en till mig insänd skrift, under erinran om innehållet i förberörda cirkulär, anmärkt, att det väl knappast kan sägas att en person, som betalar sin portion, åtnjuter densamma. För att åtnjuta portionen skulle den väl, förmenar Schuberg, ingå såsom en faktor i vederbörandes löneförmåner och utbekommas utan kontant ersättning.

De anmärkningar, som av Schuberg sålunda framställts, kunna måhända ur språklig synpunkt hava någon grund för sig. Rimligare

synes mig dock att tyda uttrycket 'ätnjuter' såsom innebära detsamma som 'uttager'; sålunda såsom syftande på det faktiska förhållande, att vederbörande verkligen begagnar sig av rätten att uttaga portion. Att göra skillnad mellan kontant ersättning och ersättning genom tjänstgöring, varför portion utgår, torde vara mindre riktigt.

Då emellertid ett förtydligande av förutnämnda bestämmelser synes vara av behovet påkallat, har jag, med stöd av 16 § i den för riksdagens militieombudsman gällande instruktion, trott mig böra anmäla detta ärende hos Eders Kungl. Maj:t till den åtgärd, som Eders Kungl. Maj:t i nåder må finna framställningen föranleda.»

*   *   *

Genom kungörelse den 30 augusti 1918 (Svensk författningssamling nr 713) har Kungl. Maj:t förordnat, att § 6 mom. 1 i reglementet angående förplägnad vid arméns truppförband i fred (fredsförplägnadsreglementet) den 11 oktober 1907 skall erhålla följande ändrade lydelse:

§ 6.

Rätt att mot ersättning utbekomma proviant- och furageartiklar ur kronans magasin.

1. Envar armén tillhörande person, dock icke värnpliktig, övertalig personal eller personal hörande till arméns reservstat eller reserver, äger rätt att för sig och hushållsmedlemmar, som av honom försörjas, mot kontant ersättning utbekomma proviantartiklar, förvarade i kronans magasin, i den utsträckning vederbörande regementschef, likställd eller högre myndighet, som har uppsikt över förplägnaden, prövar så kunna ske och med hänsyn till antalet hushållsmedlemmar m. m. finner erforderligt, dock under villkor, att kronans rätt och fördel icke i något avseende härigenom trädes för när.

Denna bestämmelse gäller likväl icke beträffande sådana artiklar, kött, fläsk eller dylikt, från vilka vissa delar av bättre beskaffenhet kunna avskiljas, och genom vilkas tillhandahållande på nämnda sätt manskapet skulle kunna tänkas bliva kränkt i sin rätt.

Ersättningen för utbekomna proviantartiklar utgår efter taxa, fastställd av den myndighet, under vilken magasinet lyder.

Om sammansättningen av krigsrätt för behandling av mål, vari ansvarstalan ej föres.

Enligt 8 § lagen om krigsdomstolar och rättegången därstädes gäller, att militära ledamöter i regementskrigsrätt, stationskrigsrätt och särskild krigsrätt i regel skola vara

a) i *mål mot* generalsperson eller flaggman: en generalsperson eller en flaggman och en officer av överstes eller kommendörs grad;

b) i *mål mot* regementsofficer: två regementsofficerare, av vilka åtminstone den ene bör hava överstes eller kommendörs grad;

c) i *mål mot* officer av kaptens eller lägre grad ävensom i mål, som ej rör *åtal mot* viss person: två officerare av kaptens grad;

d) i *mål mot* underofficer eller någon av manskapet: en officer av kaptens grad samt en underofficer av fanjunkares eller likställd grad.

Beträffande fältskydds rätt lämnas motsvarande bestämmelser i 21 § sagda lag; jämväl fältskydds rätts sammansättning beror, vad de militära ledamöterna angår, av dens grad, mot vilken mål är anhängiggjort, och vad i detta hänseende gäller om *mål mot* officer av kaptens eller lägre grad skall ock tillämpas i avseende å mål, som ej rör *åtal mot* viss person.

De ordalag, med vilka anförda lagrum känneteckna mål av olika slag, hava, enligt vad militieombudsmannen under företagna ämbetsresor inhämtat, givit anledning till skiljaktiga tolkningar. Bestämmelsen att krigsrätt skall hava angiven sammansättning vid handläggning av mål, som ej rör *åtal mot viss person*, har merendels ansetts innebära, att krigsrätten skall hava ifrågavarande sammansättning i fall, då talan om ansvar ej föres. Men det saknas icke exempel på att uttrycket *mål mot* fått vara det avgörande; så snart ett mål innefattat talan — vare sig ansvars eller ersättningstalan — mot viss person, har krigsrätten ansetts böra erhålla den sammansättning, som betingas av denne persons grad.

Ehuruval i vissa fall offentlig åklagares rätt att anställa åtal ansetts medföra befogenhet jämväl att föra talan om enskild part tillkommande

rätt till skadestånd, torde ordet åtal, åtminstone i författningar av senare datum, undantagslöst syfta på talan om ansvar för brott¹. Någon avgörande slutsats kan visserligen icke dragas av de i allmänna strafflagen flerstädes förekommande bestämmelser, som gälla åtalsrätt för allmän åklagare och för målsägande, eller av motsättningen i 20 kap. 4 § rättegångsbalken mellan åtalsrätt, som tillkommer allmän åklagare, och målsägandes rätt att träffa förlikning om skadestånd. Men när i 5 kap. 14—16 §§ allmänna strafflagen talas om åtal såsom avbrytande preskription av straff, lärer väl ej rimligen kunna under »åtal» inbegripas talan, som allenast går ut på skadestånd. Och då i 6 kap. 7 § allmänna strafflagen stadgas, att om straff förfallit eller tid till avbrutet *åtals* fullföljd blivit försutten efter vad i 5 kap. 13, 14 eller 16 § sägs, målsägande dock ej är därigenom betaget att det skadestånd söka, vartill han eljest kan berättigad vara, är det ju uppenbart att med åtal förstås allenast ansvarstalan. I avseende å språkbruket i lagen om krigsdomstolar och rättegången därstädes kan erinras om rubriken till 10 kap. »Om angivelse och åtal av brott samt om anhängiggörande av andra mål;» att med »andra mål» (än sådana som röra angivelse och åtal av brott) förstås mål, där talan om ansvar ej föres, framgår av 52 §. Vidare må framhållas, hurusom 39 § samma lag, efter att hava i punkterna 1:o—5:o såsom mål hörande till krigsdomstol uppräknat vissa åtal, tillika stadgar att krigsdomstol i dithörande mål ock äger döma i frågor om skadestånd, rättegångskostnad med mera, som av huvudsaken flyter, även då nämnda frågor ej samtidigt med denna avgöras; och skulle ju detta stadgande, vad skadeståndstalan angår, vara obehöfligt, därest sådan talan inbegreps under åtal.

. Till stöd för antagandet, att uttrycket »mål mot» i 8 och 21 §§ lagen om krigsdomstolar m. m. är liktydigt med »åtal mot» och att med ordet »åtal» avsetts allenast ansvarstalan, kunna vidare anföras flera bestämmelser i 2 och 3 kap. nämnda lag. Sålunda torde vara uppenbart, att bestämmelsen i 11 §, att om mål, vilket skall handläggas vid krigsrätt, som i 2 kap. avses, d. v. s. regementskrigsrätt, stationskrigsrätt eller särskild krigsrätt, rör *åtal mot* generalsperson eller flaggman, Konungen förordnar de militära ledamöterna i rätten, är avsedd att fullständigt täcka bestämmelsen i 8 § punkt a) om militära ledamöter i *mål mot* generalsperson eller flaggman; anses nu uttrycket »åtal» icke kunna omfatta även skadeståndstalan, blir alltså följden den, att de militära ledamöterna i mål, som gäller skadeståndstalan men icke

¹ I kungörelsen den 5 december 1798 om äktenskapsskillnad på grund av horsbrott betyder uttrycket »åtal» antagligen anhängiggöra talan, ej nödvändigt anhängiggöra ansvarstalan.

tillika ansvarstalan mot generalsperson eller flaggman, skola vara två officerare av kaptens grad. Och i några lagrum — såsom 14 och 21 §§ — användes uttrycket tilltalad såsom betecknande den, mot vilken åtal anhängiggjorts; men att såsom tilltalad beteckna en person, mot vilken allenast skadeståndstalan föres, torde vara om möjligt än mer stridande mot allmänt språkbruk än att under åtal inbegripa jämväl skadeståndstalan.

Givetvis kan man tveka om lämpligheten att uti förevarande avseende göra skillnad mellan fall, då ansvarstalan föres, eventuellt i förening med yrkande om skadestånd, och då fråga är allenast om skadeståndstalan. Även i det sistnämnda fallet gäller det ju att konstatera ett brottsligt förfarande och borde väl därför tillses, att målet ej kommer att avgöras av domare, vilka utan att vara jäviga dock stå i ett särskilt grannliga förhållande till den till svaromål inkallade. Härtill kommer den rent praktiska synpunkten att det — bortsett från fall, då straffet är preskriberat — från början icke alltid är klart, huruvida talan kommer att föras om ansvar eller allenast om skadestånd.

Möjligen kan invändas, att man vid avfattningen av hithörande stadganden avsett blott det huvudsakligaste fallet, nämligen att ansvarstalan föres, och att man i varje händelse icke tänkt sig, att andra bestämmelser än för ansvarstalan skulle gälla, om allenast skadeståndstalan förelåg. Till att antaga att något förbiseende härvidlag ägt rum finnes emellertid icke tillräcklig anledning; fastmera framgår av förut anförda 52 §, att man haft uppmärksamheten riktad på sådana mål, i vilka ej fördes talan om ansvar. Denna paragraf, som innehåller att i dylika mål skall i tillämpliga delar gälla vad i 50 och 51 §§ är stadgat (nämligen i avseende å angivelse och åtal av brott) har sin motsvarighet i 54 § av det utav särskilda kommitterade år 1905 framlagda förslag till lag om krigsdomstolar och rättegången därstädes; såsom motiv för stadgandet anfördes i kommittébetänkandet, att de i närmast föregående båda paragrafer givna regler efter ordalagen avsåge endast åtal för brott; att emellertid även vid krigsdomstol kunde förekomma mål, vilka visserligen vore brottmål i juridisk-teknisk bemärkelse, men däri talan om ansvar ej fördes, såsom tvister om skadestånd, rättegångskostnad m. m., då nämnda frågor ej avgjordes samtidigt med huvudsaken, och att för anhängiggörande av dylika mål tydligen borde i tillämpliga delar gälla vad i 52 och 53 §§¹ stadgades.

¹ Dessa paragrafer i förslaget motsvaras i huvudsak av 50 och 51 §§ i den ifrågasvarande lagen.

Då i det föregående talats om mål, som icke röra åtal mot viss person, har företrädesvis syftats på mål, som gälla skadestånd. De åtminstone vad beträffar antalet viktigaste bland de till krigsdomstol hörande mål, som icke röra åtal mot viss person, äro emellertid de, som avses i sista stycket av 39 §. Bestämmelsen i detta stycke (»Är i särskild författning stadgat, att undersökning i mål eller ärende skall äga rum inför krigsdomstol, vare det gällande») är hämtad från kommittéförslaget, 41 §. Av betänkandet (s. 297) finner man, att kommittén varit angelägen att giva stadgandet sådan avfattning, att det kom att gälla endast ärenden, däri undersökning vid krigsdomstol kunde finnas behöfelig eller lämplig; och anmärkte kommittén, att den motsvarande bestämmelsen i 18 § 3:o) av 1868 års förordning om krigsdomstolar och rättegången därstädes (enligt vilken till krigsdomstol hörde »vissa andra mål, efter ty i särskilda författningar bestämmas») kunde giva stöd åt den uppfattning, att det därigenom skulle vara överlåtet åt Konungen att i administrativ väg bestämma, att andra mål än de, som i lagen omförmäldes såsom tillhörande krigsdomstol, och däribland tilläventyrs andra rättegångsmål i egentlig mening, skulle tillhöra sådan domstol. Under den fortsatta legislativa behandlingen av kommittéförslaget anknöts emellertid till stadgandet om krigsdomstols behörighet att handlägga omförmälda undersökningsärenden en bestämmelse av största betydelse för frågan om sammansättningen av krigsrätt för behandling av andra mål än sådana, i vilka ansvarstalan föres, samt därjämte ägnad att under begreppet »undersökning» draga in även vissa »rättegångsmål i egentlig mening», vilka visserligen även eljest skulle hört till krigsdomstol men svårigen kunna betecknas såsom blott och bart undersökningsärenden.

Enligt kommittéförslaget fordrades för krigsrätts domförhet att alla ledamöter voro tillstädes. Men i kungl. propositionen n:r 57 till 1914 års senare riksdag upptogs under 59 § den sedermera under samma paragrafnummer i lagen införda bestämmelse, att sådan undersökning, som i 39 § sista stycket sägs, må, där talan om ansvar ej föres, handläggas av krigsrätten även om krigsdomaren ej är tillstädes. Om tillkomsten av denna bestämmelse meddelas i det vid sagda proposition fogade utdrag av stadsrådsprotokollet för den 18 juli 1913 (s. 182) att krigshovrätten och åtskilliga militära myndigheter framställt yrkande därom, att krigsrätten skulle erhålla en förenklad sammansättning, då densamma enligt gällande författningar skulle verkställa undersökning utan att någon vore åtalad. Särskilt hade påpekats, hurusom vid slutet av en övningsperiod undersökningar angående för-

komna och skadade persedlar ofta erfordrades vid flera truppförbands krigsrätter samtidigt och att vid sådant förhållande olägenheter säkerligen komme ett göra sig gällande, där samma krigsdomare vore anställd vid flera krigsrätter. Då av oförmälda anledning svårigheter tvivelsutan kunde framträda ej minst vid bristande tillgång på lämplig ställföreträdare åt krigsdomare, samt då den utredning, som med dylika undersökningar åsyftades, säkerligen skulle kunna vinnas, även om krigsdomaren ej i dem deltog, hade ifrågasatts, huruvida icke alla undersökningar, som avsåges i 39 § sista stycket, lämpligen skulle kunna anförtros åt en krigsrätt, sammansatt endast av auditören och de militära ledamöterna. Chefen för justitiedepartementet fann vad sålunda anförts vara förtjänt av beaktande. Alla anordningar, som åsyftade ett minskande av krigsdomarens arbete, måste tillika göra det lättare att, i enlighet med vad förslaget avsåge, förvärva ordinarie domare i allmän underrätt för dessa befattningar.

Under ämbetsresor åren 1916—1918 har militieombudsmannen vid granskning av krigsrättsprotokoll funnit, hurusom krigsrätt, bestående av auditör såsom ordförande samt två officerare av kaptens grad — eller, på grund av förbiseende av bestämmelsen i 8 § punkt c) lagen om krigsdomstolar m. m., en officer av kaptens grad samt en underofficer av fanjunkares eller likställd grad — såsom militära ledamöter, icke blott handlagt undersökningar om bortkomna persedlar och dylikt utan även ålagt ersättningsskyldighet. Behörigheten för en sålunda sammansatt krigsrätt att döma till ersättningsskyldighet har visserligen icke varit obestridd. Av ett referat i Svensk Juristtidning för år 1917, s. 206—207, finner man, hurusom regementskrigsrätten vid Svea livgarde, sammansatt av auditör och två militära ledamöter (av kaptens grad), genom beslut den 9 november 1916 förklarar sig icke vara behörig att i sin dåvarande sammansättning ingå i prövning av ett mot en värnpliktig framställt yrkande om skyldighet för honom att ersätta kronan värdet av en kokkittel, som genom hans vårdslöshet förkommit. Krigshovrätten, där åklagaren besvarade sig, fann emellertid enligt utslag den 7 februari 1917, givet utan meningsskiljaktighet, att som vid den ifrågavarande krigsrättundersökningen talan om ansvar ej blivit förd, krigsrätten jämlikt 59 § 2 mom. lagen om krigsdomstolar och rättegången därstädes varit behörig att i sin ovannämnda sammansättning ingå i bedömning av det oförmälda, vid undersökningen framställda ersättningsyrkandet. Enahanda uppfattning i fråga om behörighet för en krigsrätt, bestående av auditör och två kaptener, att i undersökningsmål ålägga ersättningsskyldighet synes hava gjorts gällande hos

högsta domstolen att döma av dess protokoll för den 13 november 1918 i ett genom Kungl. Maj:ts utslag den 28 samma månad avgjort besvärsmål. I detta mål hade krigsrätten vid Bohusläns regemente med nyss angivna sammansättning ansett fanjunkaren B. såsom kompaniadjutant å 4. kompaniet ersättningskyldig för en vid inventering av kompaniförrådet konstaterad brist i fråga om intendenturmateriel samt, på yrkande av vederbörande krigsfiskal, genom utslag den 19 december 1917 förpliktat B. att till kronan utgiva ersättning för förkomna persedlar med 1,715 kronor 91 öre. Efter besvär av B. yttrade krigshovrätten i utslag den 11 maj 1918, att enär B., vilken i egenkap av uppbördsman vore redovisningskyldig för ifrågavarande persedlar, icke i målet förebragt någon omständighet, på grund varav han skulle kunna fritagas från skyldighet att ersätta nämnda från kompaniförrådet förkomna persedlar, prövade krigshovrätten rättvist fastställa det slut, krigsrättens utslag innehölle. I krigshovrättens utslag, som överklagades av B., gjorde Kungl. Maj:t ej ändring. Ett justitieråd var emellertid av skiljaktig mening samt yttrade att då i förevarande fall regementskrigsrätten, efter slutad undersökning, dömt i målet, och denna dom meddelats i mål mot underofficer, men regementskrigsrätten icke varit så sammansatt samt i 6 § 1 stycket, 8 § punkt d och 14 § i lagen om krigsdomstolar sägs, justitierådet funne regementskrigsrättens och krigshovrättens utslag böra undanröjas.

Likasom man, såsom ovan framhållits, kan tveka om lämpligheten därav att krigsrätt vid handläggning av skadeståndsmål har annan sammansättning än vid behandling av mål, i vilka föres talan om ansvar, kan det sättas i fråga, huruvida en sammansättning av krigsrätt, som må vara tillfredsställande vid handläggning av rena undersökningsärenden, kan anses betryggande i mål om ersättningskyldighet. För utredning och prövning av mål av så ingripande betydelse för den enskildes ekonomi, som ersättningsmålen kunna vara, borde måhända icke krävas mindre garantier i avseende å domstolens sammansättning än för handläggning av de ofta synnerligen enkla brottmålen. Med hänsyn till den korta tid, varunder de nuvarande bestämmelserna i ämnet varit gällande, har militieombudsmannen emellertid trott sig icke böra för närvarande framlägga något förslag till ändring härutinnan, utan har med denna utredning allenast åsyftat att, på sätt det åligger militieombudsmannen enligt 14 § i den för honom utfärdade instruktion, verka för en enhetlig tillämpning av dessa bestämmelser.

Framställning till riksdagen angående höjning för år 1919 av ersättning, som utgår jämlikt förordningen den 18 juni 1909 om ersättning i anledning av kroppsskada, ådragen under militärtjänstgöring.

Efter framställning av militieombudsmannen till 1918 års lagtima riksdag angående höjning för år 1918 av ersättning, som utgår jämlikt förordningen den 18 juni 1909 om ersättning i anledning av kroppsskada, ådragen under militärtjänstgöring, medgav riksdagen enligt underdånig skrivelse den 12 juni 1918 (nr 312),

dels att den ersättning i anledning av kroppsskada, ådragen under militärtjänstgöring, som på grund av riks försäkringsanstaltens under år 1918 eller tidigare meddelade beslut utgått eller utginge såsom sjukhjälpsersättning eller livränta för tid under år 1918 eller under nämnda år såsom begravningshjälp, så ock den ersättning i anledning av dylik skada, som på grund av riks försäkringsanstaltens under år 1918 meddelade beslut därefter komme att utgå såsom begravningshjälp i anledning av dödsfall, inträffat under nämnda år, finge höjas med femtio procent utöver det belopp, vartill ersättningen kunde bestämmas enligt grunderna i förordningen den 18 juni 1909 om ersättning i anledning av kroppsskada, ådragen under militärtjänstgöring,

dels ock att kostnaderna för denna förhöjning finge bestridas på samma sätt som skedde i fråga om dylika ersättningar i övrigt.

Kungl. Maj:t utfärdade därefter, den 28 juni 1918, kungörelse i ämnet (Svensk författningssamling nr 469).

I militieombudsmannens ovanberörda framställning till 1918 års lagtima riksdag lämnades uppgift för tiden januari 1910—november 1917 å dels det antal fall, för vilka riks försäkringsanstalten beviljat ersättning — sjukhjälpsersättning, invaliditetsersättning eller dödsfallsersättning — enligt 1909 års förordning, dels de belopp, i jämna kronor, som postsparbanken enligt riks försäkringsanstaltens beslut utbetalt

i sådan ersättning; och beräknades med ledning av de meddelade sifferuppgifterna samt med hänsyn till den starka och oavbrutna stegring av statsverkets kostnader för beredande av dylik ersättning, varom samma sifferuppgifter vittnade, att kostnaderna för den ifrågasatta höjningen med femtio procent för år 1918 skulle uppgå till 175,000 kronor. Enligt vad riks försäkringsanstalten meddelat har anstalten under månaderna januari—november 1918 beviljat

sjukhjälpsersättning i	200 fall
invaliditetsersättning i	148 »
och dödsfallsersättning i	37 »
Ersättning har sålunda beviljats i tillhoppa	385 fall

I denna uppgift hava icke medtagits sådana fall, i vilka under ifrågavarande period ersättningstagare, som redan förut erhållit ersättning, tillerkänts ytterligare ersättning, ej heller beträffande sjukhjälpsersättning de fall, i vilka dylik ersättning beslutits skola utgå i stället för förut tillerkänd invaliditetsränta.

Postsparbanken har under motsvarande tid jämlikt riks försäkringsanstaltens beslut utbetalt i jämna krontal såsom

sjukhjälpsersättning	148,072 kr.
invaliditetsersättning	218,879 »
dödsfallsersättning	37,976 »
eller tillhoppa	404,927 kr.

i anledning av kroppsskada, ådragen under militärtjänstgöring. I denna ersättningssumma ingår den beviljade förhöjningen av femtio procent för år 1918 med 113,708 kronor. Efter proportionellt tillägg för december 1918 kan den av 1918 års lagtima riksdag medgivna förhöjning sålunda antagas hava medfört en utgift av 124,045 kronor.

Frågan om höjning av utgående ersättning i anledning av kroppsskada, ådragen under militärtjänstgöring, vilken fråga i riksdagens ovanberörda skrivelse omförmäldes såsom föremål för utredning, har ännu icke slutbehandlats; och då sålunda är ovisst, om ett beslut angående definitiv höjning med verkan från och med 1919 års ingång kan komma till stånd under detta års riksdag, har jag trott mig böra förnya min framställning om en tillfällig höjning av ifrågavarande ersättning och sålunda föreslå höjning för år 1919 av ersättningarna i anledning av kroppsskada, ådragen under militärtjänstgöring. Vad angår beloppet av den höjning, som kan böra medgivas, kan sättas i fråga, om icke med hänsyn till nu rådande förhållanden en högre procentsats än den av 1918 års lag-

tima riksdag i detta hänseende tillämpade, borde komma till användning. Emellertid kan det vara ägnat att medföra olägenheter, om den definitiva höjning av ersättningen, som torde vara att motse, komme att väsentligen understiga den tillfälliga. Vad särskilt angår dödsfalls-ersättningen må ock framhållas, att sedan genom kungl. brevet den 30 maj 1913 förordnats, att därest värnpliktig eller volontär i nummer avlede under militärtjänstgöring och begravningshjälp icke skulle utgå enligt här ovan nämnda förordning, ett belopp, motsvarande verkliga kostnaden för begravningen, dock högst 75 kronor, finge antingen disponeras av vederbörande truppförband, så framt begravningen verkställdes genom dess försorg, eller ock på därom framställd begäran utbetalas till den avlidnes anhöriga, så framt begravningen ombesörjts av dem — Kungl. Maj:t dels den 26 september 1918 höjt maximumbeloppet av den nämnda begravningshjälpen men satt höjningen till allenast femtio procent, vilken höjning medgivits för tiden från och med den 1 september 1918 tillsvidare intill 1918 års utgång, dels ock så sent som den 22 november 1918 medgivit enahanda höjning att gälla från ingången av år 1919 tillsvidare till årets slut.

På grund av vad jag sålunda anfört får jag vördsamt hemställa, att riksdagen måtte medgiva,

dels att den ersättning i anledning av kroppsskada, ådragen under militärtjänstgöring, som på grund av riksförsäkringsanstaltens under år 1919 eller tidigare meddelade beslut utgått eller utgår såsom sjukhjälpersättning eller livränta för tid under år 1919 eller under nämnda år såsom begravningshjälp, så ock den ersättning i anledning av dylik skada, som på grund av riksförsäkringsanstaltens under år 1919 meddelade beslut därefter kommer att utgå såsom begravningshjälp i anledning av dödsfall, inträffat under nämnda år, må höjas med femtio procent utöver det belopp, vartill ersättningen må bestämmas enligt grunderna i förordningen den 18 juni 1909 om ersättning i anledning av kroppsskada, ådragen under militärtjänstgöring,

dels ock att kostnaderna för denna förhöjning må bestridas på samma sätt som sker i fråga om dylika ersättningar i övrigt.

Stockholm den 10 januari 1919.

AXEL ÖSTERGREN.

STURE CENTERWALL.

Framställning till riksdagen angående krigstidstillägg och krigstidshjälp under år 1919 åt befattningshavare vid militieombudsmannens expedition.

I anledning av dels en utav militieombudsmannen till 1918 års lagtima riksdag gjord framställning dels ock en inom riksdagen väckt motion medgav riksdagen att krigstidstillägg och krigstidshjälp finge under år 1918 utgå till militieombudsmannen och befattningshavare vid militieombudsmannens expedition enligt angivna grunder, varjämte militieombudsmannen bemyndigades att för ifrågavarande ändamål av förslagsanslaget till avlöning, resekostnader och expenser m. m. för militieombudsmannen och hans expedition använda erforderligt belopp. Och efter proposition av Kungl. Maj:t till 1918 års urtima riksdag medgavs att extra krigstidstillägg och extra krigstidshjälp finge under senare halvåret 1918 efter vissa grunder utgå till militieombudsmannen och befattningshavare vid militieombudsmannens expedition samt bemyndigades militieombudsmannen att för ändamålet av nämnda förslagsanslag använda erforderligt belopp.

Då det av dyrtiden alstrade behovet av ett tillfälligt lönetillägg icke upphört utan allt fortfarande gör sig gällande, hemställer jag vördsamt, att riksdagen jämväl för år 1919 ville bereda befattningshavare vid militieombudsmannens expedition krigstidstillägg och krigstidshjälp; Och torde härför fastställas samma grunder, som kunna i enahanda avseenden varda stadgade för befattningshavare vid statens ämbetsverk.

Jag anhåller, att denna framställning måtte hänvisas till vederbörande utskott.

Stockholm den 10 januari 1919.

AXEL ÖSTERGREN.

STURE CENTERWALL.

Framställning till riksdagen angående avlöningsförbättring för vaktmästaren vid militieombudsmansexpeditionen.

Enligt beslut av 1916 års riksdag skall den årliga avlöningen för vaktmästaren å militieombudsmansexpeditionen utgå med 1,200 kronor, därav 350 kronor skola anses utgöra tjänstgöringspenningar, vilken avlöning må till den del, som ej utgör tjänstgöringspenningar, kunna efter 5 år höjas med 100 kronor och efter 10 år med ytterligare 100 kronor. Vidare gäller att, därest vaktmästaren i denna sin egenskap åtnjuter fri bostad med bränsle, från den del av hans avlöning, som ej utgör tjänstgöringspenningar, så länge nämnda förmån kvarstår, skall avdragas ett belopp av 250 kronor årligen. Slutligen innehåller nämnda riksdagsbeslut att i övrigt de för justitiekanslersexpeditionen gällande villkor och bestämmelser för avlöningsförmånernas åtnjutande skola i tillämpliga delar, efter militieombudsmannens beprövande, gälla även för militieombudsmansexpeditionen ävensom att den person, som för närvarande är anställd såsom vaktmästare å militieombudsmansexpeditionen må, i och för ålderstillägg enligt de bestämmelser, som blivit av riksdagen antagna, få räkna sig till godo den tjänstgöring han fullgjort på grund av sin förutvarande anställning i motsvarande befattning hos militieombudsmannen.

Enligt beslut av 1909 års riksdag utgick till vaktmästaren vid justitiekanslersexpeditionen från och med år 1910 en avlöning av 1,200 kronor, därav 700 kronor i lön, 350 kronor i tjänstgöringspenningar och 150 kronor i ortstillägg, vilken lön kunde efter 5 år höjas med 100 kronor och efter 10 år med ytterligare 100 kronor. Därest denna vaktmästare i sådan egenskap åtnjöte fri bostad samt bränsle, skulle, så länge denna förmån kvarstod, ortstillägg ej till honom utgå ävensom å lönen avdragas 100 kronor årligen.

Sedan 1918 års lagtima riksdag i anledning av avlåten proposition och en i ämnet väckt motion medgivit viss reglering av löneförhållandena m. m. för vaktmästare och med dem jämförliga befatt-

ningshavare, har Kungl. Maj:t genom kungörelse den 1 november 1918 bestämt bland annat att från och med år 1919 skall till vaktmästaren å justitiekanslersexpeditionen utgå avlöningsförbättring med följande tillägg till de honom förut enligt vederbörlig avlöningsstat tillkommande begynnelseavlöning, nämligen

lön	kronor	200
tjänstgöringspenningar	»	200
Summa kronor		400.

Vidare har i samma kungörelse stadgats att beträffande ålders-tillägg skall för befattningshavare å stat, i stället för hittillsvarande bestämmelser, gälla, att lönen kan höjas med 100 kronor efter 3 år, med ytterligare 100 kronor efter 6 år och med än ytterligare 100 kronor efter 9 år.

I fråga om bostads- med flera förmåner har, likaledes med ändring av hittillsvarande stadganden bestämts, att, därest bostad med bränsle anvisas åt i kungörelsen avsedd befattningshavare i Stockholm, som icke enligt stat åtnjuter fria sådana förmåner, skall av lönen härför avstås ett belopp av 300 kronor.

Riksdagen har därjämte enligt underdånig skrivelse den 15 juni 1918, nr 415, medgivit att för år 1918 ifrågavarande befattningshavare finge åtnjuta tillfällig avlöningsförbättring med iakttagande i tillämpliga delar av enahanda grunder och villkor, som av riksdagen föreslagits att gälla beträffande avlöningsförbättring till sådana befattningshavare från och med år 1919.

Från vaktmästaren å militieombudsmansexpeditionen Carl Lindell har till militieombudsmannen inkommit en så lydande anhållan:

»Till riksdagens herr militieombudsman.

Härmed får jag vördsamt anhålla att herr militieombudsmannen ville hos riksdagen utverka att mina avlöningsförmåner måtte höjas till samma belopp, som numera åtnjutes av vaktmästaren vid justitiekanslersexpeditionen enligt kungl. kungörelsen den 1 november 1918; och underkastar jag mig de för åtnjutande av avlöningsförbättring enligt samma kungörelse stadgade villkor och bestämmelser.

Stockholm den 27 december 1918.

Carl Lindell.»

Lindell antogs av mig den 31 maj 1915 att från och med den 1 därpå följande juni vara vaktmästare vid militieombudsmans-expeditionen.

Under år 1918 har Lindell, som åtnjuter förmånen av fri bostad med bränsle, uppburit i avlöning 950 kronor, därav 350 kronor i tjänstgöringspenningar. Därjämte har Lindell, som är gift, under samma år uppburit i krigstidstillägg 681 kronor 66 öre, i krigstids-hjälp 120 kronor, i extra krigstidstillägg 356 kronor 25 öre och i extra krigstidshjälp 60 kronor.

Vaktmästaren å militieombudsmansexpeditionen lär beträffande tjänstgöringsförhållandena kunna i allt jämföras med vaktmästaren å justitiekanslersexpeditionen. Billighetsskäl synas fördenskull tala för att han jämväl i avlöningshänseende jämföras med nämnda befattningshavare.

Därest Lindell för år 1918 erhållit samma avlöningsförhöjning som vaktmästaren å justitiekanslersexpeditionen, hade han i krigstidstillägg erhållit ytterligare 116 kronor 67 öre och i extra krigstidstillägg ytterligare 131 kronor 25 öre. Någon höjning i krigstidshjälp och extra krigstidshjälp hade i anledning härav icke kunnat tillkomma Lindell.

Då den i avlöningsstaten för militieombudsmansexpeditionen efter angivande av vederbörande löneförmåner införda bestämmelsen att i övrigt de för justitiekanslersexpeditionen gällande villkor och bestämmelser för avlöningsförmånernas åtnjutande skola i tillämpliga delar, efter militieombudsmannens beprövande, gälla även för militieombudsmansexpeditionen, icke kan anses otvetydigt innebära att militieombudsmannen är berättigad att själv bevilja Lindell ifrågavarande avlöningstillägg, har jag ansett mig böra hänskjuta frågan till riksdagens prövning.

På nu anförda skäl får jag vördsamt hemställa att riksdagen måtte besluta,

att vaktmästaren å militieombudsmansexpeditionen tillerkännes samma avlöningsförbättring från och med år 1919, som enligt kungl. kungörelsen den 1 november 1918 tillkommer vaktmästaren å justitiekanslersexpeditionen, på de villkor och bestämmelser, som för åtnjutande av avlöningsförbättringen stadgas i nämnda kungörelse;

samt att till nuvarande vaktmästaren å militieombudsmansexpeditionen må utbetalas en gratifikation å 597 kronor 92 öre, motsvarande vad efter nämnda grunder skulle utgått till Lindell såsom avlönings-

förbättring för år 1918 jämte krigstidstillägg och extra krigstidstillägg därå efter avdrag för ytterligare 50 kronor för bostad med bränsle.

Jag anhåller att denna framställning hänvisas till bankoutsittet.

Stockholm den 10 januari 1919.

AXEL ÖSTERGREN.

STURE CENTERWALL.
